

Nota Dieren Gemeente Leiden

2025-2030

Leiden

Rapport informatie

Titel:	Nota Dieren Gemeente Leiden
Opdrachtgever:	Wethouder dierenwelzijn - Ashley North
Opdrachtnemer:	Bas van Herwijnen – Duurzame Leefomgeving (DLO)
Opsteller document:	Willeke van den Heuvel (externe adviseur) Fleur Colen en Josephine Sisouw de Zilwa (beleidsadviseur Dier) Roelant Jonker (ecologisch adviseur)
Dossier:	WAN-875-2025
Datum:	16-5-2025
Status:	2.0 definitief (na inspraak en voorhangprocedure).

De gebruikte dier- en natuurfoto's in deze Nota zijn gemaakt door leden van de Vogelgroep Merenwijk en interne collega's van de gemeente Leiden. Ze zijn met toestemming geplaatst.

Colofon

De Nota Dieren is een uitgave van de gemeente Leiden.

Disclaimer

Bij het samenstellen is de grootst mogelijke zorgvuldigheid nagestreefd. Toch kan de informatie in deze uitgave niet juist of onvolledig zijn. De gemeente Leiden is hiervoor niet aansprakelijk. Als u van mening bent dat er beeldmateriaal is gebruikt waarover u het beeldrecht heeft, neem dan contact op met de gemeente Leiden via postbus 9100, 2300 PC Leiden.

Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen, in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de gemeente Leiden.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	5
1. Inleiding.....	7
1.1. Doel van deze nota.....	7
1.2. Afbakening.....	7
1.3. Visie op dieren en welzijn.....	8
1.4. Betrokken partijen.....	9
1.5. Leeswijzer.....	9
2. Wettelijke kaders.....	10
2.1. Inleiding.....	10
2.2. Landelijke wetgeving.....	10
2.3. Provinciale opgaven.....	10
2.4. Wettelijke taken voor de gemeente.....	11
2.5. Organisatie van taken en bevoegdheden.....	11
2.6. Gemeentelijke regels.....	12
2.7. Overzicht verdeling taken en bevoegdheden op hoofdlijnen.....	13
3. Ontwikkelingen in Leiden.....	15
3.1. Beleidsakkoord en Omgevingsvisie.....	15
3.2. Activiteiten binnen de gemeente.....	15
3.3. Meldingen over dieren.....	16
3.4. Nota dierenwelzijn 2012.....	17
3.5. Samenwerkingen.....	18
4. Gemeentebrede aanpak voor dieren.....	19
4.1. Inleiding.....	19
4.2. Doel gemeentelijke dierenbeleid.....	19
4.3. Een integraal beleid voor dieren.....	19
4.4. Een andere mindset rondom dieren en overlast.....	19
4.5. Organisatie van dierenwerkzaamheden.....	20
4.6. Dierenbelangen als vast onderdeel van beleid.....	20
4.7. Dieren in nood.....	20
4.8. Samenwerkingen.....	22
4.9. Voeren van dieren.....	24
4.10. Voorlichting, educatie en communicatie.....	24
4.11. Huis- en hobbydierenlijst.....	25
4.12. Dieren en calamiteiten.....	25
4.13. Dieren en evenementen.....	26
4.14. Vuurwerk, confetti en ballonnen.....	26
4.15. Ophok- en afschermplicht bij dierziektes.....	27
4.16. Samenvatting, voorstellen en acties.....	27
5. Gehouden dieren.....	29
5.1. Inleiding.....	29
5.2. Uitvoering wettelijke taken.....	29
5.3. Impulsaanschaf dieren.....	29
5.3. Honden.....	30
5.4. Katten.....	34

5.5.	Verwilderde huisdieren	35
5.6.	Exotische en gevaarlijke dieren	36
5.7.	Gehouden dieren en de maatschappij	37
5.8.	Samenvatting, voorstel en acties	38
6.	Hobby- en commercieel gehouden dieren	40
6.1.	Inleiding	40
6.2.	Uitvoering wettelijke taken	40
6.3.	Hobby- en huisdierenlijst	40
6.4.	Kinderboerderijen en dierenweides	41
6.5.	Hobbydieren in de openbare ruimte	43
6.6.	Dieren in recreatieve en educatieve instellingen	44
6.7.	Productiedieren	44
6.8.	Proefdieren	44
6.9.	Samenvatting, voorstellen en acties	45
7.	Dieren in het wild	46
7.1.	Inleiding	46
7.2.	Uitvoering wettelijke taken	46
7.3.	Bescherming dieren in het wild	46
7.4.	Wilde dieren in de gemeente	46
7.5.	Vissen en viswater in Leiden	49
7.6.	Diervriendelijk omgang met dieren in de openbare ruimte	51
7.7.	Zoönosen	52
7.8.	Samenvatting, voorstellen en acties	53
8.	Acties en planning	54
8.1.	Beslispunten	54
8.2.	Actiepunten	55
8.3.	Begroting	56
9.	Bijlagen	57
9.1.	Begrippen en afkortingen	57
9.2.	Wet- en regelgeving	59
9.3.	Evaluatie Nota Dierenwelzijn 2012 en 2016	61
9.4.	Beslisboom: Hondenlosloopgebieden	62
9.5.	Mogelijke maatregelen beheer van hondenlosloopgebieden	63
9.6.	Beslisboom bijtincidenten	64
9.7.	Beslisboom criteria verwilderde huisdieren	65
9.8.	Aanpak verwilderde huisdieren per soort	66
9.9.	Afwegingskader voor diervriendelijke omgang met dieren in de openbare ruimte	68
9.10.	Overzicht dieren en partij verantwoordelijk voor beheersen	70
9.11.	Geraadpleegde partijen	71

Samenvatting

Ondanks haar stedelijke karakter is Leiden een verrassend groene gemeente, met een breed scala aan parken, natuurgebieden en een groene ring die de binnenstad omringt. Grote parken zoals het Leidse Hout, het Singelpark en Park Cronesteijn vormen niet alleen belangrijke recreatiegebieden, maar ook waardevolle leefgebieden voor diverse diersoorten. Dieren zijn daarom ook onlosmakelijk verbonden met het leven in Leiden.

Tegelijkertijd zorgt de groei van stedelijke gebieden en menselijke activiteiten voor uitdagingen voor onze dieren, zoals verlies van leefgebied, verstoring en toenemende aanrijdingen met verkeer. Of het nu gaat om huisdieren of wilde dieren in parken en grachten – ze verdienen onze aandacht en bescherming. De gemeente heeft een wettelijke taak op het gebied van dierenwelzijn, maar kan en wil dit niet alleen doen. Samen met inwoners, organisaties, dierenhulporganisaties en experts zet Leiden zich in voor een stad waar mens en dier op een veilige en verantwoorde manier met elkaar samenleven. Dit vraagt om heldere keuzes, slimme samenwerking en een doordachte aanpak.

In deze Nota Dieren leggen we vast hoe de gemeente dierenwelzijn structureel verankert in beleid en praktijk. Hierbij richten we ons vooral op situaties waar er sprake is van interactie tussen mens en dier. Met concrete maatregelen en een duidelijk kader koppelt Leiden de wettelijke verantwoordelijkheden aan lokale initiatieven om dierenwelzijn te versterken. De hoge bevolkingsdichtheid van de stad vraagt om zorgvuldige afwegingen, waarbij mens en dier veilig kunnen samenleven en praktisch gekeken wordt naar de (on)mogelijkheden. Deze nota biedt richting aan beleidsmakers en -uitvoerders, en nodigt inwoners en bezoekers uit om gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen.

Hieronder volgt een overzicht van de vier **doelen** die uitgewerkt worden in een concrete aanpak:

1. Dieren hebben een belangrijk rol in de openbare ruimte.

- **Bewustwording vergroten:** We bevorderen het besef dat dieren een natuurlijke rol spelen in onze stad en dat samenleven in een gedeelde leefomgeving belangrijk is. Dit vraagt om een kijk op dieren, waarbij we niet alleen spreken over overlast en plagen, maar ook over hun waarde en ecologische rol.
- **Veilige hondenlosloopgebieden:** We zorgen ervoor dat hondenlosloopgebieden goed ingericht en veilig zijn, zodat zowel honden als de overige gebruikers van de ruimte er op een verantwoorde manier kunnen verblijven.
- **Handhaving ontmoedigingsbeleid voor evenementen:** We handhaven de aanpak om onnodige verstoring en belasting van dieren door evenementen te minimaliseren.
- **Zorg voor dierenlocaties:** Gemeentelijke dierenlocaties verdienen aandacht. Samen zorgen we dat deze plekken veilig en prettig zijn voor dier én mens – en waar mogelijk een voorbeeld zijn van goed dierenbeleid.
- **Duurzaam visbeleid in samenwerking met visverenigingen:** We stemmen maatregelen af met visverenigingen om dierenwelzijn te verbeteren.

2. We zorgen voor de dieren in nood.

- **Structurele steun voor dieren in nood:** We overwegen de financiële ondersteuning van opvangcentra en dierenambulance te herzien en meer in lijn te brengen met landelijk beleid, zodat gewonde, verweesde en zieke huisdieren en wilde dieren de zorg krijgen die ze nodig hebben.
- **Diervriendelijke aanpak van verwilderde huisdieren:** We hanteren een zorgvuldig beleid om het welzijn van verwilderde huisdieren binnen de gemeente te waarborgen.
- **Dieren als ondersteuning binnen het sociale domein:** We zetten diergerelateerde projecten en diensten in om kwetsbare groepen te helpen, bijvoorbeeld bij huiselijk geweld, ondersteuning van minima en begeleiding van ouderen bij de zorg voor hun dier.

3. We willen overlast door dieren voorkomen, met respect voor het feit dat dieren een integraal onderdeel zijn van onze leefomgeving.

- **Algeheel voederverbod voor dieren in de openbare ruimte:** Dit verbod beschermt het welzijn van dieren door onnatuurlijk voedsel en afhankelijkheid te voorkomen en vermindert vervuiling, ongewenst gedrag en gezondheidsrisico's.
- **Helder afwegingskader voor diervriendelijke omgang met dieren in de openbare ruimte:** We hanteren een objectief en transparant kader om meldingen met betrekking tot dieren in de openbare ruimte, zorgvuldig af te wegen en in lijn met dierenwelzijn te behandelen.
- **Diervriendelijke beheersing van dierplagen:** We richten ons op duurzame en preventieve methoden om dierplagen te beperken.

4. Bij beleid(splannen) wegen we de belangen van dieren af tegen andere belangen.

- **Dieren standaard meenemen in beleid:** We zorgen ervoor dat bij projecten en de ontwikkeling van gemeentelijk beleid, dieren en hun leefomgeving worden meegenomen, zodat hun welzijn en rol in de stad worden geborgd in besluitvorming.
- **We blijven alert op gehouden dieren die zich in de openbare ruimte bevinden:** Indien nodig stellen we het beheer van dieren zoals duiven, bijen en kippen bij, zodat hun aanwezigheid beter in balans blijft met de stedelijke omgeving en belangen.
- **Meer capaciteit voor een groeiende vraag:** We willen de organisatie vergroten om de toenemende vragen en taken rondom dierenwelzijn effectief op te pakken. Denk aan meer verzoeken van inwoners, nieuwe diersoorten die de stad bereiken en de bredere rol van de gemeente in dierenwelzijnsbeleid.
- **Sterkere samenwerking met dierenorganisaties en stakeholders:** We intensiveren de samenwerking met zowel interne als externe partijen om dierenwelzijn structureel mee te nemen in beleid en besluitvorming. We onderzoeken de mogelijkheden voor meer regionale samenwerking op het gebied van dieren(hulp)organisaties).

1. Inleiding

De gemeente Leiden hecht grote waarde aan het welzijn van dieren binnen haar grenzen. Dieren zijn een essentieel onderdeel van de leefomgeving van de inwoners, of het nu gaat om huisdieren, wilde dieren, of dieren op kinderboerderijen en stadsboerderijen. Dieren dragen niet alleen functioneel bij, maar verrijken ook het sociale en ecologische karakter van de stad.

In een samenleving waar steeds meer aandacht is voor duurzaamheid en het welzijn van alle levende wezens, past een diervriendelijk beleid naadloos binnen de visie van de gemeente Leiden. Deze nota heeft als doel om een stevig kader te bieden voor het bevorderen van dierenwelzijn binnen de gemeente. Het is een document dat zowel een praktische leidraad biedt voor beleidsmakers en -uitvoerders als een oproep doet aan alle inwoners om verantwoordelijkheid te nemen voor het welzijn van de dieren in hun omgeving.

De basis voor deze nota ligt in wet- en regelgeving, maar de gemeente Leiden neemt ook eigen initiatieven en maatregelen om dierenwelzijn op lokaal niveau te versterken. In dat kader is ook uitvoering gegeven aan de motie *Vreemd aan de orde van de dag: Kansen actualisatie nota dierenwelzijn* (dd op 27 maart 2025), waarin werd opgeroepen om de dierenwelzijnsnota te actualiseren en te versterken op het gebied van dierenwelzijn.

Ambitie moet echter wel gekoppeld worden aan realiteit. Met gemiddeld 5.816 inwoners per km² die in onze stad leven, zijn we de meest dichtbebouwde gemeente en de op één na dichtbevolkte gemeente van Nederland. Willen we op een veilige en verantwoorde manier met elkaar samenleven, dan moeten er afwegingen gemaakt worden.

1.1. Doel van deze nota

Het beoogde effect van het nieuwe beleid is een integrale kijk op het thema dieren. Hierbij geven we duidelijkheid over de verantwoordelijkheden die bij de gemeente liggen en de regelstellende bevoegdheid van de gemeente.

Dieren(welzijn) en wetgeving is namelijk in principe volledig geregeld in verschillende landelijke wetgeving, waarbij de rol van de gemeente op dit onderwerp beperkt is en ligt vooral in het scheppen van voorwaarden.

We willen extra aandacht besteden aan het opstellen van een duidelijk afwegingskader en richtlijnen rondom de aanpak van ervaren overlast door dieren. Dit ook in relatie tot dierenwelzijn. Hierbij is het belangrijk om duidelijk te zijn over waar de gemeente handelingsperspectief heeft en waar niet.

Verder zal het beleid specifiek ingaan op zaken zoals het verminderen van lijden van dieren (minder verkeersslachtoffers, negatieve effecten van het voeren van vogels, etc.), opvang en zorgplicht rondom gedomesticeerde dieren, veiligheid in de openbare ruimte voor mens én dier, samenwerking met externe partners en het ontmoedigen van het gebruik van dieren bij evenementen.

Met de nieuwe nota dieren willen we ervoor zorgen dat het beleid rondom dieren voor alle bewoners van Leiden, of iedereen die Leiden bezoekt, en in aanraking komt met dieren duidelijk/helder is. Verder zijn er onderdelen die specifiek van belang zijn voor eigenaren van **gehouden dieren**.

De nota bevat voorstellen en een lijst met actiepunten. De Nota Dieren geldt voor de periode 2025–2030. Na drie jaar vindt een tussentijdse evaluatie plaats. Indien nodig wordt de nota na vijf jaar geactualiseerd.

1.2. Afbakening

Deze nota richt zich specifiek op het welzijn van de (individuele) dieren binnen de gemeente Leiden, voor zover dit binnen de bevoegdheid van de gemeente valt. Onderwerpen die onder beleid van de landelijke- of provinciale overheid vallen (zoals dierproeven, megastallen, ontheffingen voor beheer en schadebestrijding) zullen wel in deze nota worden benoemd maar slechts als verwijzing naar ander beleid.

Veel wettelijke verantwoordelijkheden op het gebied van dierenwelzijn zijn toegewezen aan instanties zoals de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), de Landelijke Inspectiedienst

Dierenwelzijn (LID) en de (dieren)politie. We zullen in deze nota verduidelijken welke instantie waarvoor verantwoordelijk is en hoe Leiden samenwerkt met deze partijen.

Deze nota is geen ecologische nota of een soortenmanagementplan (SMP). Onderwerpen als biodiversiteit, inrichten leefgebied en natuurinclusief-ontwikkelen worden opgenomen in andere documenten. Wel is gekeken naar de samenhang en samenwerking met deze ontwikkelingen.

Wat mensen consumeren is een persoonlijke keuze en geen gemeentelijke verantwoordelijkheid. De relatie tussen mens en dier kent aspecten die buiten de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen; het consumeren van dieren en dierlijke producten is een individuele keuze en daarom geen onderwerp voor deze nota.

1.3. Visie op dieren en welzijn

Dieren zijn wezens met gevoelens, bewustzijn en specifieke behoeften, los van hun nut of waarde voor de mens. Dit groeiende bewustzijn heeft geleid tot een verschuiving in hoe we met dieren omgaan. Waar ze vroeger vooral werden gezien als gebruiksobjecten of onderdeel van de natuur, erkennen we nu hun **intrinsieke waarde** en rechten. Deze ontwikkeling kreeg in 1824 een impuls met de oprichting van de Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA), 's werelds eerste dierenwelzijnsorganisatie, en later in Nederland met de Dierenbescherming in 1864. Dit bewustzijn heeft niet alleen geleid tot strengere wetgeving, zoals verbeteringen in de veehouderij en de bescherming van wilde dieren en hun leefgebieden, maar ook tot een toename van empathie en betrokkenheid vanuit de samenleving, bijvoorbeeld in de vorm van huisdieradopties en steun voor dierenwelzijnsorganisaties.

Dierenwelzijn betekent dat dieren de kans moeten krijgen op een goed leven waarin hun fysieke en mentale behoeften worden vervuld. Ze moeten toegang hebben tot voldoende voedsel en water, een veilige en comfortabele leefomgeving, en vrij zijn van gezondheidsproblemen, angst en stress. Daarnaast is het essentieel dat ze natuurlijk gedrag kunnen vertonen en positieve interacties kunnen hebben met hun omgeving. Het welzijn van dieren wordt in toenemende mate beoordeeld aan de hand van het holistische **Five Domains of Welfare-model**, dat benadrukt hoe fysieke omstandigheden en gedrag bijdragen aan de mentale toestand van een dier. Hiermee sluit Leiden aan bij de zes leidende principes die beschreven zijn door de Raad van Dieraangelegenheden (RDA), het adviesorgaan van het ministerie van LNVN.

De zes principes van een dierwaardig bestaan (Bron: RDA¹)

¹ Zes leidende principes dierwaardige veehouderij | Nieuwsbericht | Raad voor Dieraangelegenheden

De erkenning van de intrinsieke waarde van dieren is een belangrijk uitgangspunt van dit gemeentelijke dierenbeleid. We streven naar een samenleving waarin dieren op een respectvolle en zorgzame manier deel uitmaken van onze leefomgeving – of het nu gaat om gehouden dieren, boerderijdieren of wilde dieren.

Deze Nota Dieren gaat echter niet alleen over het welzijn van dieren: soms moeten er namelijk keuzes gemaakt die mogelijk niet in het welzijn van het dier zijn maar wel voor de (veiligheid van de) gemeente en haar inwoners. Samenleven in Leiden betekent ook *veilig* samenleven, voor mens én dier.

De mogelijkheden én beperkingen van de beschikbare capaciteit en middelen vormen hierbij de randvoorwaarden.

1.4. Betrokken partijen

Deze nota is mede tot stand gekomen dankzij de inbreng van interne en externe stakeholders. We willen deze partijen hartelijk bedanken voor hun bijdragen, input en opmerkingen. Al deze partijen leveren een belangrijke bijdrage aan het verbeteren van dierenwelzijn binnen Leiden. In bijlage 9.11 is een overzicht opgenomen van partijen die geraadpleegd zijn.

1.5. Leeswijzer

De Nota Dieren kent een opbouw van meer generiek (wet- en regelgeving, algemene maatregelen) naar specifiek voor bepaalde diersoorten (gehouden dieren, hobby- en productiedieren en dieren in het wild).

Bij een **voorstel** waarbij sprake is van een beleidsmatige- of financiële aanpassing, is een veer in de kantlijn afgebeeld. Overige voorstellen die onder de reguliere werkzaamheden opgepakt kunnen worden, worden opgenomen in de **actielijst**. Elk hoofdstuk voorzien van een samenvatting inclusief voorstellen en acties. Deze voorstellen en acties zijn opgenomen in een blauw kader en zijn in paragraaf 8.1 geclusterd, waarbij ook een planning is toegevoegd.

Een verklarende woordenlijst is in de bijlage opgenomen. Afkortingen en woorden die nader verklaard worden in bijlage 9.1, staan **oranje** gedrukt.

2. Wettelijke kaders

2.1. Inleiding

Dieren maken een belangrijk onderdeel uit van onze leefomgeving. De gemeente Leiden ontvangt jaarlijks meer dan 500 meldingen over dieren, variërend van vragen en zorgen tot situaties waarin actie gewenst is. We zetten ons in voor het welzijn van de dieren die in onze gemeente leven en streven naar een veilige, verantwoorde en respectvolle manier van samenleven tussen mens en dier. Dit doen we door preventieve en diervriendelijke maatregelen te nemen en inwoners te informeren over hoe we als stad met dieren omgaan.

Tegelijkertijd is de gemeente niet altijd de aangewezen partij om op te treden. **Veel verantwoordelijkheden rondom dierenwelzijn en -beheer liggen bij landelijke of provinciale instanties.** Binnen de kaders van wet- en regelgeving kijken we naar wat we als gemeente wél kunnen betekenen en zoeken we naar samenwerking met betrokken partners om dierenwelzijn te bevorderen.

In dit hoofdstuk geven we duidelijkheid waar de gemeente voor verantwoordelijk is en met welke partijen de gemeente samenwerkt voor het thema dieren.

2.2. Landelijke wetgeving

Het gemeentelijke beleid op het gebied van dierenwelzijn is gebaseerd op landelijke wet- en regelgeving die de zorg en bescherming van dieren regelen. Deze wetten bieden richtlijnen voor de verantwoordelijkheden van gemeenten, inwoners en andere betrokken partijen.

In bijlage 9.2 is een overzicht opgenomen van relevante wet- en regelgeving waarbinnen we als gemeente werken.

- ▶ De Wet dieren is één van de belangrijkste wetten waar onder andere de zorgplicht is vastgelegd ('een ieder is verplicht een dier in nood te helpen en het onthouden van de nodige zorg is verboden').
- ▶ De Omgevingswet regelt activiteiten in de openbare ruimte, zoals het beheersen van dieren en het beheren van faunapopulaties. Specifiek voor de natuur bevat het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) uitgebreide bepalingen.
- ▶ Volgens het Burgerlijk Wetboek vallen zwerfende dieren onder de categorie 'gevonden voorwerpen' waardoor gemeenten verantwoordelijk zijn voor het opvangen en verzorgen van deze dieren.
- ▶ Bepalingen in de Algemene wet bestuursrecht geven de gemeente de verantwoordelijkheid om huisdieren tijdelijk op te vangen bij bijzondere situaties zoals huisontruimingen.
- ▶ De Wet aanpak Woonoverlast geeft gemeenten de bevoegdheid in te grijpen bij situaties waarbij het welzijn van dieren wordt aangetast.

Naast deze wetten zijn er nog veel andere regels, besluiten en richtlijnen die betrekking hebben op dieren en hun welzijn. Een uitgebreide beschrijving hiervan is te vinden in de bijlage van dit document.

2.3. Provinciale opgaven

Taken met betrekking tot de instandhouding van natuur zijn gedelegeerd door het rijk aan de provincie. Elke provincie heeft de bevoegdheid om specifieke aspecten van regelgeving aan te passen aan de eigen provinciale omstandigheden. De Provincie Zuid-Holland is verantwoordelijk voor:

- ▶ **Faunabeheer**
De provincie Zuid-Holland werkt samen met de **Faunabeheereenheid** (FBE) Zuid-Holland en **Wildbeheereenheden** (WBE) Duin en Bollenstreek, die verantwoordelijk is voor het gebied

waarin Leiden ligt. Het Faunabeheerplan van de provincie vormt de basis voor vergunningen en ontheffingen voor het beheer van wilde diersoorten, zoals het bestrijden van schade en populatiebeheer (bijvoorbeeld wilde ganzen).

► **Ontheffing voor vervoer en opvang**

De provincie verstrekt partijen (ambulances, asielen en opvangen) een ontheffing voor het vervoeren en opvangen van gewonde en hulpbehoevende dieren.

Dierenambulance en vogelopvang Leiden, en de wildcentra die de dieren uit het wild uit Leiden opvangen, beschikken over een dergelijke ontheffing. Sinds 2024 ondersteunt de provincie Zuid-Holland wildopvangcentra en dierenambulances met een bijdrage in de kosten (toegekend voor een periode van vier jaar).

► **Monitoren en beheersen van invasieve exoten**

Dit omvat het opstellen en implementeren van regelgeving en beleid om de introductie en verspreiding van invasieve exoten te beperken, het coördineren van monitoring- en bestrijdingsinspanningen, en het informeren en betrekken van lokale belanghebbenden.

De provincie Zuid-Holland houdt zich wel bezig met beheersplannen voor de rosse stekelstaart en de Nijlgans. Voor die diersoorten waar de provincie geen activiteiten onderneemt, kan de gemeente zelf maatregelen nemen (met een ontheffing van de provincie) wanneer zij dit noodzakelijk acht.

2.4. Wettelijke taken voor de gemeente

De gemeente grijpt in zodra het om dieren gaat in de openbare ruimte die een (mogelijk) risico vormen voor volksgezondheid en (verkeers)veiligheid. Er zijn maar een beperkt aantal wetten en regels waarbij het voor de gemeente mogelijk is om achter de voordeur van haar inwoners op te treden bij problemen. De wettelijke taken voor een gemeente beperken zich tot:

- Bewaren en verzorgen van zwerfende dieren met een vermoedelijke eigenaar. De eigenaar heeft twee weken de tijd om het dier op te halen. Gebeurt dit niet, dan wordt de gemeente eigenaar van het dier.
- Opvangen en verzorgen van dieren die betrokken zijn bij een huisontruiming. De eigenaar heeft dertien weken de tijd om een dier op te halen (tegen betaling van de gemaakte kosten). Gedurende deze drie maanden is de gemeente verantwoordelijk voor de 'opslag'.
- Het nemen van activiteiten voor dierplaagbeheersing. Deze taak heeft met name betrekking op ratten.
- Het bieden van een inleverpunt voor kadavers van gezelschapsdieren.
- Het helpen van een dier in nood en de benodigde zorg te bieden.
- Het in kaart brengen van nadelige gevolgen voor flora en fauna en het nemen van passende maatregelen bij de uitvoering van activiteiten in de openbare ruimte. Dit geldt zowel voor (bouw)projecten als voor bijvoorbeeld evenementen.
- Daarnaast is de burgemeester de eigenaar van alle gedumpte en zwerfende gehouden dieren in onze gemeente. Voor deze dieren is een contract afgesloten met Stevenshage voor opvang en verzorging.

De manier waarop de gemeente Leiden deze taken uitvoert, wordt beschreven in de volgende hoofdstukken.

2.5. Organisatie van taken en bevoegdheden

Het toezicht en de handhaving van de Wet dieren worden uitgevoerd door de politie, de Landelijke Inspectiedienst Dierenwelzijn (LID), de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) en de Omgevingsdienst West-Holland (OMWH).

Aandachtsgebied	Partij(en)	Activiteiten
Verwaarlozing en mishandeling van huisdieren en hobbydieren bij/door particulieren	LID Politie	Toezicht en handhaving van de Wet dieren. - Controle na een melding. - Strafrechtelijke bevoegdheden, zoals het vorderen van relevante informatie voor onderzoek, het aanzeggen van een proces-verbaal en in overleg met het Openbaar Ministerie (OM) in beslag nemen van dieren. - De inspecteurs zijn daarnaast toezichthouder: ze zien erop toe dat de regelgeving rondom dierenwelzijn wordt nageleefd. Hierbij kan de inspecteur bestuursrechtelijk optreden en in overleg met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) lasten opleggen die zijn gericht op het herstel van het dierenwelzijn.
Verwaarlozing en mishandeling van huisdieren en hobbydieren bij dierenwinkels, pensions, fokkers en handelaren.	LID NVWA	
Verwaarlozing, mishandeling professioneel gehouden/landbouwhuisdieren (vee) door fokkers en veehouders.	NVWA	
Controle en handhaving bij evenementen waar dieren worden ingezet.	NVWA	Beeoordelen aanvragen, controle en handhaving bij evenementen op basis van het Besluit houders van Dieren (artikel 4.15 en 4.18) en Regeling houders van dieren, hoofdstuk 8a.
In kaart brengen van nadelige gevolgen voor flora en fauna bij (bouw)projecten en evenementen.	ODWH	De Omgevingsdienst West-Holland verleent milieuvergunningen, houdt toezicht op de naleving van milieuwetgeving, adviseert over ruimtelijke plannen en draagt bij aan het beperken van overlast door geluid, luchtverontreiniging en geur.

Wanneer inwoners een vermoeden hebben van dierenmishandeling of -verwaarlozing, dan kunnen ze contact opnemen met **meldpunt 144: Red een dier**. Meldingen die bij dit nationale meldnummer binnenkomen, worden in eerste instantie doorgestuurd naar de politie.

De politie – met taakaccent dier, de LID en de NVWA werken samen en dragen gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor het opsporen en voorkomen van dierenverwaarlozing, -mishandeling en misstanden in de handel van gezelschapsdieren. De gemeentelijke boa's hebben een vooral een signalerende rol bij een vermoeden van dierenmishandeling of -verwaarlozing.

2.6. Gemeentelijke regels

De gemeente heeft de gemeentelijke regels/bepalingen met betrekking tot dieren opgenomen in de **Algemene Plaatselijke Verordening (APV)** en de **Verordening voor de fysieke leefomgeving (Vfl)**. In de APV staan de regels die betrekking hebben op de openbare orde. In de Vfl staan de regels die de fysieke leefomgeving veranderen of kunnen veranderen.

Regel	APV of Vfl	Artikel-nummer	Inhoud
Verontreiniging door honden	APV	2.58	Regels over het opruimen van uitwerpselen van honden. Voorgesteld zal worden om deze bepaling over te heven naar de Vfl.
Gevaarlijke honden	APV	2.59	Als de burgemeester een hond in verband met zijn gedrag gevaarlijk of hinderlijk acht, kan hij de eigenaar of houder van die hond een (kort)aanlijngedod of een (kort)aanlijn- en muilkorfgedod opleggen voor zover die hond verblijft of loopt op een openbare plaats of op het terrein van een ander.
Houden of voeren van hinderlijke of schadelijke dieren	APV	2.60	Het is verboden om op plaatsen die door het college zijn aangewezen om overlast of schade aan de openbare gezondheid te voorkomen: dieren daar te hebben, meer dieren te hebben dan toegestaan, dieren te voeren.
Storend geluid/voeren van dieren	APV	2.61	Regels over het voorkomen van overlast door geluid van dieren en het verbieden van voeren van dieren op bepaalde locaties. Voorgesteld zal worden om deze bepaling over te heven naar de Vfl.
Loslopend vee	APV	2.62	Was APV 2.62. Regel over de te nemen maatregelen om te voorkomen dat vee de openbare weg niet kan bereiken. Voorgesteld zal worden om deze bepaling over te heven naar de Vfl.

Woonoverlast	APV	2.79	De burgemeester kan een last onder bestuursdwang wegens overtreding van het eerste lid in ieder geval opleggen bij ernstige en herhaaldelijke: a. geluid- of geurhinder; b. hinder van dieren;
Oplaten van ballonnen	APV	4.9a	Het is verboden om ballonnen op te laten. Voor dieren in het wild houdt dit in dat het gevaar dat zij hierin verstrikt kunnen raken wordt verminderd. Voorgesteld zal worden om deze bepaling over te hevelen naar de Vf.
Vervoer van stieren	APV	5.39	Voorgesteld zal worden om deze bepaling te laten vervallen.
Weiden van dieren	APV	5.40	Voorgesteld zal worden om deze bepaling te laten vervallen.
Loslopende honden	Vfl	3.6.2.1	Regels over waar honden los mogen lopen, waar ze aangelijnd moeten zijn.
Bijen	Vfl	3.6.2.2	Regels over het houden van bijen.

De artikelen zullen in de betreffende alinea's in deze Nota over de diersoorten verder worden toegelicht en/of uitgewerkt indien een wijziging of aanvulling gewenst is.

2.7. Overzicht verdeling taken en bevoegdheden op hoofdlijnen

	Verantwoordelijkheid			
	Rijk	Provincie	Gemeente	LID/NVWA/ politie
Opstellen van landelijke wet- en regelgeving mbt dieren en dierenwelzijn.	X			
Faunabeheer en verstrekken ontheffingen tbv schadebestrijding en populatiebeheer van dieren in het wild.		X		
Monitoren en beheersen van invasieve exoten.		X		
Uitvoeren van populatiebeheer en schadebestrijding in opdracht van of in overleg met de provincie (met een ontheffing).			X	
Vervoer en opvang van zwervende en gewonde dieren.			X	
Opvangen van dieren (13 weken) bij huisontruimingen.			X	
Preventie en bestrijding van dierplagen die een risico vormen voor de volksgezondheid en/of (verkeers)veiligheid.			X	
Beschikbaar stellen van inleverpunt voor kadavers.			X	
Uitvoeren van een flora & fauna check bij mogelijke verstoringen van dieren als gevolg van werkzaamheden of evenementen in de openbare ruimte.			X	ODWH
Opleggen maatregelen bij gevaarlijke honden/bijtincidenten (kort aanlijn- en/of muilkorfgebod).			X	
Opleggen regels over voeren van dieren in de openbare ruimte.			X	
Regels instellen over het afsteken van vuurwerk, het oplaten van ballonnen en het gebruik van serpentine en confetti in de openbare ruimte.	X		X	
Optreden bij woonoverlast (herrie, geur en overlast van dieren).			X	
Regels invoeren met betrekking tot het houden van dieren die voor overlast kunnen zorgen in de openbare ruimte.			X	
Regels invoeren over de wijze waarop gehouden dieren in de openbare ruimte bij zich gehouden moeten worden.			X	
Signaleren, controleren en ingrijpen bij verwaarlozing en mishandeling van dieren.			X	X
Controle bij evenementen waar dieren worden ingezet.			X	X

2.8. Samenvatting, voorstellen en acties

De gemeente Leiden ontvangt jaarlijks vele meldingen over dieren. Hoewel de gemeente verantwoordelijk is voor taken zoals de opvang van zwerfdieren, dierplaagbestrijding en zorg voor dieren bij huisontruimingen, liggen veel bevoegdheden bij landelijke en provinciale instanties. Het gemeentelijk dierenbeleid is gebaseerd op landelijke wetten zoals de Wet dieren en de Omgevingswet, die richtlijnen bieden voor dierenwelzijn en de omgang met dieren.

Via de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en de Verordening fysieke leefomgeving 2020 (Vfl) heeft de gemeente aanvullende regels ingesteld over bijvoorbeeld loslopende honden, het voeren van dieren en woonoverlast door dieren. De samenwerking tussen verschillende partijen zoals de LID, NVWA en de hondenbrigade, zorgt voor een integrale aanpak van dierenwelzijn binnen Leiden.

© Jaap van't Zand

3. Ontwikkelingen in Leiden

3.1. Beleidsakkoord en Omgevingsvisie

Het *Beleidsakkoord Gemeente Leiden 2022-2026* zet in op klimaat adaptieve wijken, groene straten en meer biodiversiteit, wat nauw aansluit bij het welzijn van mens en dier. De *Omgevingsvisie Leiden 2040* versterkt dit met het groenblauw raamwerk, dat groene gebieden en waterlopen met elkaar verbindt. Dit raamwerk creëert ecologische verbindingen, bevordert de bewegingsvrijheid van dieren en draagt bij aan de biodiversiteit en ecologische waarde van de stad.

Diverse beleidsplannen en programma's die momenteel worden opgesteld, hebben directe gevolgen voor dieren en raken daarmee aan deze nota. Zo kunnen ontwikkelingen in de regelgeving van de Kaderrichtlijn Water invloed hebben op beleid gericht op waterkwaliteit wat weer van invloed is op bestaande en toekomstige losloopgebieden voor honden. Hondenontlasting en vlooienwerende middelen kunnen schade toebrengen aan in water levende insecten, wat een domino-effect heeft op andere waterdieren.

Ook andere plannen, zoals het *Soortenmanagementplan* (SMP) en natuurinclusief bouwen, hebben impact. Het SMP beschermt dieren in, op en rond gebouwen en omvat maatregelen die bijvoorbeeld huismussen en vleermuizen tijdens bouwwerkzaamheden beter beschermen. Tot slot bevat de Gedragscode Stadswerk werkinstructies voor o.a. maai- en baggerwerkzaamheden, die eveneens directe invloed hebben op de leefomgeving van dieren.

Al deze plannen onderstrepen de noodzaak om de belangen van dieren **integraal** mee te nemen in beleidsafwegingen.

3.2. Activiteiten binnen de gemeente

De gemeente Leiden heeft de afgelopen jaren een actieve rol opgepakt in het bevorderen van het welzijn van dieren binnen de stad. Enkele voorbeelden:

- **Samen aan de Slag-initiatieven**
Via het 'Samen aan de Slag'-programma kunnen bewoners faunatrappetjes aanvragen, die dieren in het water helpen veilig op de kant te komen, wat bijdraagt aan het welzijn van stadsdieren. Ook worden kattentouwen geplaatst in grachten zodat katten, die in het water vallen, er weer uit kunnen klimmen.
- **Subsidie voor dierenopvang**
De gemeente verleent financiële ondersteuning aan de Dierenambulance voor het vervoer en de opvang van gewonde wilde dieren binnen de gemeente.
- **Paddentrek**
Er zijn, in samenwerking met de Paddenpatrouille, verschillende acties uitgevoerd om weggebruikers te waarschuwen voor overstekende padden. Jaarlijks worden borden en (tijdelijke) waarschuwingsteksten geplaatst op fietspaden. De migratie van amfibieën en de maatregelen die de gemeente kan nemen voor de inrichting van de openbare ruimte worden meegenomen in de leidraad migratie amfibieën. Hierbij wordt onder andere gekeken naar innovatieve oplossingen, zoals amfibievriendelijke putten en stoepranden.
- **Invoeren voederverbod**
In de gemeente Leiden is sinds augustus 2019 een voederverbod van kracht op specifieke locaties. Het verbod geldt op locaties waar regelmatig overlast door vogels wordt gemeld, zoals in parken, bij winkelcentra en in de Leidse binnenstad.
- **Uitbreiding van straatgroen**
Leiden is met o.a. Samen aan de Slag bezig met het (laten) adopteren van geveltuinten adopteren en boomspegeladopties om schuil- en voedselplekken te bieden aan stadsdieren

zoals insecten, egels en vogels. Dit draagt ook bij aan klimaatadaptatie door betere waterinfiltratie en verkoeling.

- **Vergoeding van dierenartskosten voor minima**

Om te voorkomen dat financiële beperkingen leiden tot het uitstellen van noodzakelijke diergeneeskundige zorg, biedt de gemeente (eenmalig, bij wijze van pilot) een vergoeding voor dierenartskosten aan inwoners met een laag inkomen.

- **Beperken overlast van meeuwen**

De overlast is minder geworden door het plaatsen van ondergrondse afvalcontainers, betere voorlichting aan inwoners wat zij zelf kunnen doen (zoals het schoonhouden van daken) en de invoering van het voederverbod.

Het aantal meldingen over overlast van meeuwen worden op dit moment grotendeels veroorzaakt door zwerfafval, afval naast de containers en het voeren van de dieren.

3.3. Meldingen over dieren

Inwoners kunnen via verschillende manieren contact opnemen met de gemeente als zij een melding willen doen over dieren. De gegevens over de afgelopen jaren:

		2022	2023	2024
Voeren van dieren		21	27	14
Honden	Loslopende honden/honden op plekken waar zij niet zijn toegestaan	155	142	93
	Hondenpoep	147	140	84
	Hondenoverlast	11	26	61
	Gevaarlijke honden	15	11	6
Dierplagen	Ratten	84	79	79
	Muizen	6	8	5
Meldingen van overlast	Muskuseenden	5	15	3
	Ganzen	22	14	36
	Wespen/bijen	7	12	7
	Meeuwen (in de stad/op het dak)	28	11	10
	Kippen en hanen	9	7	2
	Insecten	6	6	4
	Duiven	5	3	2
	Overige vogels (wild)	8	3	3
	Katten	24	2	11
Totaal		553	506	420
Meldingen van overlast van meeuwen als gevolg van volle en kapotte afvalcontainers en prullenbakken en afval plaatsen naast de containers.		105	69	77
Meldingen van kadavers (dode dieren)		167	126	143

Meldingen die niet in dit overzicht meegenomen zijn:

- Meldingen van onkruid, grasaren, maaibeeld, onderhoud van hondenvelden en wandelpaden.
- Verzoeken om borden te plaatsen of te reinigen. Dit gaat over bijv extra borden 'honden verboden' – de gemeente hanteert het beleid dat er zo min mogelijk borden geplaatst worden.
- Meldingen over volle containers, prullenbakken, zwerfafval, ed waar dieren op af komen.

Opvallende zaken

- Zo'n 60% van de meldingen gaat over honden. Het betreft hier vooral overlast veroorzaakt door het los laten lopen van honden en het laten lopen van honden in gebieden die verboden zijn voor honden en het niet opruimen van de hondenpoep door de eigenaar. Bij het los laten lopen van honden worden ook gevaarlijke situaties gemeld waarbij honden en recreanten (fietsers, wandelaars, renners) met elkaar in botsing komen. De overlast van honden gaat vooral over

blaffende honden die alleen thuis zijn, die hun behoeften in de tuin doen en waarvan soms zelfs mogelijk sprake is van verwaarlozing. De meldingen over gevaarlijke honden gaat van een 'angstig gevoel bij hond en baas' tot concrete bijtincidenten.

- Het voeren van dieren wordt vaak in relatie gebracht met het ontstaan van dierplagen (vooral ratten en meeuwen). Dit geldt ook voor afval: containers die open blijven staan, kapot zijn, waar afval naast geplaatst wordt en zwerfafval.
- Het aantal meldingen over overlast veroorzaakt door ganzen neemt met de jaren toe. Het gaat hierbij om de herrie, de ontlasting en het op de wegen zitten waar gevaarlijke situaties door ontstaan. Ook hierbij geven inwoners aan dat het voeren van ganzen zorgt voor het aantrekken van extra dieren.

De meldingen laten zien dat honden, voeren van dieren en overlast van ganzen de grootste aandachtspunten zijn, waarbij gedrag van eigenaren, afvalbeheer en het voeren van dieren belangrijke oorzaken zijn.

De politie (Taakaccent Dieren binnen criminaliteit & FFP – DCG) meldt dat er jaarlijks sprake is van meerdere bijtincidenten (2022: 23, 2023: 18, 2024: 21 Dit gaat dan om incidenten waar een aangifte van is gedaan).

3.4. Nota dierenwelzijn 2012

In de Nota Dierenwelzijn van 2012, en de evaluatie van dit document in 2016, heeft Leiden al een grote sprong gemaakt naar een diervriendelijkere gemeente. Inmiddels is er veel veranderd: er zijn exotische (huis)dieren aangeschaft (die soms ook ontsnappen: zoals in 2024 een korenslang en een koningspython), er is nieuwe wet- en regelgeving gekomen waar dieren en hun leefomgeving beter beschermd worden en onze kijk op dieren is veranderd.

In bijlage 9.3 zijn de actiepunten uit de Nota Dierenwelzijn 2012 en de evaluatie uit 2016 opgenomen, inclusief huidige status (en verwijzing naar de paragraaf in dit document).

De belangrijkste onderwerpen die ook nu nog relevant zijn:

- Bij het inrichten en beheren van de openbare ruimte hebben dieren een grotere rol gekregen. Dit geldt voor gehouden dieren (zoals honden die uitgelaten worden) en dieren in het wild. Er is meer bekend over biodiversiteit, de natuurlijke habitat van dieren, gevolgen van bouwwerkzaamheden en inzet van chemische bestrijdingsmiddelen voor de natuur in het algemeen en voor de dieren in het bijzonder. Deze zaken zijn uitgewerkt in beleid rondom biodiversiteit en groen-blauw raamwerk.
- Overlast van dieren wordt aangepakt zoals beschreven in 2012: van voorlichting naar preventieve maatregelen en in uiterste geval inzet van bestrijding. Inmiddels is er meer wet- en regelgeving voor het aanpakken van dierplagen en zijn we anders gaan kijken naar 'overlast'. Zie ook 7.7 hierover.
- Vervoer en opvang van zwervende dieren is nog steeds uitbesteed aan de dierenambulance Leiden en het Dierentehuis Stevenshage. Zwerfdieren als kippen, ganzen, duiven en konijnen worden nog steeds binnen onze gemeente aangetroffen.
- De catering en bedrijfskantines van de gemeente Leiden zelf hebben een steeds groter aanbod van vegetarische en veganistische maaltijden. Vanaf 2030 zal banqueting volledig plantaardig en vegetarisch zijn. De huidige vergaderservice is gebaseerd op de 33% regeling (vlees/vis – vegetarisch – plantaardig). De bedrijfskantines houden een gevarieerd aanbod waar ook vlees en vis wordt aangeboden. Periodiek, elke zes weken, wordt een vegetarische themaweek georganiseerd. Daarnaast wordt gestreefd naar een integrale duurzaamheid, inclusief afvalbeheer, gebruik duurzame materialen, minder tot geen rood vlees, kleinere porties en wordt gehouden aan de eiwitten transitie (60% plantaardige eiwitten en 40% dierlijke eiwitten).
- Er is op bestuurlijk- en ambtelijk niveau aandacht voor dierenwelzijn. Echter, door toename van het aantal meldingen, wetwijzigingen, beleidsaanpassingen en meer problemen rondom dieren, staat de beschikbare ambtelijke capaciteit onder druk. De schaarse capaciteit is onder andere de reden dat er niet tweejaarlijkse evaluatie heeft plaatsgevonden en bepaalde actualiteiten niet

volledig zijn doorgevoerd binnen de organisatie. Zie 4.5 hierover.

3.5. Samenwerkingen

Voor de opvang en het vervoer van zwervdieren en wilde dieren heeft de gemeente een samenwerking met Dierentehuis Stevenshage en Dierenambulance Vogelasiel Regio Leiden.

- **Dierentehuis Stevenshage**
Voor het opvangen en verzorgen van zwervende dieren. Het gaat hierbij om honden, katten, knaagdieren, tropische/volière vogels en konijnen. Stevenshage vangt de dieren op, verzorgt ze, probeert de zwervende dieren te herenigen met de eigenaar en mocht dit niet lukken, dan zorgen ze voor een nieuwe eigenaar voor het dier.
- **Dierenambulance-Vogelasiel Regio Leiden**
Voor het vervoer van zwervende huisdieren en zieke of gewonde dieren uit het wild, rijdt de Dierenambulance door heel de gemeente. Daarnaast vangen zij vogels uit het wild op.

We werken samen met andere gemeenten via het platform **Diervizier**. Bij dit kennis- en netwerkplatform voor en door gemeenteambtenaren met dier als taak, zijn meerdere gemeenten aangesloten. Er wordt kennis en ervaring gedeeld en vragen kunnen worden gesteld. Onze beleidsmedewerker Dier is aangesloten bij dit netwerk.

3.6. Samenvatting

In de afgelopen jaren heeft de gemeente Leiden belangrijke stappen gezet op het gebied van dierenwelzijn. Recente ontwikkelingen, zoals het verminderen van meeuwenoverlast door betere voorlichting en het plaatsen van ondergrondse afvalcontainers, laten zien dat effectief beleid resultaten oplevert. Daarnaast blijft de gemeente zich inzetten voor de opvang en het vervoer van zowel zwervdieren als wilde dieren via samenwerkingen met onder andere Dierentehuis Stevenshage en de Dierenambulance- en vogelopvang Leiden.

4. Gemeentebrede aanpak voor dieren

4.1. Inleiding

Dieren maken een belangrijk onderdeel uit van de gemeente Leiden, of het nu gaat om huisdieren, hobbydieren of wilde dieren. Om dierenwelzijn effectief te waarborgen, is een overkoepelende aanpak nodig die alle beleidsdomeinen raakt. Dit hoofdstuk beschrijft de algemene maatregelen die gelden voor **alle diersoorten** binnen de gemeente. Deze aanpak richt zich op het integreren van dierenwelzijn in beleid, het vergroten van bewustwording bij inwoners en het ontwikkelen van structurele oplossingen voor een duurzame balans tussen mens, dier en natuur. Dit hoofdstuk vormt de basis voor meer specifieke maatregelen die in de volgende hoofdstukken worden uitgewerkt per diersoort.

4.2. Doel gemeentelijke dierenbeleid

De gemeente Leiden wil een veilige en aangename openbare ruimte garanderen, voor mens en dier. We willen daarbij het welzijn van de dieren die in onze gemeente leven bevorderen.

Dit willen we realiseren door te werken vanuit de volgende **vier doelstellingen**:

1. Dieren hebben een belangrijke rol in de openbare ruimte.
2. We zorgen voor de dieren in nood.
3. We willen overlast door dieren voorkomen, waarbij we erkennen dat dieren een integraal onderdeel zijn van onze leefomgeving.
4. Bij projecten en beleid(splannen) wegen we de belangen van dieren af tegen andere belangen.

Om deze vier doelstellingen te bereiken, maken we gebruik van heldere afwegingskaders en richtlijnen. Deze ondersteunen de uitvoering van verschillende taken en zorgen voor duidelijke communicatie hierover (intern en extern).

4.3. Een integraal beleid voor dieren

Het thema dieren raakt aan verschillende beleidsdomeinen, zoals stedelijke ontwikkeling, groenbeheer, volksgezondheid, veiligheid en educatie. Ook extern zijn er veel raakvlakken met inwoners, bedrijven, natuurorganisaties en andere overheidslagen.

Zonder een integrale aanpak is het risico groot dat maatregelen op het ene gebied onbedoeld negatieve gevolgen hebben voor een ander. Daarom is een overkoepelend beleid essentieel om consistentie en samenwerking te waarborgen. Dit integrale beleid voor dieren biedt een kader waarin betrokken partijen, zowel binnen de gemeentelijke organisatie als daarbuiten, effectief kunnen samenwerken.

4.4. Een andere mindset rondom dieren en overlast

Leiden is vooruitstrevend in haar dierenbeleid en laat dit zien in zowel de aanpak als de terminologie die wordt gebruikt. Waar vroeger gesproken werd over *ongedierte*, wordt nu gekozen voor het meer neutrale dierplagen, waarmee duidelijk wordt dat het niet om de dieren zelf gaat, maar om specifieke situaties waarin mensen overlast ervaren. Ook de term *overlast* wordt steeds meer in context geplaatst, waarbij erkend wordt dat het niet de dieren zijn die overlast veroorzaken, maar dat het gaat om menselijke perceptie en situaties die deze ervaring oproepen. Evenzo heeft de term *bestrijden* plaatsgemaakt voor beheersen, wat past bij een meer duurzame en respectvolle benadering van dieren in de stedelijke omgeving.

Een voorbeeld hiervan is de rat. Waar deze dieren vaak als een probleem worden gezien, is er nu meer aandacht voor de onderliggende oorzaken, zoals het achterlaten van afval en het voeren van

dieren. In plaats van uitsluitend in te zetten op bestrijding met gif, richt de gemeente zich op het aanpakken van deze oorzaken door middel van bewustwordingscampagnes en beter afvalbeheer.

Hiermee laat Leiden zien dat dierenbeleid niet alleen draait om oplossingen, maar ook om een veranderende mindset waarin mens en dier op een evenwichtige manier samenleven.

4.5. Organisatie van dierenwerkzaamheden

Leiden heeft dieren(welzijn) bestuurlijk en ambtelijk goed belegd. De gemeente heeft een wethouder met deze portefeuille en reeds in 2001 verscheen de eerste voorloper van een nota dieren.

De ambtelijke inzet is belegd bij Duurzame Leefomgeving (DLO). Door de toename van het aantal en de complexiteit van meldingen van inwoners, vragen van externe partijen en politieke verzoeken, in combinatie met de benodigde beleidsontwikkeling en werkinstructies, blijkt de huidige capaciteit niet toereikend. Dit wordt verder versterkt door de vele raakvlakken met uiteenlopende werkgebieden binnen de organisatie. De activiteiten die worden benoemd in deze nota zullen geïmplementeerd, gecoördineerd, gecontroleerd en aangepast moeten worden. De capaciteit daarvoor ontbreekt op dit moment.

Een landelijk advies² is 1 FTE voor beleidszaken met betrekking tot dieren per 100.000 inwoners. Voor Leiden zou dit 1,3 FTE zijn (nu beschikbaar een vaste formatie van 0,4 FTE). Uitbreiding van de huidige beschikbare capaciteit naar (minimaal) 1 FTE, om alle reguliere taken en de acties uit deze nota uit te voeren, is daarbij noodzakelijk.

4.6. Dierenbelangen als vast onderdeel van beleid

Belangrijk is dat bij nieuwe ontwikkelingen binnen de gemeente, een toets op dierenwelzijn plaatsvindt. De gemeente Leiden weegt de belangen van dieren structureel mee in beleid en ontwerpplannen, omdat veel besluiten hun leefomgeving en welzijn beïnvloeden, zoals bij stedelijke ontwikkeling, groenbeheer, verkeer en evenementen. Veel zaken worden opgenomen in het beleid rondom natuurinclusief bouwen en het SMP. Er zal voorlichting hierover plaatsvinden vanuit DLO en informatie hierover wordt gedeeld met projecten. Het onderdeel dieren wordt hierin meegenomen. Eventueel wordt een gezamenlijk spreekuur 'natuurinclusief bouwen en dieren' inzet voor vragen.

4.7. Dieren in nood

Voor de wettelijke taak voor opvang en het vervoer van zwerfdieren en wilde dieren heeft de gemeente een samenwerking met Dierentehuis Stevenshage en Dierenambulance Vogelasiel Regio Leiden. In het stroomschema op de volgende pagina is te zien naar welke opvang het soort dier gaat in het geval deze verdwaald, ziek of gewond is.

De communicatie op de gemeentelijke website kan uitgebreid worden met meer informatie wat inwoners kunnen doen als zij een dier in nood zien.

*Voorbeeld van een afbeelding voor
op de gemeentelijke website*

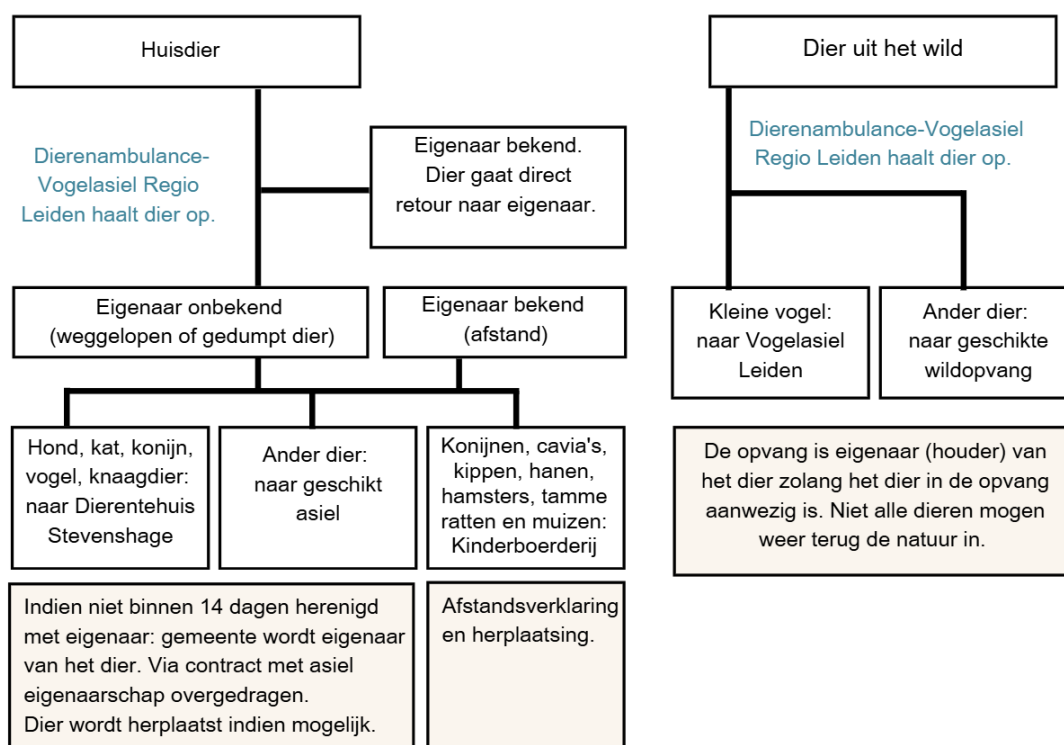

Leiden

Een (gewond) dier in nood? Levert het dier een gevaar voor zichzelf of de veiligheid van mensen op? Bel **112**.
Geen levensbedreigende situatie? Bel dierenambulance Leiden: **071-5174141** of **144**.

² Bron: Didor, adviesbureau voor Dieren in de openbare ruimte (www.didor.nl)

Zwervend, ziek of gewond dier aangetroffen in de openbare ruimte

Stroomschema zwervend, ziek of gewond dier in Leiden

Dierentehuis Stevenshage speelt een belangrijke rol in de opvang en verzorging van zwervende dieren. Hun doel is om deze dieren te herenigen met hun eigenaar. Lukt dit niet, dan zoekt Stevenshage een nieuwe eigenaar die het dier een goed thuis kan bieden.

De gemeente heeft een inkooprelatie met Stevenshage voor de uitvoering van wettelijke taken. Dit omvat het veertien dagen opvangen en verzorgen van zwervende dieren. Voor deze taken beschikt Stevenshage over een machtiging van de burgemeester, waardoor het eigendom van de dieren direct bij ontvangst wordt overgedragen aan het dierentehuis. Dit geldt zowel voor huisdieren als voor dieren die op de CITES-lijst staan. Het contract met Stevenshage moet per 1-1-2026 verlengd worden. Voor de besprekingen over dit nieuwe contract worden aanvullende zaken uit deze nota meegenomen. Dit behelst o.a. de 13 weken opvang van dieren bij uithuisplaatsingen en een eventuele rol Stevenshage bij gevaarlijke honden (toetsing gedrag en trainingen).

Voor het vervoer van zwervende huisdieren en zieke of gewonde dieren uit het wild, rijdt de **Dierenambulance en Vogelasiel Leiden** door heel de gemeente.

De ambulance rijdt met zwervende, gewonde en zieke dieren naar de volgende opvangen:

- Dierentehuis Stevenshage: honden, katten, konijnen, tamme vogels en knaagdieren.
- Vogelasiel Leiden: (kleine) vogels (uit het wild).
- Vogelopvang De Wulp: (grote) vogels uit het wild en watervogels.
- Egelopvang Zoetermeer: egels.
- Wildopvang Haaglanden (Delft) en Gouda: de overige zoogdieren uit het wild.
- Overige opvangen: voor meer exotische diersoorten (slangen, schildpadden, etc.).

Met de dierenambulance is op dit moment geen inkooprelatie, deze stichting ontvang een subsidie voor hun inzet. We willen de subsidie vanaf 2026 omzetten naar een contract om de continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening te waarborgen. Een contract biedt voor alle partijen meer zekerheid,

duidelijke afspraken over uitvoering en monitoring, en mogelijkheden voor doorontwikkeling. Dit voorkomt onzekerheid over financiering en zorgt voor een efficiënte, stabiele en doelgerichte uitvoering van de taken. In het werkgebied van de dierenambulance zijn met meerdere gemeenten al contractuele afspraken gemaakt

Een aanbesteding en marktverkenning zijn onderdeel van deze omzetting. Zaken als continuïteit van de dienstverlening, stabiliteit van de organisatie (financieel, organisatorisch), 24x7 beschikbaarheid, aanrijtijden, opleidingen, beschikbaarheid van vrijwilligers en regionale samenwerking zijn dan zaken die vanuit de aanbesteding meegenomen zullen worden.

Financiële vergoeding dierenhulporganisaties

Dierenambulance-Vogelasiel Regio Leiden ontvangt van de gemeente een jaarlijkse subsidie voor het vervoer en opvangen van dieren uit het wild. Daarnaast ontvangen zij een vergoeding van Dierentehuis Stevenshage voor de vervoerskosten van de zwervende huisdieren die herenigd konden worden het hun eigenaar.

Dierentehuis Stevenshage brengt jaarlijks de kosten in rekening bij de gemeente voor de dieren in de opvang die niet (meer) herenigd konden worden met hun eigenaar (14 dagen verblijfskosten, vervoer en chippen/vaccineren) en een vaste, geïndexeerde, vergoeding per inwoner.

De wildopvangen ontvangen geen bijdrage van de gemeente Leiden. Deze wildopvangcentra zijn afhankelijk van subsidies van de gemeenten waar zij de dieren voor opvangen en hebben vaak te kampen met zeer schaarse inkomsten, veel dieren en hoge (dierenarts)kosten. Mochten deze opvangen besluiten alleen die dieren op te vangen van gemeenten die ook financieel bijdragen, dan kan de dierenambulance de dieren uit Leiden niet meer onderbrengen en voldoen we als gemeente niet aan onze wettelijke zorgplicht.

Op dit moment (2024) betaalt de gemeente Leiden € 0,83 per inwoner voor vervoer en opvang van gehouden dieren en het vervoer van dieren uit het wild. Uit onderzoek bij meerdere gemeenten blijkt dat de kosten voor vergelijkbare dienstverlening gemiddeld tussen de €1,25 en €3,00 per inwoner liggen. Zowel het asiel als de ambulance hebben aangegeven operationeel verlies te draaien. De inkomsten van alle gemeenten bij elkaar, zijn niet kostendekkend en verschillen ook per gemeente binnen de regio.

Wij overwegen de huidige financiële bijdrage gedurende de looptijd van deze nota te herzien en deze meer in lijn te brengen met het landelijk beleid. Daarbij wordt ook gekeken naar een passende vergoeding, mede vanwege de stijgende kosten voor dierenambulances en dierenopvanglocaties (zoals brandstof- en dierenartskosten).

Daarnaast stellen we voor dat wildopvangcentra die dieren uit Leiden opvangen, een subsidie ontvangen voor de verzorging van de dieren. We vragen hiervoor een jaarlijks bedrag voor vast te stellen wat verdeeld kan worden onder de aanvragers (met als maximum de daadwerkelijke verzorgingskosten). Bij goedkeuring wordt een subsidiebeleid wildopvang ontwikkeld voor een eerlijke verdeling onder aanvragers van deze subsidie en de randvoorwaarden.

4.8. Samenwerkingen

Samenwerking met interne afdelingen en externe partijen is cruciaal om alle activiteiten rondom dieren effectief aan te pakken. Zo wordt de aanpak efficiënter en het welzijn van dieren beter gewaarborgd.

Dierenwelzijn in regionaal/Holland-Rijnland verband

Dieren houden zich niet aan gemeentegrenzen, en een gezamenlijke aanpak op het gebied van dierenwelzijn binnen de regio en/of Holland-Rijnland biedt veel voordelen. Daarom wordt, samen met de andere gemeenten en de betrokken dierenhulporganisaties (asielen, ambulances en opvangen), of een regionaal samenwerkingsverband mogelijk en wenselijk is.

In 2025/2026 wordt een onderzoek gestart naar de haalbaarheid, wenselijkheid en een mogelijke vormgeving van deze samenwerking. Dit onderzoek zal zich richten op de praktische en financiële aspecten, de inzet en behoeften van de verschillende gemeenten, en de rol van de dierenhulporganisaties binnen dit model. Samen met de andere gemeenten en de dierenwelzijnsorganisaties in de regio zal verkend worden hoe deze samenwerking het beste kan worden ingericht en welke stappen nodig zijn om dit structureel te implementeren. De beleidsadviseur Dier van de gemeente Leiden coördineert dit project desgewenst.

Door 1) **de ambtelijke ondersteuning** op het gebied van beleid, wetgeving en advisering centraal te organiseren, kunnen alle deelnemende gemeenten efficiënter werken, kennis bundelen en uniform beleid voeren. Dit helpt niet alleen bij het beantwoorden van juridische en beleidsmatige vragen, maar zorgt er ook voor dat gemeenten elkaar kunnen ondersteunen bij piekmomenten en knelpunten. Vooral omdat niet elke gemeente (voldoende) capaciteit beschikbaar heeft voor dit thema en de kennis- en kunde voor dit vakgebied specialistisch is.

Daarnaast kan 2) de **samenwerking tussen dierenhulporganisaties** worden verbeterd, bijvoorbeeld door bestuursorganen nauwer te laten samenwerken of zelfs samen te voegen. Een meer centrale coördinatie en samenwerking tussen dierenambulances, asielen en opvangcentra zorgt voor efficiëntere inzet van middelen, betere ondersteuning bij piekdruk en meer kennisdeling. Daarnaast biedt een gezamenlijke aanpak meer stabiliteit en continuïteit in de zorg voor dieren, waardoor hulporganisaties elkaar beter kunnen ondersteunen en de regionale opvangcapaciteit slimmer kan worden benut, wat bijdraagt aan een stabielere en duurzamere zorg voor dieren in de regio.

In dit onderzoek kan ook meegenomen worden of een lokale wildopvang voor zoogdieren tot de mogelijkheden behoort, aangezien in de directe nabijheid van Leiden geen opvang voor deze dieren is.

Externe Klankbordgroep Dieren / Ketenoverleg

De beleidsadviseur Dier gaat een Klankbord Dieren in Leiden opzetten om samen te werken met externe partijen die in of rondom Leiden betrokken zijn bij de zorgplicht voor dieren. Elkaar informeren en tijdig signaleren over wat er speelt in de gemeente op het gebied is daarbij het doel. Voor deze Klankbordgroep worden uitgenodigd: dierenambulance, dierentehuis/asiel, (wild)opvangen, dierenartsen, provincie Zuid-Holland (faunabeheerder), dierenpolitie, hondenbrigade, bewonersinitiatieven rondom dieren en andere diergerelateerde partijen. Er wordt blijvend contact onderhouden met de leden van de Klankbordgroep. Eén of twee keer per jaar wordt een bijeenkomst georganiseerd voor alle partijen.

Interne Klankbordgroep Dieren

Veel medewerkers binnen de gemeente hebben in hun werkzaamheden te maken met dieren. Een aantal voorbeelden: verwijderen van kadavers, verzorgen van de dieren in de kinderboerderijen, dierplaagbeheersing, signalen van verwaarlozing of mishandeling, handhaving, etc. De beleidsadviseur Dier zal twee keer per jaar een bijeenkomst organiseren waarbij kennis en informatie wordt gedeeld. Los daarvan kan er in een kleinere bijeenkomsten doorgepraat en afgestemd worden over specifieke thema's (dierplagen, gevaarlijke honden, etc.).

Dierenambulance en Dierentehuis

Beide partijen zijn vaak als eerste op de hoogte van zaken die spelen in de gemeente omdat zij de dieren (op)vangen. Ze signaleren trends, zoals een toename in achtergelaten huisdieren of uitbraken van besmettelijke ziekten, en kunnen daarmee belangrijke informatie leveren voor beleidsvorming en preventieve maatregelen. Regelmatig overleg en elkaar snel weten te vinden is daarom belangrijk.

Ketenoverleg Honden

Op dit moment is er geen centrale registratie van (mogelijk) gevaarlijke honden, en het delen van gegevens met collega's wordt bemoeilijkt door privacywetgeving. Door nauwer samen te werken met handhavingpartners, zoals gemeentelijke boa's, de dierenpolitie, de hondenbrigade, Dierentehuis Stevenshage en collega's van Juridische Handhaving en Veiligheid, kan er niet alleen effectiever worden opgetreden bij overtredingen, maar vooral preventief worden opgetreden. Zo kunnen bijtincidenten en andere gevaarlijke situaties worden voorkomen, en kunnen hondeneigenaren beter

worden ondersteund bij gedragsproblemen van hun dieren. De beleidsadviseur Dier coördineert dit overleg.

Continuering deelname Diervizier

Voor afstemming met collega's in het land en op de hoogte te blijven van ontwikkelingen en het stellen van vragen op het brede onderwerp Dieren.

4.9. Voeren van dieren

Hoewel het voeren van wilde dieren vaak als een vriendelijke en goedbedoelde handeling wordt gezien, is het juist in het belang van de dieren om dit te voorkomen. Voeren kan schadelijke gevolgen hebben voor zowel hun gezondheid als hun leefomgeving. Om dieren beter te beschermen en hun welzijn te waarborgen, is een **algeheel voederverbod in de openbare ruimte** noodzakelijk.

Vanuit de Omgevingswet (artikel 11:60 Bal) wordt gesteld dat het bijvoeren van bepaalde in het wild levende dieren vergunningsplichtig is. Dit geldt bijvoorbeeld voor wilde eenden en houtduiven. Dit houdt in het bijvoeren van deze soorten wettelijk gezien al verboden is.

Momenteel geldt in Leiden een gedeeltelijk voederverbod, maar dit zorgt voor handhavingproblemen en onduidelijkheid bij inwoners en bezoekers. Een uniforme regel voor de hele gemeente biedt niet alleen helderheid, maar maakt ook de handhaving eenvoudiger en effectiever. Het belangrijkste uitgangspunt van dit verbod is het beschermen van dieren tegen ongeschikt voedsel en de negatieve effecten van menselijk ingrijpen. Veel voedingsmiddelen die mensen geven, zoals brood, kunnen leiden tot ondervoeding, tekorten aan essentiële voedingsstoffen en gezondheidsproblemen bij dieren.

Daarnaast heeft het voeren van watervogels invloed op de kwaliteit van hun leefomgeving. Voedselresten en de toename van uitwerpselen zorgen voor een overschot aan voedingsstoffen in het water, wat algenbloei, zuurstoftekort en het verstikken van waterplanten en vissen veroorzaakt. Door een algeheel voederverbod kan Leiden bijdragen aan een gezondere en evenwichtigere leefomgeving voor wilde dieren en helpt het om de ecologische kwaliteit van wateren te verbeteren. Voorgesteld zal daarom worden om een algeheel voederverbod op te nemen in de VfI.

Heldere voorlichting en communicatie naar inwoners en bezoekers zijn essentieel om draagvlak voor dit verbod te creëren en het naleven ervan te bevorderen. Dit voorkomt tevens verwarring en discussies over waar wel en niet gevoerd mag worden. Handhaving zal zich met name richten op overmatige voederpraktijken en locaties waar structurele overlast ontstaat, zoals plekken waar grote hoeveelheden voedsel worden uitgestrooid. Het doel is om een schone leefomgeving te creëren en negatieve gevolgen voor dieren te voorkomen, zonder in te grijpen bij incidenteel en kleinschalig voeren.

Het voeren van dieren in eigen tuin of op het balkon blijft toegestaan, mits dit geen overlast veroorzaakt voor omwonenden of bijdraagt aan dierplagen in de openbare ruimte.

4.10. Voorlichting, educatie en communicatie

Voorlichting, educatie en communicatie spelen een essentiële rol in het vergroten van het bewustzijn over dierenwelzijn en het actief betrekken van inwoners bij de zorg voor dieren. Hoewel de gemeente geen directe taak heeft bij de aanschaf en verzorging van dieren, worden we wel geconfronteerd met problemen zoals verwaarlozing, achtergelaten huisdieren en zwervende dieren wanneer er bijvoorbeeld een impulsaankoop is gedaan of bij verandering van persoonlijke omstandigheden. Door middel van gerichte voorlichting en educatie wil Leiden haar inwoners ondersteunen bij het verantwoord omgaan met dieren. Te denken valt aan:

- **Inzetten gemeentelijke website en social media**

Via de website en social media kanalen willen we informatie delen over dierenwelzijn, zoals meldpunten voor zwervdieren, het belang van voederverboden en regels rondom het uitlaten van honden. Door regelmatige communicatie blijven inwoners geïnformeerd en betrokken. Voor

betrouwbare informatie over huisdieren en hun verzorging kan worden verwezen naar de website van het Landelijk Informatie Centrum Gezelschapsdieren (LICG), dat uitgebreide richtlijnen en tips biedt.

- **Samenwerking met lokale dierenorganisaties**

Leiden beschikt over een netwerk van organisaties die een waardevolle bijdrage leveren aan voorlichting en educatie. Denk aan Groene Stad 071, imkers, wijkverenigingen en stichtingen die zich inzetten voor dierenwelzijn en biodiversiteit.

- **Educatie voor kinderen**

Kinderen vormen een belangrijke doelgroep voor het leren over een goede omgang met dieren. De gemeente werkt vanuit de Natuur- en Duurzaamheidseducatie (NDE) samen met het onderwijs en diverse stadspartners, waarbij er diverse educatieve programma's worden aangeboden. Zo wordt er bijvoorbeeld samengewerkt met de kinderboerderij voor lessen over dierenwelzijn op locatie en wordt het belang van de natuur in de stad door alle partners verteld.

4.11. Huis- en hobbydierenlijst

In 2024 is de lijst ³ voor gehouden en hobbydieren ingevoerd door het ministerie van LNV, waarin staat welke zoogdiersoorten particulier mogen houden. Deze lijst is gebaseerd op wetenschappelijke criteria die het dierenwelzijn en de risico's voor mens en omgeving in kaart brengen. Alleen diersoorten die geschikt zijn voor een huiselijke of hobbyomgeving, zoals honden, katten, cavia's en konijnen, zijn toegestaan. Exotische soorten die speciale zorg of een specifiek leefgebied vereisen, mogen niet meer als huis- of hobbydier worden gehouden. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om chinchilla's, Russische dwerghamsters en servals.

De invoering van deze lijst heeft belangrijke consequenties. Voor niet-toegestane dieren geldt een overgangsregeling: huidige eigenaren mogen deze dieren tot hun natuurlijke dood verzorgen, maar handel en voortplanting zijn verboden. De LID, NVWA en de (dieren)politie controleren hierop.

Er zijn in Leiden (nog) geen meldingen binnengekomen van gedumpte dieren die niet op deze toegestane lijst staan. Onderbrengen van deze dieren in een geschikte opvang met voldoende capaciteit is een punt van landelijke zorg. We houden deze ontwikkelingen in de gaten en stemmen dit regelmatig af met onze ketenpartners. Vooral ook wanneer vergelijkbare lijsten beschikbaar komen voor andere diergroepen (reptielen, amfibieën, vogels).

4.12. Dieren en calamiteiten

De gemeente Leiden valt onder de Veiligheidsregio Hollands Midden als er sprake is van een calamiteit. Een aantal verantwoordelijkheden die hier worden opgepakt zijn:

- Het redden van dieren in nood (brandweer).
- Het ontruimen en evacueren van groepen en/of dieren. Dit is inclusief registratie, vervoer, opnemings, verzorging, terugkeer naar woning/eigenaar.

Hulpdiensten zoals de politie en brandweer werken bij calamiteiten samen met de dierenambulance en het dierentehuis voor het vervoeren en opvangen van dieren die bij calamiteiten betrokken zijn.

De gemeente vindt het belangrijk dat, bij een ramp zoals het uitbreken van brand, de hulpdiensten op de hoogte zijn dat er dieren in huis zijn zodat deze eerder gered kunnen worden.

We stellen 10.000 stickers beschikbaar die inwoners gratis kunnen ophalen op verschillende plekken in de gemeente, waaronder bij Stevenshage, de dierenambulance, dierenartsen en dierspecialisten.
(Berekening: 70.000 huishoudens waarvan ongeveer 20% een huisdier heeft).

LET OP

Huisdieren aanwezig

Honden:	
Katten:	
Knaagdieren:	
Vogels:	
...	

Leiden

³ [Dieren op de huis- en hobbydierenlijst | RVO.nl](#)

4.13. Dieren en evenementen

Het onderwerp dieren en evenementen kent een tweetal variaties:

1. Evenementen waarbij dieren worden ingezet zoals ponyritjes tijdens een braderie, een ezel in een kerststal, etc.
2. Evenementen waarbij dieren (in het wild) worden verstoord, bijvoorbeeld een concert in een gebied waar dieren op dat moment broeden.

4.13.1. Evenementen met dieren

Het gebruik van dieren bij evenementen is een eeuwenoude traditie, maar roept steeds vaker vragen op over dierenwelzijn. Dergelijke evenementen kunnen stress veroorzaken en het welzijn van dieren beïnvloeden. Sinds 2015 is het gebruik van wilde zoogdieren bij evenementen in Nederland verboden, terwijl gedomesticeerde dieren zoals paarden, ezels en honden alleen onder strikte regels mogen optreden. De NVWA houdt toezicht op de naleving hiervan.

Vanuit de Wet dieren is het verboden om dieren met een verboden lichamelijke ingreep te tonen of deel te laten nemen aan keuringen. Hoewel gemeenten geen bevoegdheid hebben om evenementen met dieren, zoals ponyritjes, roofvogelshows of het paard van Sinterklaas, te verbieden op basis van dierenwelzijn, kunnen bij vergunningverlening wel aanvullende voorwaarden worden gesteld. Dit kan gaan over huisvesting, rustmomenten, schuilplekken en de aanwezigheid van een vakbekwaam dierversorger. Ook geldt een meldplicht bij de NVWA, zodat gerichte controles mogelijk zijn.

Leiden hanteert in het Evenementenbeleid (2020) een ontmoedigingsbeleid. In gesprekken met organisatoren wordt uitgelegd waarom evenementen met dieren niet wenselijk zijn:

"In de Wet dieren is het welzijn van dieren, evenals het gebruik van dieren voor vermaak, uitputtend geregeld. De gemeente heeft dan ook geen bevoegdheid om hierop aanvullende regelgeving te maken. De gemeente past wel een ontmoedigingsbeleid voor evenementen met dieren toe. Dit betekent dat we gesprekken voeren met de aanvrager van een vergunning en uitleggen waarom we deze evenementen niet wenselijk vinden in onze gemeente."

4.13.2. Evenementen waarbij dieren worden verstoord

Evenementen in of nabij natuurgebieden kunnen invloed hebben op de aanwezige fauna, vooral tijdens de periode dat vogels broeden. Wanneer activiteiten negatieve effecten kunnen hebben op beschermde dieren, dient de organisator rekening te houden met de verplichtingen die voortvloeien uit de Omgevingswet, met name de regels rondom soortenbescherming (zoals vastgelegd in het Besluit activiteiten leefomgeving, Bal).

Op basis van dit onderzoek (Flora & Fauna scan) worden preventieve of **mitigerende maatregelen** opgelegd. Bij twijfel of onzekerheid, met name bij grote evenementen, wordt altijd contact opgenomen met de provincie als bevoegd gezag (gemandateerd aan Omgevingsdienst). Dit waarborgt dat de natuur zoveel mogelijk wordt beschermd, ook bij grootschalige activiteiten.

4.14. Vuurwerk, confetti en ballonnen

Tijdens het schrijven van deze nota hebben we aandacht besteed aan de negatieve impact van vuurwerk op dieren. Jaarlijks leidt het afsteken van consumentenvuurwerk tot grote stress bij huisdieren, verwondingen bij gezelschaps- en wilde dieren, en verstoring van rustgebieden in en rond de stad.

Inmiddels zijn we op dit onderwerp ingehaald door de actualiteit: zowel op landelijk als lokaal niveau zijn concrete stappen gezet richting een vuurwerkverbod. De Tweede Kamer heeft begin april 2025 uitgesproken voor een landelijk verbod op consumentenvuurwerk, en ook binnen de gemeente Leiden is besloten om per 31 december 2027 een algeheel vuurwerkverbod in te voeren.

Tot die tijd wordt het aantal vuurwerkvrije zones in de stad geleidelijk uitgebreid. Deze beleidsontwikkelingen sluiten nauw aan bij het uitgangspunt van de gemeente Leiden om dierenwelzijn structureel te beschermen en de leefomgeving voor mens én dier veiliger te maken.

Via de APV (artikel 4:9a) (voorstel is deze over te hevelen naar de Vfl) is reeds vastgelegd dat het verboden is om ballonnen op te laten. Net als ballonnen zorgen ook confetti en serpentine voor zwerfafval en vormen zij een risico voor dieren en milieu. Resten van deze materialen komen terecht in watergangen, natuurgebieden en de openbare ruimte, waar ze moeilijk te verwijderen zijn. Ze kunnen worden opgegeten door vogels, vissen of andere (wilde) dieren, met verstikking, verstrikking of inwendige schade als gevolg. Op dit moment is het gebruik van confetti en serpentine nog niet gereguleerd. Voorgesteld wordt om dit in de Vfl op te nemen.

4.15. Ophok- en afschermplicht bij dierziektes

Besmettelijke dierziekten, zoals vogelgriep en blauwtong, komen regelmatig voor in Nederland. Bij een uitbraak worden er door het Rijk maatregelen opgelegd, die de gemeente moet uitvoeren. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) speelt hierin een centrale rol. Zij bepaalt bijvoorbeeld wanneer en in welke gebieden een afscherm- en/of ophokplicht geldt voor vogelgriep. Voor blauwtong wordt een vervoersverbod ingesteld.

Voor hobbyhouders en de gemeentelijke kinderboerderijen, dierenweides en volière betekent dit in veel gevallen minimaal een afschermplicht. Hierbij moeten vogels worden beschermd tegen contact met wilde vogels, zonder dat ze per se binnen hoeven te blijven. Deze maatregel richt zich vooral op risicovogels, zoals kippen, kalkoenen, ganzen, pauwen en eenden. Bij een ophokplicht is het verplicht om deze dieren binnen te houden. Daarnaast gelden er strenge hygiënemaatregelen en extra voorzorgsmaatregelen. Bij een uitbraak van vogelgriep in de regio kan de NVWA waarschuwingsborden in de gemeente plaatsen om een vervoersverbod voor dieren aan te kondigen. De burgemeester is verplicht hieraan medewerking te verlenen. Dit kan leiden tot vragen van inwoners, waardoor het belangrijk is dat Communicatie en het Klantcontactcentrum op de hoogte zijn.

De vogels in de gemeentelijke volière zijn al afgeschermd, zodat ze niet in contact komen met uitwerpselen van mogelijk besmette wilde vogels. Toch zijn er in de gemeente ook kippen en hanen die vrij rondlopen en moeilijk te vangen zijn. De maatregelen zoals beschreven in paragraaf 5.6 zouden bijdragen aan betere bescherming van deze dieren als ze op een andere locatie worden ondergebracht.

4.16. Samenvatting, voorstellen en acties

Dit hoofdstuk beschrijft de integrale aanpak van de gemeente Leiden op het gebied van dierenwelzijn, gericht op een veilige en aangename leefomgeving waarin mens en dier in balans zijn. Het beleid legt de nadruk op preventie en beheersing in plaats van bestrijding, erkent de rol van menselijke activiteiten bij problemen zoals dierplagen en integreert dierenbelangen in beleidsbeslissingen. Samenwerking met interne en externe partners, zoals dierenambulances en opvangcentra, en het vergroten van bewustwording bij inwoners vormen de kern van deze aanpak.

Voorstellen:

- De raad voor te stellen een algeheel voederverbod in de openbare ruimte in te voeren om het welzijn van dieren te verbeteren, de waterkwaliteit te bevorderen, uniformiteit te creëren en handhaving effectiever te maken.
- Afsluiten van een nieuw contract met Stevenshage per 1-1-2026 waarbij goedgekeurde aanvullende werkzaamheden uit deze nota worden verwerkt.
- De raad voor te stellen de bestaande subsidie voor de dierenambulance om te zetten in een contract.
- Onderzoeken van de mogelijkheden om de bijdrage voor dierenhulporganisaties om te zetten op basis van een vast bedrag per inwoner (voor de wettelijke taak: vervoer en opvang van hulpbehoevende dieren).
- Onderzoeken van de mogelijkheden voor het introduceren van een subsidie voor wildopvangcentra die dieren uit Leiden opvangen.
- Verkennen van de mogelijkheden om het beschikbare budget uit te breiden richting 1 FTE voor diergerelateerde beleids- en uitvoeringsvraagstukken (als versterking van de huidige inzet van 0,6 FTE).
- Onderzoek uitvoeren om dierenwelzijn in regionaal verband (Holland-Rijnland) op te pakken op zowel ambtelijk- als dierenhulporganisaties niveau.
- Ontwikkelen en verspreiden van stickers waarmee hulpdiensten bij calamiteiten worden geïnformeerd over de aanwezigheid van huisdieren in woningen.
- Handhaven ontmoedigingbeleid inzet van dieren bij evenementen en onderzoeken regelgeving rondom, confetti en serpentine via de APV/Vfl.

Acties:

	Actie
1	Voederverbod: • Voorstel aanpassing Vfl voorleggen aan raad. • Intrekken vorige aanwijzingsbesluiten. • Interne communicatie opzetten met betrokken afdelingen. • Externe communicatie opzetten: op gemeentelijke website, socials, verwijderen borden die nu op sommige locaties staan.
2	Afsluiten van een nieuw contract met Stevenshage per 2026 voor opvang van dieren in nood (wettelijke taak) en eventuele aanvullende diensten.
3	Omzetten van de subsidie dierenambulance naar een contract. - Marktverkenning en aanbesteding. - Opstellen en afstemmen contract dierenambulance.
4	Opstellen subsidiebeleid dieren in het wild.
5	Onderzoek uitvoeren voor regionale samenwerking in Holland-Rijnland verband op het gebied van ambtelijke inzet en dierenhulporganisaties.
6	Stickers laten produceren en verspreiden om hulpdiensten te waarschuwen dat dieren in huis aanwezig zijn.
7	Introduceren van een dierenspreekuur voor interne collega's.
8	Opzetten en coördineren van interne- en externe klankbordgroepen en Ketenoverleg Honden om kennisdeling en samenwerking te bevorderen.
9	Uitbreiden van informatie op de gemeentelijke website over dieren in nood en andere relevante onderwerpen.

5. Gehouden dieren

5.1. Inleiding

Katten en honden zijn de meest gehouden huisdieren in Nederland. Ongeveer 23% van de huishoudens heeft één of meerdere katten, en 18% heeft één of meerdere honden. In Leiden, waar 22% van de huishoudens uit eenpersoonshuishoudens bestaat en 19% van de inwoners student is, ligt het aantal huisdieren per huishouden lager, omdat huisdieren in studentenwoningen meestal niet zijn toegestaan. Toch wonen er naar schatting tussen de 8.000 -12.000 katten en 6.000 - 10.000 honden in onze gemeente.

Veel katten worden dagelijks, en soms permanent, buitengelaten door hun eigenaren, terwijl honden gemiddeld 3 à 4 keer per dag in de openbare ruimte worden uitgelaten. Deze gedeelde ruimte moet veilig zijn voor mens en dier, maar brengt ook regelmatig situaties met zich mee die de openbare orde en veiligheid verstoren. Om deze reden is beleid voor huisdieren, met name katten en honden, in deze Nota verwerkt.

5.2. Uitvoering wettelijke taken

De gemeente is verantwoordelijk voor gehouden dieren in de openbare ruimte. Voor situaties achter de voordeur, zoals wat er bij inwoners thuis met dieren gebeurt, heeft de gemeente geen bevoegdheid, tenzij er meldingen zijn van overlast, gevaarlijke situaties of verwaarlozing. In dergelijke gevallen werkt de gemeente samen met partners zoals de politie, de hondenbrigade, de dierenambulance, het dierentehuis en de Landelijke Inspectiedienst Dierenwelzijn (LID).

Voor dieren in nood wordt gewerkt met de dierenambulance Leiden en het dierentehuis Stevenhage.

De gemeente is verplicht een inleverpunt te hebben voor overleden gehouden dieren. Deze is op de gemeentewerf aanwezig (inclusief koelvoorziening). Wat inwoners kunnen doen met hun overleden dier staat echter niet op de gemeentelijke website, dit is wel aan te bevelen. Daarnaast actualiseren we de Destructieverordening (op basis van ingetrokken Destructiewet per 1-1-2008).

De gemeente hecht veel waarde aan het herenigen van overleden gezelschapsdieren met hun eigenaren. Daarom zetten wij ons in om door ons gevonden dieren op de juiste manier te identificeren door middel van een chipreader en, indien mogelijk, contact op te nemen met de eigenaar. Indien contact met de eigenaar niet mogelijk is (geen gegevens geregistreerd van eigenaar), dan wordt het overlijden van het dier geregistreerd bij een landelijke chipdatabank (NDG). Op deze manier kunnen eigenaren alsnog zien dat hun dier is overleden wanneer zij deze databank controleren. Van ongechipte dieren is het bijhouden op basis van uiterlijke kenmerken wellicht mogelijk. We adviseren houders van dieren alle dieren die in de openbare ruimte komen, te chippen én registreren.

5.3. Impulsaanschaf dieren

Hoewel de aanschaf en verzorging van huisdieren volledig de verantwoordelijkheid is van de inwoners zelf, zien we dat ondoordachte impulsaankopen van huisdieren kunnen leiden tot problemen, zoals verwaarlozing, achterlating of overlast. De gemeente Leiden heeft geen directe rol in het toezicht op of de regulering van deze aankopen. Het is de verantwoordelijkheid van de koper om zich goed te informeren, en van dierenwinkels, fokkers en voorlichtingsorganisaties om hierover duidelijkheid te bieden. Op de gemeentelijke website wijzen we inwoners op bestaande informatiebronnen, zoals het Landelijk Informatiecentrum Gezelschapsdieren (LICG).

5.3. Honden

In 2017 is het Hondenbeleid Leiden opgesteld en in 2020 is dit beleid geëvalueerd en geactualiseerd. Beide beleidsstukken komen, na goedkeuring van deze Nota, te vervallen en worden verder overgenomen in deze Nota Dieren. Aanvullend op deze Nota volgt nog een Plan van aanpak (her)inrichting losloopgebieden en een Aanwijzingsbesluit voor losloopgebieden.

5.3.1. Algemene regels

Regels mbt honden	Toelichting
Hondenbelasting	Afgeschaft binnen Leiden.
Aanlijnplicht	Honden moeten overal in de gemeente aan de lijn, behalve in aangewezen losloopgebieden
Opruimplicht	Hondenbezitters zijn verplicht om de uitwerpselen van hun hond op te ruimen. Opruimmiddelen, zoals zakjes, moeten altijd bij de eigenaar aanwezig zijn en mogen in standaard afvalbakken worden weggegooid.
Verboden voor honden	Honden zijn niet toegestaan op kinderspeelplaatsen, zandbakken, speelweiden, schoolpleinen en andere door de gemeente aangewezen locaties.
Losloopgebieden	Honden mogen alleen loslopen in speciaal aangewezen losloopgebieden. In losloopgebieden geldt nog steeds een opruimplicht.
Verantwoord gedrag van honden	Honden mogen geen overlast veroorzaken voor andere gebruikers van de openbare ruimte.
Bij gevaarlijke honden	De burgemeester kan voor gevaarlijke of hinderlijke honden een kort aanlijn- en/of muilkorfgebod opleggen. Deze geldt ook voor losloopgebieden.
Geen toegang tot kwetsbaar groen	Honden mogen kwetsbare natuur, zoals schooltuintjes of ecologisch groen, niet betreden tenzij anders aangegeven.

5.3.2. Opruimen van uitwerpselen

Hondenpoep staat in de top 5 van grootste ergernissen in Nederland. Ook binnen Leiden geeft 20%⁴ procent van de inwoners aan 'behoorlijk wat tot (zeer) ernstig overlast' te ervaren van hondenpoep en krijgen we jaarlijks rond de 150 meldingen over dit onderwerp.

Niet-opgeruimde hondenpoep veroorzaakt niet alleen ergernis, maar kan ook gezondheidsrisico's opleveren, zoals bij kinderen die op speelplaatsen in aanraking komen met hondenpoep of vervuild water.

Hoewel de meeste hondeneigenaren zich bewust zijn van hun verplichting om de ontlasting van hun hond op te ruimen, blijft naleving een uitdaging. Handhaving is vaak lastig, omdat optreden alleen mogelijk is wanneer de overtreding direct wordt geconstateerd. Het plaatsen van extra waarschuwborden blijkt in de praktijk weinig effectief. Daarom zetten we in op bewustwording en het aanspreken van inwoners op hun verantwoordelijkheid. We besteden hier aandacht aan op de gemeentelijke website en de socials van de gemeente.

5.3.3. Losloopgebieden

In de gemeente zijn speciale losloopgebieden aangewezen waar honden vrij kunnen rondlopen zonder dat zij aangelijnd hoeven te zijn. Deze losloopgebieden bieden honden de ruimte om te spelen, rennen en bewegen, terwijl rekening wordt gehouden met de behoeften van andere gebruikers van deze openbare ruimte.

⁴ Gemiddelde van de gegevens uit de Stads- en wijkenquête 2019, 2021 en 2023.

Losloopgebieden kunnen bijdragen aan het welzijn van honden door hen de gelegenheid te geven om vrij te bewegen en natuurlijk gedrag te vertonen. Tegelijkertijd zorgen deze gebieden ervoor dat honden en hun eigenaren andere inwoners en gebruikers van de openbare ruimte zo min mogelijk hinderen. De eigenaar of begeleider moet altijd toezicht houden op de hond en hem direct kunnen aanlijnen indien nodig. In de praktijk gebeurt dit echter niet altijd waardoor conflicten ontstaan.

In losloopgebieden kunnen honden en andere recreanten, zoals fietsers, hardlopers en spelende kinderen, elkaar tegenkomen. Ook ontmoeten ze andere honden. Hoewel deze gebieden bedoeld zijn voor vrij bewegen, ontstaan hier regelmatig situaties die tot overlast of zelfs gevaarlijke situaties leiden. Rennende honden kunnen onverwacht oversteken, fietsers hinderen of kinderen omverlopen. In sommige gevallen leidt dit tot confrontaties tussen honden en met andere recreanten, met bijtincidenten of ander risicovol gedrag als gevolg. Daarnaast kan de aanwezigheid van loslopende honden schade toebrengen aan de natuur, zoals het verstoren van broedvogels, kwetsbare habitats, gras- en ingezaaide ecologische gebieden.

Om de balans tussen **recreatie, veiligheid en natuurbehoud** te bewaren, willen we gericht maatregelen nemen en de inrichting en het gebruik van losloopgebieden beter reguleren.

In deze nota wordt de aanpak op hoofdlijnen beschreven, omdat de specifieke invulling van maatregelen voor bestaande en nieuwe hondenlosloopgebieden voortdurend in ontwikkeling is. Nieuwe locaties, veranderende omstandigheden en incidenten maken dat een flexibele benadering nodig is. Daarnaast vergt een zorgvuldige afweging van verschillende belangen tijd en overleg met meerdere partijen. Om deze reden wordt de exacte uitwerking van maatregelen vastgelegd in een apart **Plan van aanpak (her)inrichting hondenlosloopgebieden**, dat op basis van de hieronder beschreven aanpak wordt opgesteld. Na diverse signalen van hondenbezitters onderzoeken we binnen het Plan van aanpak (her)inrichting hondenlosloopgebieden ook de mogelijkheid om een loszwemgebied voor honden te realiseren. In deze nota wordt toegelicht hoe we tot dat plan komen en welke stappen daarvoor nodig zijn.

Plan van aanpak (her)inrichting losloopgebieden

Nr	Activiteit	Omschrijving
1	Opstellen beslisboom	De beslisboom biedt een gestructureerde aanpak om problemen in hondenlosloopgebieden effectief te beoordelen en passende maatregelen te nemen. De beslisboom helpt om de betrokken partijen te identificeren – recreanten, natuur en hondenbezitters – en om maatregelen op maat te kiezen, zoals het omheinen van zones, invoeren van aanlijnplichten of het organiseren van educatieve campagnes. Deze aanpak waarborgt dat een (ernstig) probleem zorgvuldig wordt geanalyseerd en dat oplossingen aansluiten bij de specifieke situatie. Zie bijlage 9.4 voor deze Beslisboom Hondenlosloopgebieden.
2	Uitwerken van maatregelen	Deze maatregelen zijn gericht op het verbeteren van de veiligheid, het welzijn van honden en hun eigenaren, en de bescherming van natuur en andere recreanten in hondenlosloopgebieden. De aanpak varieert van voorlichting en bewustwording tot fysieke aanpassingen, regelgeving, en handhaving. Als laatste redmiddel kan herinrichting of zelfs sluiting van losloopgebieden nodig zijn bij aanhoudende problemen. Zie voorstel van mogelijk te nemen maatregelen bijlage 9.5.
3	Opzetten projectteam	Opzetten projectteam voor de inventarisatie, zodat de losloopgebieden vanuit meerdere perspectieven bekeken kunnen worden (vanuit het team van handhaving, groenbeheer, hondenbezitters, etc.). Hiermee wordt het draagvlak vergroot bij het nemen van maatregelen ter verbetering.
4	Inventarisatie en plan per losloopgebied	Per losloopgebied inventariseren of er maatregelen nodig zijn en zo ja, wat de passende maatregelen zijn.
5	Communicatie en participatie	De maatregelen communiceren. Mogelijkheid tot de inzet van burgerparticipatie

6	Aanwijzingsbesluit	Intrekken vorige aanwijzingsbesluiten en opstellen nieuw aanwijzingsbesluit losloopgebieden en publiceren.
7	Implementatie	Doorvoeren van de voorgestelde en goedgekeurde maatregelen.

Voor die losloopgebieden waar met een kleine aanpassing al een meer veilige situatie wordt verkregen, zonder dat er direct fysieke of andere maatregelen nodig zijn, dan worden deze direct toegepast.

Voorwaarden voor de aanleg en inrichting van hondenlosloopgebieden

Bij het aanleggen en (her)inrichten van hondenlosloopgebieden staat veiligheid voorop. Deze speciaal ingerichte locaties zijn bedoeld om hondeneigenaren een plek te bieden waar hun dieren vrij kunnen bewegen, maar het is belangrijk te beseffen dat dit een gedeelde ruimte is waarin iedereen zich aan de geldende regels dient te houden. Alleen door verantwoordelijkheid te nemen en de hond onder controle te houden, blijft het een veilige en prettige omgeving voor alle bezoekers.

- Goed verspreid over de gemeente.
- Gebied is goed te overzien, hond wordt zo niet uit het oog verloren.
- Bij een omheind losloopgebied gaat de voorkeur uit naar een open karakter, zodat de eigenaar de eigen hond kan zien maar ook andere honden in de gaten kan houden.
- Voor een omheind losloopgebied gaat de voorkeur uit naar een uniforme inzet van omheiningen door heel de gemeente, bij voorkeur gemaakt van natuurlijke producten die voor een langere periode onderhoudsvrij zijn.
- Er is voldoende ruimte om te rennen zonder overlast te veroorzaken.
- Begrenzing wordt met een bord aangegeven.
- Niet direct naast een fietspad of drukke weg.
- Niet op of direct naast speelplekken, sportvelden, schoolpleinen.
- Niet bij kwetsbaar groen (parken, bermen en plantsoenen die onder druk staan door intensief gebruik of verharding).
- Er wordt frequent gemaaid om grasaren te voorkomen. Dit gebeurt nu nog niet en is een aanpassing in groenbeheer.
- Op locaties die aangewezen zijn met een grasland-doelstelling mogen geen hondenlosloopgebieden komen.

5.3.4. Gevaarlijke honden en Hoog Risico Honden

In Nederland is het toezicht op gevaarlijke honden en het voorkomen van bijtincidenten een gezamenlijke verantwoordelijkheid van hondeneigenaren, politie en gemeenten.

Bijtincidenten met gevaarlijke honden blijven regelmatig ongezien doordat meldingen uitblijven, waardoor de ernst van de situatie niet altijd wordt opgemerkt. Buurtbewoners hebben vaak al langere tijd zorgen over een specifieke hond en eigenaar, bijvoorbeeld vanwege agressief gedrag of gebrek aan toezicht. Gemeente en politie kunnen echter pas handelen bij een melding of overtreding, wat preventief ingrijpen bemoeilijkt. Hierdoor blijven risico's voor de veiligheid van anderen, zoals kinderen, andere honden of kwetsbare recreanten, bestaan.

De minister van LNVN heeft aangekondigd dat de volgende maatregelen worden onderzocht:

- Een landelijke registratie van een opgelegde kort aanlijn- en muilkorfgebod. Nu kan een gemeente dit opleggen maar kan de eigenaar met het dier, onaangeliend en zonder muilkorf, in een andere gemeente vrij loslopen. Met een landelijke registratie geldt een opgelegd gebod dan ook voor heel Nederland.
- Een verplichte cursus bij de aanschaf van een hond. Toekomstige eigenaren moeten een (online) theoriecursus volgen vóór de aanschaf van een hond. Hiermee wordt beoogd de kennis over verantwoord hondenbezit te vergroten en impulsaankopen te verminderen.

- Landelijk meldpunt voor gevaarlijk hondengedrag: Er wordt een meldpunt ingericht waar onder andere huisartsen, dierenartsen en inwoners gevaarlijk gedrag van honden kunnen melden. Dit moet leiden tot een volledige registratie en beter inzicht in de problematiek.
- Versneld euthanasiebeleid voor gevaarlijke honden. In samenwerking met het Openbaar Ministerie wordt bekeken of honden die ernstige schade hebben toegebracht sneller kunnen worden geëuthanaseerd om verdere risico's te voorkomen.

Zodra bekend wordt welke maatregelen ingevoerd gaan worden, zullen we hier als gemeente direct naar handelen en de wijzigingen doorvoeren binnen bestaand beleid.

Aanpak gemeente Leiden

Hoewel de verantwoordelijkheid voor het gedrag van honden primair bij de eigenaar ligt, vinden bijtincidenten en problemen met gevaarlijke honden vaak plaats in de openbare ruimte. Dit maakt het voor de gemeente Leiden relevant om een actieve rol te spelen in:

- 1) het voorkomen van incidenten en
- 2) actief op te treden na een incident.

Maatregelen en te nemen acties worden besproken in het overleg Ketenaanpak Honden.

1. Te nemen preventieve maatregelen

- Eigenaren van honden wijzen op verantwoord hondenbezit en de mogelijkheid voor (gedrags)trainingen. Hierbij kan worden benadrukt hoe eigenaren bijtgedrag kunnen voorkomen door hun hond te socialiseren en te trainen.
- Opzetten en coördineren van een Ketenaanpak Honden om meldingen over (mogelijk) gevaarlijke honden effectief te signaleren en op te volgen. Hierbij is het uitwisselen van (persoonlijke) gegevens een punt van aandacht.
- Inzet van wijkteams en wijkagenten om problematische situaties uit dit overleg, in kaart te brengen en signalen van inwoners op te volgen.
- Meer controles in losloopgebieden of wijken waar vaker incidenten worden gemeld.
- Herinrichting van losloopgebieden om incidenten te voorkomen (zie 5.3.3. over losloopgebieden).
- Vanuit het Ketenaanpak Honden voeren van een 0-gesprek: een gesprek met de eigenaar van de hond waarin zorgen worden geuit, maar waarbij ook duidelijk wordt gemaakt dat de hond alleen los mag lopen op de daarvoor geschikte plekken en dan alleen op voorwaarde dat de hond onder appèl staat van de eigenaar. Ook wordt gewezen op het (voor eigen kosten) volgen van een gedragstraining/-opvoedcursus. Er vindt registratie plaats van het gesprek.

2. Te nemen maatregelen na een bijtincident

- Betrokken partijen (politie, wijkagent, hondenbrigade, dierenarts, etc.) adviseren altijd aangifte te doen bij de politie.
- Op basis van een proces verbaal kan de burgemeester een kort aanlijn- en muilkorfgebod opleggen. Naleving hiervan wordt gecontroleerd door handhaving (signalering) en doorgegeven aan de politie bij overtreding. Het voorstel is om na twee jaar, na het opleggen van een dergelijk gebod, door een hondengedragsdeskundige te evalueren of het gebod nog noodzakelijk is.
- Het adviseren of verplichten van het inschakelen van een gedragstherapeut en een dierenarts om de mentale en fysieke toestand van het dier te beoordelen. Kosten zijn voor de eigenaar van het dier.
- Het adviseren of verplichten van het volgen van een training (opvoedcursus) als voorwaarde dat de eigenaar de hond mag houden. Kosten voor de eigenaar.
- Intensief samenwerken binnen het ketenoverleg om een eventuele inbeslagname van de hond te overwegen. Bij ernstige of herhaalde bijtincidenten kan de burgemeester besluiten de hond in beslag te nemen. Afhankelijk van de resultaten van gedragstesten en de ernst van de situatie kan euthanasie worden overwogen.

Wanneer welke maatregelen ingezet worden, is te bepalen aan de hand van **Beslisboom bijtincidenten** (zie bijlage 9.6).

Gedragstherapeuten spelen een cruciale rol bij het algemeen welbevinden van het dier en het corrigeren van ongewenst gedrag bij honden. Hoewel het beroep niet wettelijk beschermd is, kunnen eigenaren professionele therapeuten herkennen aan hun aansluiting bij beroepsverenigingen zoals de Nederlandse Vereniging van Gedragstherapeuten voor Honden (NVGH).

5.4. Katten

5.4.1. Loslopende katten

Vrij rondlopende (huis)katten brengen risico's met zich mee voor zowel hun eigen welzijn als de volksgezondheid. Ze lopen een verhoogd risico op besmettelijke ziekten zoals FeLV en FIV, evenals parasitaire infecties die schadelijk kunnen zijn voor mens en dier. Daarnaast vormen ze een bedreiging voor de biodiversiteit door vogels en kleine zoogdieren te doden en nestlocaties te verstoren. Dit effect is vooral merkbaar tijdens het de periode waarop jonge dieren worden geboren, waardoor katten in toenemende mate als een ecologische risicofactor worden beschouwd. De Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn verplichten lidstaten om inheemse soorten en hun leefgebieden te beschermen. In dat kader worden vrijlopende huiskatten steeds vaker beschouwd als een invasieve exoot.

Ook voor katten zelf brengt een buitenleven aanzienlijke gevaren met zich mee. Ze worden regelmatig slachtoffer van verkeersongelukken, vergiftiging, mishandeling of aanvallen door andere dieren. Daarnaast kunnen ze gewond raken door gevechten met andere katten, wat vaak leidt tot pijnlijke verwondingen en het risico op infecties.

Ook in woonwijken veroorzaken loslopende katten overlast. Uit de Stads- en Wijkenquête blijkt dat 19% van de inwoners hinder ervaart van katten die graven in tuinen en uitwerpselen achterlaten. Uitwerpselen kunnen besmet zijn met *Toxoplasma gondii*, wat een risico vormt voor kwetsbare groepen. Bovendien is het verkeer een van de grootste doodsoorzaken voor katten.

De discussie over binnenhouden groeit. Hoewel veel eigenaren vrijheid voor hun kat belangrijk vinden, tonen onderzoeken aan dat katten ook binnenshuis een gezond leven kunnen leiden. Landen als Australië en Duitsland hanteren al strengere maatregelen, zoals binnenhoudverplichtingen of gecontroleerde buitenruimtes (zoals catio's). De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) en Wageningen University & Research (WUR) adviseren aanvullende maatregelen, maar een verbod op loslopende katten is momenteel een landelijke kwestie.

Leiden kiest ervoor om bewustwording te vergroten via campagnes zoals *"Vogels in het land, kat in de mand"*, waarbij eigenaren worden geïnformeerd over de impact van hun kat op de natuur en de gezondheidsrisico's. Ook worden tips gedeeld over hoe katten binnenshuis een prettige en veilige leefomgeving kunnen krijgen. We sluiten hierbij aan op het advies "Visie op jachtgedrag van de loslopende kat in Nederland" van het Kattenkenniscentrum.

5.4.2. Zwerfende katten en chipplicht

Vanaf 2026 wordt het chippen en registreren van katten in Nederland verplicht. Deze maatregel zorgt ervoor dat verdwaalde of achtergelaten katten sneller kunnen worden herenigd met hun eigenaar, wat de druk op dierenasiels vermindert. Jaarlijks worden zo'n 200 katten opgevangen door Dierentehuis Stevenshage, waarvan de helft niet herenigd kan worden met de eigenaar doordat de kat niet is gechipt en de eigenaar zich niet meldt.

Door de verplichte chipplicht krijgen we bovendien meer zicht op de zwerfende populaties katten en kunnen we het probleem van ongecontroleerde voortplanting effectiever aanpakken. Voor katteneigenaren betekent dit een grotere verantwoordelijkheid, maar ook de zekerheid dat hun huisdier bij verlies gemakkelijker teruggevonden kan worden.

De gemeente Leiden wil de eigenaren van katten ondersteunen bij het laten chippen van hun katten. Dit doen we door in 2026 te starten met een campagne 'Chippen met korting' waarbij de gemeente, de dierenarts en de eigenaar de kosten delen van het chippen. De actie wordt geïnitieerd vanuit de

Klankbordgroep en/of we sluiten aan bij landelijke acties. Deze ondersteuning geldt voor alle inwoners van Leiden.

Op dit moment zijn er geen grotere populaties zwervkatten in Leiden. Wanneer we meldingen krijgen van grote groepen, onderzoeken we de mogelijkheden voor het afvangen van katten en/of het inzetten van de TNRC methode (Trap, Neuter, Return, Care) met zwervkattenorganisaties.

5.5. Verwilderde huisdieren

Binnen de gemeente leven op verschillende plekken **verwilderde huisdieren**, zoals kippen, ganzen en muskuseenden. Deze dieren kunnen niet alleen lijden onder honger, ziekte en gevaarlijke situaties, maar ook de lokale fauna, flora en biodiversiteit verstoren. Volgens de Wet dieren is de eigenaar verantwoordelijk voor de zorg voor zijn of haar dieren, en het verlaten van een huisdier leidt tot onnodig lijden. De oorspronkelijke eigenaar van het dier verliest het eigendom als deze geen poging doet het dier te vinden. Het eigendom van het dier gaat dan over naar de burgemeester.

De gemeente heeft een zorgplicht voor deze dieren, die in de openbare ruimte vaak geen diervriendelijk bestaan kunnen leiden. Ingrijpen vindt daarom plaats wanneer noodzakelijk, bijvoorbeeld om onnodig lijden te voorkomen of om de impact op ecosystemen te beperken.

5.5.1. Aanpak verwilderde huisdieren

We hanteren binnen Leiden de volgende (nieuwe) aanpak voor verwilderde en gedumpte huisdieren. Hierbij gaan we uit van een (zo) diervriendelijk en duurzaam (mogelijk) beleid, mede gebaseerd op het "Aanwijzingsbesluit voor exoten en verwilderde dieren⁵" van de provincie Zuid-Holland.

1. **We doen niets, tenzij..**

We laten de (huidige) verwilderde huisdieren in onze gemeente leven waar ze op dit moment leven. Tenzij één of meerdere van de onderstaande criteria van toepassing is. Deze criteria, de overweging en hoe dit is aan te tonen zijn verder uitgewerkt in de tabel "Criteria verwilderde huisdieren" (bijlage 9.7).

- Het welzijn van deze dieren staat onder druk en ze kunnen in de openbare ruimte niet op een diervriendelijke manier leven.
- De dieren leveren een gevaar voor de volksgezondheid op.
- De dieren leveren schade aan natuur of de biodiversiteit.
- De dieren zijn een risico voor de verkeersveiligheid.
- Vanuit de ethische- en juridische verantwoordelijkheid van de gemeente.

2. **Voorkomen**

We zetten in op het voorkomen van (nog meer) verwilderde huisdieren in de openbare ruimte. Informatiecampagnes gericht op inwoners over de verantwoordelijkheden van huisdiereigenaren en de gevolgen van het dumpen van dieren voor de dieren zelf en de omgeving. Bij notoire dumpers van dieren werken we samen met de politie aangezien het dumpen van dieren strafbaar is (strafrecht: de maximale straf voor het mishandelen of verwaarlozen (waaronder dumpen) van een dier is drie jaar gevangenisstraf of een geldboete tot €19.500. Daarnaast kan een rechter een houdverbod opleggen.).

3. **Voederverbod invoeren**

We willen regels opnemen in de Vfl over het niet voeren van dieren in de gehele openbare ruimte.

4. **Samenwerken**

We werken samen met lokale dierenwelzijnsorganisaties en vrijwilligers om gezamenlijke acties te ondernemen, zoals herplaatsen en bewustwordingscampagnes.

⁵ Bron: [Aanwijzingsbesluit-voor-exoten-en-verwilderde-dieren-Zuid-Holland-2012.pdf \(fbez.nl\)](#)

5. Ingrijpen

Wanneer een populatie dieren voldoet aan één of meerdere criteria, dan grijpt de gemeente in op basis van de tabel Criteria verwilderde huisdieren (bijlage 9.7).

5.5.2. In te zetten algemene maatregelen

Indien overgegaan moet worden op actie, dan worden de volgende maatregelen inzet in deze volgorde:

1. Dieren vangen en herplaatsen

We werken hierbij samen met dierenopvangcentra, dierenwelzijnsorganisaties en politie om de verwilderde dieren veilig te kunnen vangen en te herplaatsen bij een kinderboerderij of in een gespecialiseerde opvang. Dit kan ook inhouden dat dieren worden gesteriliseerd of gecastreerd voordat ze opnieuw in een geschikte omgeving worden geplaatst, om ongewenste voortplanting te voorkomen.

2. Voorkomen van verdere groei

Om te voorkomen dat achterblijvende populaties weer toenemen in aantallen, nemen we preventieve maatregelen. Dit kan inhouden dat we nestbewerking laten inzetten door een daartoe bevoegde partij (eieren verwijderen of behandelen), vrouwtjes of stelletjes vangen en herplaatsen en eventueel dieren onvruchtbaar maken.

3. Euthanaseren van dieren

In noodsituaties, bij gevaarlijke dieren, situaties waarbij een mensenleven in gevaar is of het dier zeer ernstig verwond is of wanneer geen toereikende zorg voor het dier kan worden verkregen, kan het voorkomen dat euthanaseren van een dier noodzakelijk is door een dierenarts. De inzet van een vuur- of luchtdrukwapen gebeurt altijd in overleg en met medewerking van een dierenarts of een gespecialiseerde partij zoals Staatsbosbeheer en een Wildbeheereenheid en met een fiat van de burgermeester.

5.5.3. Voorlichting en medewerking inwoners

In het verleden zijn al een aantal vangacties uitgevoerd, bijvoorbeeld om te voldoen aan de ophok- en afschermplicht tijdens de vogelgriep. Medewerkers van de gemeente zijn hierbij aangevallen (verbaal en fysiek) door inwoners die zeer betrokken zijn bij deze dieren. Ook na het verwijderen van sommige dieren (en onderbrengen in opvangcentra) zijn er weer andere dieren teruggeplaatst door inwoners.

We willen de vangacties en nestbewerkingswerkzaamheden voor zowel de dieren zeker maar ook voor de mensen op een zo veilig mogelijke manier uitvoeren. We nemen hiervoor passende maatregelen bij het uitvoeren van de werkzaamheden. Dit houdt in: communicatie met en voorlichting naar inwoners maar ook beveiliging bij vangacties indien nodig. Bij herplaatsingen van nieuwe dieren worden de dieren direct verwijderd en bij een heterdaad wordt de plaatser beboet.

5.6. Exotische en gevaarlijke dieren

De aanschaf van exotische en gevaarlijke dieren als huisdier komt regelmatig voor, vaak ingegeven door de aantrekkingskracht van het 'bijzondere' of de behoefte aan een niet-traditioneel huisdier. Deze dieren brengen echter complexe uitdagingen met zich mee. Ze vereisen vaak gespecialiseerde zorg, zoals voldoende ruimte, specifieke klimaatomstandigheden en een aangepast dieet. Dit maakt het houden van exotische dieren niet alleen kostbaar, maar ook moeilijk, vooral voor eigenaren die onvoldoende kennis hebben van de behoeften van deze dieren. Dit leidt niet zelden tot verwaarlozing, gezondheidsproblemen bij het dier, of zelfs het vrijlaten of dumpen ervan in de natuur of een ontsnapping waardoor een hele wijk gealarmeerd moet worden.

Om deze problematiek te beperken, is de Huis- en Hobbydierenlijst ingevoerd voor zoogdieren. Vergelijkbare lijsten voor vogels, reptielen en amfibieën worden in de toekomst verwacht. Deze regelgeving heeft als doel het welzijn van dieren te verbeteren en risico's voor mens en omgeving te

verkleinen. Toch is de verwachting dat het aantal exotische dieren dat wordt afgestaan of in de natuur wordt vrijgelaten zal toenemen, wat kan leiden tot overbelasting van opvangcentra.

De gemeente Leiden heeft formeel geen directe taak bij het beheer van exotische en gevaarlijke dieren, tenzij deze in de openbare ruimte terechtkomen. In dergelijke gevallen is het belangrijk dat de gemeente samenwerkt met de dierenambulance en gespecialiseerde opvangcentra die de kennis en faciliteiten hebben om deze dieren op te vangen. Ook de afdeling voorlichting, de politie en de burgemeester spelen een belangrijke rol wanneer er een (mogelijk) gevaarlijk dier is ontsnapt binnen de gemeente.

5.7. Gehouden dieren en de maatschappij

Dierenwelzijn staat vaak in verband met bredere sociale problematiek, zoals huiselijk geweld, eenzaamheid onder ouderen en financiële moeilijkheden bij minima. Hoewel de primaire verantwoordelijkheid voor het welzijn van huisdieren bij de eigenaar ligt, erkent de gemeente dat er situaties zijn waarin extra ondersteuning nodig is. Door gericht beleid en samenwerkingen wil de gemeente Leiden bijdragen aan een samenleving waarin zowel mensen als dieren een veilige en gezonde leefomgeving hebben.

5.7.1. Dieren en huiselijk geweld – en dakloosheid

Huiselijk geweld gaat vaak gepaard met mishandeling of verwaarlozing van huisdieren. Anderzijds kan dierenmishandeling leiden tot huiselijk geweld. Een pleger van huiselijk geweld kan een huisdier mishandelen, als wapen inzetten of als chantagemiddel gebruiken om een slachtoffer te bedreigen, manipuleren, controleren, vernederen, angst in te boezemen of te dwingen in de relatie te blijven. Wanneer iemand slachtoffer is van huiselijk geweld, kan angst voor ergere mishandeling van het huisdier ervoor zorgen dat een slachtoffer geen hulp durft te zoeken. Opvanglocaties laten vaak geen dieren toe, waardoor slachtoffers soms langer in onveilige thuissituaties blijven.

Binnen de regionale aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is de mishandeling van dieren bekend onderwerp. In de regiovisie 'Geweld Thuis Samen Aanpakken' is de noodzaak om bewustwording over deze relatie te creëren opgenomen.

Ten slotte is dierenmishandeling een mogelijke indicatie van huiselijk geweld. Hulpverleners, dierenartsen en organisaties betrokken bij dierenwelzijn, zijn zich hiervan bewust en weten welke stappen ze bij signalen moeten ondernemen. Jaarlijks wordt een uitvoeringsplan opgesteld, om hier invulling aan te geven.

In vrouwenopvang Rosa Manus is geen mogelijkheid om dieren op te vangen. Stichting Mendoo biedt hier een oplossing door huisdieren tijdelijk onder te brengen bij gastgezinnen. De gemeente Leiden heeft voor regio Holland-Rijnland hierover afspraken gemaakt met deze stichting. De gemeente Leiden zet in op bewustwording bij professionals zoals dierenartsen, medewerkers van lokale teams en veiligheidspartners.

De Signalenkaart dierenmishandeling wordt breed verspreid en samenwerking met de interne en externe klankbordgroepen waarborgt blijvende aandacht voor dit thema. Ook op de website van Veilig Thuis Hollands Midden is aandacht voor de relatie tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling.

Signalenkaart

ÉÉN OF MEERDERE SIGNALEN KUNNEN OP DIERENMISHANDELING WIJZEN	
SIGNALEN AAN HET DIER → Type letsel, zoals brandwond of ribfractuur → Eerdere of herhaalde fracturen/letsel → Onverklaarbaar letsel	GEDRAG VAN DE EIGENAAR → Verschillende, onlogische of terughoudende verklaringen letsel → Nieuw in dierenpraktijk → Ongeloofwaardig → Boze reactie op vragen → Ongepaste reactie op berichtgeving → Normafwijkend gedrag (bv. angstig, nerveus, agressief, ongemakkelijk)
GEDRAG VAN HET DIER → Angstig voor eigenaar/mensen → Erg ingetogen of overdreven agressief → Afgestompte, depressieve houding → Gedragsverandering	OMGANG EIGENAAR MET DIER → Gebrek aan bezorgdheid om dier → Onjuiste omgang met dier (bv. grof, gehaast, ruw, lawaaiig, harde stem) → Vertraging in het hulp zoeken → Onthouden van nodige zorg
HUISVESTING VAN HET DIER → Onvoldoende beweegruimte → Onvoldoende hygiëne → Geen eigen lig-/slaapplaats	RELATIEF VAAK LETSEL BIJ DIER(EN)
VERZORGING VAN HET DIER → Afwezigheid voldoende eten/drinken	

In Leiden is Stichting De Binnenvest de partij waar dak- en thuislozen terecht kunnen. Soms ook met hun huisdier(en). Er is behoefte aan meer opvangplaatsen binnen de gemeente waar dieren ook welkom zijn. In de gemeente Rotterdam loopt op dit moment een pilot, samen met het Leger des Heils, waar daklozen voor een periode van maximaal drie maanden terecht kunnen met hun huisdier. Er is plek voor twee personen in een tweetal portocabins (met kleine buitenruimte). De dieren worden nagekeken door Stichting Mendoo. In andere gemeenten zoals Arnhem en Breda is men gestopt met de opvang van de dieren van daklozen door diverse problemen. We wachten de pilot af van de gemeente Rotterdam en zullen contact onderhouden met Stichting De Binnenvest om te kijken of uitbreiding van opvangplekken wenselijk en mogelijk is. Als dat het geval is volgt hier een voorstel en aanpak voor.

5.7.2. Dieren en ouderen

Huisdieren spelen een belangrijke rol in het leven van ouderen en chronisch zieken. Ze bieden gezelschap, verminderen gevoelens van eenzaamheid en motiveren tot beweging en sociale contacten. Toch hebben veel ouderen moeite om de zorg voor hun huisdier vol te houden door verminderde mobiliteit of gezondheidsproblemen.

De gemeente onderzoekt de mogelijkheid om dierenbuddy's in te zetten, een initiatief waarbij vrijwilligers helpen met taken zoals het uitlaten van honden en het schoonmaken van kooien. Dit initiatief zorgt ervoor dat ouderen langer van hun huisdieren kunnen genieten, terwijl ook het welzijn van de dieren wordt gewaarborgd. Ook kijken we naar stichting OOPOEH, een matchingswebsite waarbij hondeneigenaren gekoppeld worden aan andere inwoners. Het gaat hierbij vooral om een oppasadres bij (tijdelijke) afwezigheid van de eigenaar. Dit is een gezamenlijke actie vanuit het sociale domein met ondersteuning van de beleidsadviseur Dier van de gemeente.

Hoewel de gemeente geen directe invloed heeft op zorginstellingen, blijft het belang van huisdieren voor bewoners een gespreksonderwerp met deze organisaties.

5.7.3. Dieren en minima

Voor minima vormen de kosten van huisdierv verzorging vaak een grote uitdaging, vooral wanneer dieren medische zorg nodig hebben. Dit leidt regelmatig tot het afstaan of zelfs dumpen van dieren. Dierentehuis Stevenshage, dierenartsen en de Dierenambulance & Vogelasiel Regio Leiden signaleren een toename van gevallen waarin eigenaren de zorg niet meer kunnen dragen.

Vergoeding dierenartskosten

Voor minima met een bijstandsuitkering die een huisdier hebben, heeft Leiden in 2024 een eenmalige regeling gehad voor ondersteuning bij het betalen van de dierenartskosten. Inwoners konden een cadeaukaart ter waarde van maximaal € 200,- aanvragen om de kosten van de aangesloten dierenarts mee te betalen. In het tweede kwartaal van 2025 ontvangt de raad een wethoudersbrief over de evaluatie van deze dierenartskostenregeling.

Daarnaast adviseren we eigenaren van dieren een verzekering af te sluiten voor de kosten van een dierenarts. Dit zullen we via de gemeentelijke website communiceren.

Dierenvoedselbank

In 2016 werd in Leiden de dierenvoedselbank geopend. Helaas heeft deze stichting niet lang haar werk kunnen doen. Op dit moment worden minima verwezen naar de online Dierenvoedselbank waar zij (tegen betaling) een voedselpakket kunnen bestellen.

5.8. Samenvatting, voorstel en acties

Dit hoofdstuk bespreekt de verantwoordelijkheden en uitdagingen rondom gehouden dieren binnen de gemeente Leiden, met bijzondere aandacht voor honden, katten en maatschappelijke aspecten van dierenwelzijn. Het beleid richt zich op veiligheid, preventie, bewustwording en samenwerking om het welzijn van dieren te bevorderen.

Voorstellen:

- Laten vervallen van bestaand beleid (Hondenbeleid en Evaluatie hondenbeleid).
- Herbeoordelen van bestaande hondenlosloopgebieden op veiligheid voor mens en dier. Op basis van deze beoordeling kan, in overleg met betrokkenen, een uitvoeringsplan worden opgesteld. Eventuele aanpassingen volgen de uitgangspunten uit deze nota.
- Onderzoeken of en hoe jaarlijkse chipacties voor katten structureel kunnen worden georganiseerd.
- Stimuleren van initiatieven die bijdragen aan het welzijn van verwilderde gehouden dieren.
- Verkennen van de inzet van externe partijen voor ondersteuning van specifieke doelgroepen (zoals minima, slachtoffers van huiselijk geweld, etc.).

Acties:

	Actie
10	Uitwerken en implementeren van acties mbt het een Plan van Aanpak (her)inrichting hondenlosloopgebieden. - Samenstellen projectteam. - Inventarisatie problemen huidige hondenlosloopgebieden. - Uitwerken voorstel per gebied. - Burgerparticipatie inzetten. - Aanwijzingsbesluit aanpassen en publiceren. - Doorvoeren aanpassingen aan bestaande hondenlosloopgebieden.
11	Opzetten en coördineren Ketenaanpak gevaarlijke honden.
12	Uitwerken en invoeren van preventieve maatregelen voor gevaarlijke honden: - Beschrijven protocollen en samenwerking ketenpartners. - Samenwerking met hondengedragdeskundige(n) en trainers.
13	Uitwerken plan verwilderde gehouden dieren: - Inventarisatie dieren waarvan welzijn in gevaar is. - Afvangen van deze dieren in eigen beheer (zoals kippen). - Afspraken maken met opvangen voor afvang- en opvangacties.
14	Gezamenlijk project starten met dierenartsen en Stevenshage voor chippen van katten met korting.
15	Onder de aandacht brengen van de landelijke campagnes, zoals "Vogels in het land, kat in de mand" via de gemeentelijke website en socials.
16	Onderzoeken hoe de inzet van dierenbuddy's om ouderen te ondersteunen bij de zorg voor hun huisdier ingezet kan worden.
17	Gemeentelijke website uitbreiden met informatie over dieren, inclusief wat te doen bij overlijden van een dier (inclusief inleveradressen), het afsluiten van een verzekering, etc. Opname van overleden huisdieren in NDG database.

6. Hobby- en commercieel gehouden dieren

6.1. Inleiding

Hobby- en commercieel gehouden dieren spelen een belangrijke rol in onze samenleving. Ze bieden plezier, ontspanning en inkomsten, maar brengen ook verantwoordelijkheden met zich mee. Binnen de gemeente komen diverse uitdagingen naar voren, zoals het waarborgen van dierenwelzijn, het beheersen van mogelijke overlast en het naleven van wet- en regelgeving.

6.2. Uitvoering wettelijke taken

De wettelijke taken richten zich met name op dierenwelzijn, openbare orde en milieu. De gemeente werkt daarbij samen met betrokken partijen zoals de politie, NVWA en de LID. Het gaat hierbij om zaken als dierenmishandeling en -verwaarlozing, geluidshinder en geur van dieren in woonwijken.

Voor commerciële activiteiten, zoals veehouderijen of dierenverblijven, zorgt de gemeente voor vergunningverlening (via Besluit activiteiten leefomgeving (Bal)) en de controle op naleving van bestemmingsplannen en milieuregels.

6.3. Hobby- en huisdierenlijst

De introductie van de Huis- en hobbydierenlijst in 2024 door het ministerie van LVVN (toen LNV), heeft ingrijpende consequenties voor fokkers van zowel hobbymatig als commercieel gehouden dieren gehad.

Hobbyfokkers zijn beperkt in hun mogelijkheden om niet-toegestane diersoorten te fokken, waardoor de diversiteit in hobbyfokprogramma's is afgenomen. Het risico op toename van illegale handel is aanwezig, wat intensiever toezicht en handhaving door de NVWA en LID noodzakelijk maakt. Daarnaast worden in heel het land dieren, die niet op deze lijst staan, gedumpt in de natuur. Hierdoor raken de opvangen van deze dieren overvol. Als gemeente houden we deze ontwikkelingen in de gaten en overleggen we met de dierenambulance en de opvangcentra.

6.4. Kinderboerderijen en dierenweides

Gemeente Leiden is eigenaar van verschillende dierenlocaties zoals de kinderboerderij, dierenweides, begrazingsgebieden en een tweetal voliëres. Er zijn in totaal acht buitenlocaties. Het beheer en onderhoud wordt uitgevoerd door medewerkers van de gemeente zelf met ondersteuning van een groot aantal vrijwilligers. Daarnaast zijn er ook wijkinitiatieven die helpen bij het onderhoud en de dagelijkse zorg voor de dieren. Deze betrokkenheid uit de buurt draagt bij aan het welzijn van de dieren en versterkt de verbinding tussen de dierenweides en de lokale gemeenschap.

In eigendom van de gemeente zijn:

- Kinderboerderij Merenwijk.
- Dierenweide Stevenshof.
- Hertenkamp Leidse Hout.
- Dierenweide Hooghkamerpark.
- Dierenweide Kweeklust.
- Volière Plantsoen (monumentaal) en volière Matilopark (volkstuinten).
- Ruim 35 hectare begrazingsgebieden met grazers, waaronder de Oostvlietpolder, deel polderpark Cronesteyn, de groene rand en de weide bij de kinderboerderij Merenwijk.

6.4.1. Functies van Leidse kinderboerderij en dierenweides

De kinderboerderij en de weides spelen een belangrijke rol in de stad:

- **Maatschappelijke betrokkenheid**
 - Kinderboerderij Merenwijk biedt een waardevolle werkplek voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Door hun inzet dragen zij bij aan het welzijn van de dieren en de boerderij, terwijl zij tegelijkertijd werken aan hun persoonlijke ontwikkeling en sociale integratie.
 - Dieren (met name konijnen en cavia's) brengen plezier bij kinderen in het LUMC. Voordat de dieren worden ingezet voor knuffelmomenten, worden zij door een dierenarts gecontroleerd. Tijdens de activiteit is altijd een ervaren dierversorger aanwezig om het welzijn van de dieren te waarborgen.
 - Vrijwilligers spelen een essentiële rol in de verzorging van de dieren en het onderhoud van de dierenverblijven. Dankzij hun dagelijkse inzet krijgen de dieren de zorg die ze nodig hebben, en worden verblijven schoon en leefbaar gehouden. Ook mensen die re-integreren na bijvoorbeeld een burn-out, vinden via vrijwilligerswerk met dieren een waardevolle stap terug in het arbeidsproces.
 - Ook mensen met een taakstraf leveren al ruim 40 jaar een bijdrage aan het werk op de kinderboerderij. Zij ondersteunen voornamelijk bij het onderhoud van terreinen en gebouwen en worden zorgvuldig geselecteerd op basis van geschiktheid voor deze werkzaamheden. Dit biedt hen een kans om op een zinvolle manier maatschappelijk bij te dragen.
- **Ontmoetingsplek en bewonersparticipatie**

De kinderboerderijen en dierenweides fungeren als ontmoetingsplekken binnen de wijk. Er worden regelmatig activiteiten georganiseerd die bewoners, wijkorganisaties en jongerenwerk samenbrengen.
- **Educatie**
 - Kinderboerderij Merenwijk is een erkend leerbedrijf waar studenten terecht kunnen voor hun schapenstage en waar ze leren om dieren te hanteren. Er worden zo'n zes stagiairs per week ingezet.
 - Samen met NDE en Stichting Naar Buiten worden lesprogramma's aangeboden. Deze zijn vooral waardevol om (stads)kinderen in aanraking te laten komen met dieren en hun verzorging. Jaarlijks bezoeken ruim 1.500 schoolkinderen de kinderboerderij.

- Daarnaast worden ook hulpdiensten zoals de brandweer incidenteel opgeleid voor bijvoorbeeld het redden van dieren uit een sloot of het weer op de poten zetten van een schaap.
- **Recreatieplek**
De combinatie van buiten zijn, de natuur en de dieren bieden jong en oud een ontspannen plek voor vrijetijdsbesteding.
- **Therapeutische waarde**
Contact met dieren is waardevol voor zowel mens als dier. Het bevordert sociale interactie, heeft positieve effecten op de lichamelijke gezondheid en weerspiegelt de band die door de evolutie heen tussen beide is ontstaan. Kinderboerderijen spelen hierin een belangrijke rol en dragen bij aan het welzijn van diverse doelgroepen.
- **Gemeentelijke ondersteuning bij dierenvragen**
De gemeente wordt regelmatig benaderd door diverse partijen voor advies en ondersteuning. Of het nu gaat om vrijwilligers van de dierenambulance of humane hulpdiensten zoals politie en brandweer: bij complexe of bijzondere diergerelateerde situaties nemen ze contact op met de gemeente voor advies en ondersteuning.
- **Herplaatsingen**
Er vinden bijna geen dumpingen van dieren plaats. Dit komt door het vriendelijke aanname beleid: inwoners weten dat ze hun dieren, jaarlijks zo'n 300 dieren, kunnen afgestaan als de omstandigheden niet optimaal zijn en de mensen niet meer voor hun dieren kunnen of willen zorgen. Deze dieren worden, indien nodig, ingeënt en gesteriliseerd om vervolgens herplaatst te worden.
- **Fokken voor behoud van zeldzame rassen**
Voor bepaalde oude Hollandse rassen, zoals het Friese melkschaap, wordt op de kinderboerderij gefokt voor de instandhouding van dit ras. Aansluiting bij de Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) als erkend Levend Erfgoed Centrum is te overwegen.
- **Socialisatie van dieren**
Niet elk dier is geschikt voor een kinderboerderij. Sommige dieren hebben generatielange gewenning aan menselijk contact nodig om op een rustige manier met bezoekers om te gaan. Op de kinderboerderij leven diersoorten die al meer dan 15 generaties in Leiden verblijven, waardoor ze goed gewend zijn aan mensen. Er vindt daarnaast uitwisseling plaats met andere kinderboerderijen om de sociale eigenschappen van de dieren te behouden.

6.4.2. Dierenwelzijn op de dierenlocaties

De kinderboerderijen, dierenweides, het hertenkamp en de volières dragen bij aan een groene en levendige stad. We vinden het belangrijk dat op deze locaties het dierenwelzijn goed is geborgd en dat de voorzieningen professioneel worden beheerd. Daarom werken we aan hoge kwaliteitsstandaarden en zetten we in op respectvolle omgang met dieren.

Kinderboerderij Merenwijk beschikt over het GD Keurmerk Zoönosen, dat aantoont dat wordt voldaan aan hygiënemaatregelen ter voorkoming van ziekten die overdraagbaar zijn van dier op mens. In het Draaiboek dierenlocaties wordt onderzocht of aanvullende keurmerken of richtlijnen wenselijk zijn.

Voor het hertenkamp wordt momenteel het landelijke beleid gevolgd. Waar eerder sprake was van een uitsterfbeleid vanwege de positie van damherten op de huis- en hobbydierenlijst, geldt inmiddels een uitzonderingsregeling. Binnen de gemeente zullen we de komende jaren met betrokken afdelingen en partners in overleg blijven om zorgvuldig te bepalen of en hoe deze voorziening past binnen een diervriendelijke benadering van dieren in de openbare ruimte.

De volière in het Plantsoen is een gemeentelijk monument en biedt momenteel onderdak aan vogels die niet kunnen terugkeren naar hun oorspronkelijke eigenaar. Tegelijkertijd kent de huidige

opvangfunctie beperkingen. Ook over deze voorziening gaan we intern en met betrokkenen het gesprek aan, om gezamenlijk te beoordelen wat een verantwoorde en toekomstbestendige invulling kan zijn.

6.4.3. Beheer van de dierenlocaties

Om de dierenlocaties toekomstbestendig te houden, vinden voortdurend gesprekken plaats binnen de organisatie. Dankzij de inzet van een betrokken en deskundig team zijn het waardevolle plekken in de stad, waar de afgelopen jaren al veel is verbeterd en waar dierenwelzijn centraal staat.

Het **Draaiboek dierenlocaties** wordt de komende periode geactualiseerd. Daarbij wordt gebruikgemaakt van de kennis en ervaring van medewerkers en vrijwilligers, actuele inzichten op het gebied van dierenwelzijn en wet- en regelgeving, én de wensen en signalen van bezoekers.

Door goed vast te leggen wat behouden moet blijven en waar aanpassingen gewenst zijn, kunnen we de kwaliteit en continuïteit van deze locaties borgen. Zo blijft dierenwelzijn het uitgangspunt en sluiten beheer en inrichting aan bij de ambities van vandaag én morgen.

6.5. Hobbydieren in de openbare ruimte

Hobbydieren, zoals bijen van imkers en duiven van duivenmelkers, zijn gehouden dieren die zich (ook) in de openbare ruimte begeven. Deze hobbydieren kennen al een lange traditie in Nederland en zijn vaak een bron van passie voor de eigenaren.

Tegelijkertijd kunnen deze dieren een impact hebben de leefomgeving die steeds voller wordt. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om poep van duiven of bijen op de buiten hangende was en auto's.

Het voorkomen van dergelijke hinder vraagt om heldere afspraken en goede samenwerking tussen hobbydierhouders, buurtbewoners en de gemeente. Op deze manier kan het houden van bijen en duiven op een verantwoorde en respectvolle manier plaatsvinden, waarbij zowel het welzijn van de dieren als het comfort van inwoners wordt gewaarborgd.

6.5.1. Gehouden bijen

Naast de hinder die bijen kunnen veroorzaken voor omwonenden, zijn zij ook een concurrent van wilde bijen. Het is daarom belangrijk om zorgvuldig te beoordelen of de gekozen locatie voor de bijenkasten geschikt is en geen grote concurrentie oplevert.

Sinds 1 januari 2025 moeten houders van bijen of hommels de verblijfplaatsen registreren bij de RVO (dit geldt voor het hobby- en bedrijfsmatig houden van deze dieren). Dit is door het ministerie van LVVN bepaald. Elk bijenvolk krijgt dan een eigen Uniek Bedrijfsnummer (UBN).

In de VfI is opgenomen dat het niet is toegestaan om bijen te houden binnen een afstand van 30 meter van woningen (niet zijnde de eigen woning) of andere gebouwen waarin overdag mensen verblijven en/of binnen een afstand van 30 meter van de weg. Op basis van de nieuwe wetgeving, waarbij meer zicht komt op het aantal gehouden bijenvolken in de gemeente, kan eventueel een voorstel gedaan worden voor een aanpassing van de VfI mocht blijken dat het aantal bijenvolken teveel concurrentie opleveren voor de wilde bijen.

6.5.2. Gehouden duiven

Naast de hinder van herrie en poep, is ook een toename van (verwilderde) duivenpopulatie vaak voor een deel te wijten aan gehouden duiven.

Het aantal meldingen over duiven is nog relatief beperkt. Mocht dit veranderen op termijn dan is het voorstel is om in de VfI op te nemen dat duiven niet gehouden mogen worden binnen een afstand van 10 meter van woningen of andere gebouwen waarin mensen verblijven, tenzij hiervoor een ontheffing is verleend. Daarnaast moeten duivenhouders ervoor zorgen dat hun duiven geen schade aanrichten of hinder veroorzaken in de openbare ruimte.

6.5.3. Klein pluimvee

Kippen, hanen, eenden en kwartels zorgen regelmatig vaak voor herrie en door hun voer trekken zij andere dieren aan zoals muizen en ratten. Daarbij worden jonge hanen vaak gedumpte en op straat worden aangetroffen.

Het aantal meldingen over overlast van kippen en hanen is nog relatief beperkt. Mocht dit veranderen op termijn dan is het voorstel is om in de Vfl op te nemen dat kippen en/of hanen niet gehouden mogen worden binnen een afstand van 10 meter van woningen of andere gebouwen waarin mensen verblijven, tenzij hiervoor een ontheffing is verleend. Of we stellen een maximaal aantal te houden kippen vast.

6.6. Dieren in recreatieve en educatieve instellingen

Binnen de gemeente zijn verschillende commerciële en particuliere instellingen waar dieren worden gehouden voor recreatieve, sportieve en educatieve doeleinden, zoals een manege, een dierenweide (niet in beheer bij de gemeente), een theehuis met dieren, een kleine kinderboerderij en kinderdagverblijven met dieren. Deze dieren vervullen een rol in educatie, ontspanning en therapie en dragen bij aan de verbinding tussen mens en dier.

Hoewel de gemeente deze locaties en hun maatschappelijke waarde erkent, heeft zij geen wettelijke taak of bevoegdheid om toezicht te houden op het welzijn van de dieren binnen deze instellingen. De controle en handhaving van dierenwelzijnsvoorschriften liggen bij de Landelijke Inspectiedienst Dierenwelzijn (LID) en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), die toezien op naleving van de Wet dieren en het Besluit houders van dieren.

6.7. Productiedieren

In Leiden is slechts één melkveehouderij. Verder zijn er geen bedrijven met productiedieren. Wel worden er schapen gehouden in de Oostvlietpolder en in de rand Stevenshof en koeien in Polderpark Cronesteyn.

6.8. Proefdieren

De gemeente Leiden wil graag een pionier zijn in de overgang naar een samenleving zonder dierproeven. Dit past bij landelijke en Europese plannen om dierproeven te vervangen, te verminderen en te verbeteren (de 3V's). Het Leiden Bio Science Park (LBSP) speelt hierbij een belangrijke rol. Dit gebied, met veel bedrijven en onderzoekers, biedt kansen om nieuwe technieken te ontwikkelen die dierproeven kunnen vervangen.

6.8.1. Wet- en regelgeving

Dierproeven zijn in Nederland en Europa streng gereguleerd en alleen toegestaan als er geen alternatieven zijn. Ze moeten ethisch verantwoord zijn, waarbij het leed van dieren afgewogen wordt tegen mogelijke maatschappelijke voordelen. De uitvoering van deze richtlijnen ligt bij het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN). De gemeente heeft geen directe wettelijke taken op dit gebied.

6.8.2. Leiden als pioniersstad

In november 2024 nam de gemeenteraad een motie aan waarin de gemeente werd opgeroepen een pioniersstad te worden in proefdiervrije innovaties. Dit sluit aan bij bredere maatschappelijke ambities voor ethische wetenschap en duurzaamheid.

Het Leiden Bio Science Park (LBSP) speelt een cruciale rol ⁶in de Leidse economie, met meer dan 25.000 banen, waarvan 29% door inwoners van Leiden wordt vervuld. Naast werkgelegenheid draagt het park bij aan het innovatieve en internationale imago van de stad en herbergt het bedrijven en instellingen die voorlopers in proefdiervrije technologieën.

⁶ Strategie Dierproefvrij Geneesmiddelenonderzoek – Discussiestuk DPV

6.8.3. Dierproeven en dierenwelzijn

Veel mensen maken zich zorgen over het gebruik van dieren in experimenten, en daarom worden er steeds meer nieuwe manieren bedacht om dierproeven te vervangen. Zo zijn er technieken zoals organ-on-a-chip (een miniatuurmodel van een menselijk orgaan), 3D-celkweektechnieken, en computersimulaties die experimenten op dieren overbodig maken. Ook worden menselijke cellen en geavanceerde technologieën steeds vaker gebruikt om betrouwbare resultaten te krijgen zonder dieren in te zetten. Helaas wordt de implementatie van deze veelbelovende alternatieven vaak belemmerd door verschillende obstakels, zoals strikte regelgeving en een gebrek aan financiële prikkels.

Voor de dieren die nog wel worden gebruikt, gelden strenge regels. Proeven mogen alleen worden uitgevoerd als er echt geen andere manier is. Bovendien moeten de voordelen van de proef groter zijn dan het leed dat het dier kan ervaren. Er zijn speciale wetten die ervoor zorgen dat dieren tijdens en na de proeven goed worden verzorgd en dat ze voldoende ruimte hebben om te bewegen en dingen te ontdekken.

Ook zijn instellingen verplicht een dierenwelzijnsorganisatie op te zetten die controleert of de dieren goed worden behandeld. Er wordt altijd gekeken hoe pijn en stress voor de dieren zo veel mogelijk voorkomen kunnen worden. Landelijke inspecteurs houden regelmatig in de gaten of de regels worden nageleefd.

Met alle nieuwe technieken en de goede zorg voor dieren wordt gewerkt aan een toekomst waarin dierproeven steeds minder nodig zijn. Het doel is uiteindelijk dierproeven volledig uit te faseren.

De gemeente Leiden heeft een unieke positie om een pioniersrol te vervullen in de transitie naar een proefdiervrije samenleving. Ontwikkelingen op dit gebied worden reeds opgepakt en vallen buiten de scope van deze nota.

6.9. Samenvatting, voorstellen en acties

Hobby- en commercieel gehouden dieren spelen een belangrijke rol in de samenleving van Leiden, van plezier en ontspanning tot commerciële activiteiten. Tegelijk brengen deze dieren verantwoordelijkheden met zich mee, zoals het waarborgen van dierenwelzijn, het beheersen van hinder en het naleven van wet- en regelgeving. De gemeente draagt zorg voor kinderboerderijen en dierenweides.

In het kader van proefdieren wil Leiden een pioniersstad worden in proefdiervrije innovaties, met steun van het Bio Science Park. Dit sluit aan bij bredere ambities op het gebied van ethische wetenschap en duurzaamheid. Tegelijkertijd wordt aandacht besteed aan strikte regelgeving, zorg voor proefdieren en de ontwikkeling van alternatieve onderzoeksmethoden.

Voorstellen en acties:

- Plan maken mbt de toekomst van volière en hertenkamp.

Acties:

	Actie
18	Ondersteuning bieden bij het tot stand komen van een plan voor het hertenkamp en de volière.

7. Dieren in het wild

7.1. Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft hoe de gemeente Leiden zorgt voor haar dieren in het wild. Het gaat te ver om in dit hoofdstuk alle dieren, die in het wild leven in Leiden, te benoemen. We gaan vooral in op een algemene aanpak voor alle dieren en heel specifiek voor die dieren waar mens-dier interactie is, of is te verwachten.

7.2. Uitvoering wettelijke taken

We hebben afspraken met Dierenambulance & Vogelasiel Regio Leiden voor het vervoer, de opvang en de verzorging van dieren in het wild die ziek, gewond of verdwaald zijn. Vogels worden naar de eigen Vogelopvang gebracht, overige dieren naar gespecialiseerde wildopvangcentra.

Op grond van de Wet publieke gezondheid is de gemeente daarnaast ook verantwoordelijk voor het voorkomen en beheersen van dierplagen die een risico vormen voor de volksgezondheid. Dit omvat onder meer het beheersen van dierplagen en het opruimen van dode dieren in de openbare ruimte. De gemeente voert zelf de dierplaagbeheersing en het verwijderen van kadavers uit. Dit geldt echter niet voor het werken met gif in de openbare ruimte, dat mogen volgens de Integrated Pest Management (IPM) alleen gecertificeerde medewerkers die werken bij gecertificeerde bedrijven (ongediertebestrijders). Dit is dus geen wettelijke bevoegdheid (meer).

7.3. Bescherming dieren in het wild

Leiden zet zich actief in voor de bescherming van dieren in het wild door concrete maatregelen te nemen die hun leefomgeving en welzijn waarborgen. Een aantal maatregelen zijn al eerder in deze Nota zijn beschreven.

Onderwerpen als leefgebieden, biodiversiteit, groenbeheer worden meegenomen binnen andere, eerder genoemde, beleidsdocumenten. Er wordt ook een SoortenManagementPlan (SMP) opgesteld om ook in de toekomst goed te weten welke dieren in een bepaald gebied leven om daar in verdere plannen rekening mee te houden.

Een belangrijke maatregel voor het beschermen van wild, is het plaatsen van faunavoorzieningen. Sinds 2024 kunnen inwoners faunatrapjes aanvragen. Door deze trapjes kunnen dieren die in het water terechtkomen zelfstandig weer op de wal klimmen. Deze trapjes zijn vooral van groot belang voor watervogels en andere kleine dieren, zoals amfibieën, die anders moeilijkheden kunnen ondervinden bij steile kademuren en beschoeiingen. Leiden stimuleert inwoners om faunatrapjes aan te vragen bij de gemeente. Voorstel is om een "Afwegingkader Faunavoorzieningen" op te stellen, waarbij bij ontwikkelingen getoetst kan worden welke voorzieningen getroffen moeten worden. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om paddenladders in kolken, vogelhuisjes, bijenkasten, vleermuiskasten, doorgangen, etc.

7.4. Wilde dieren in de gemeente

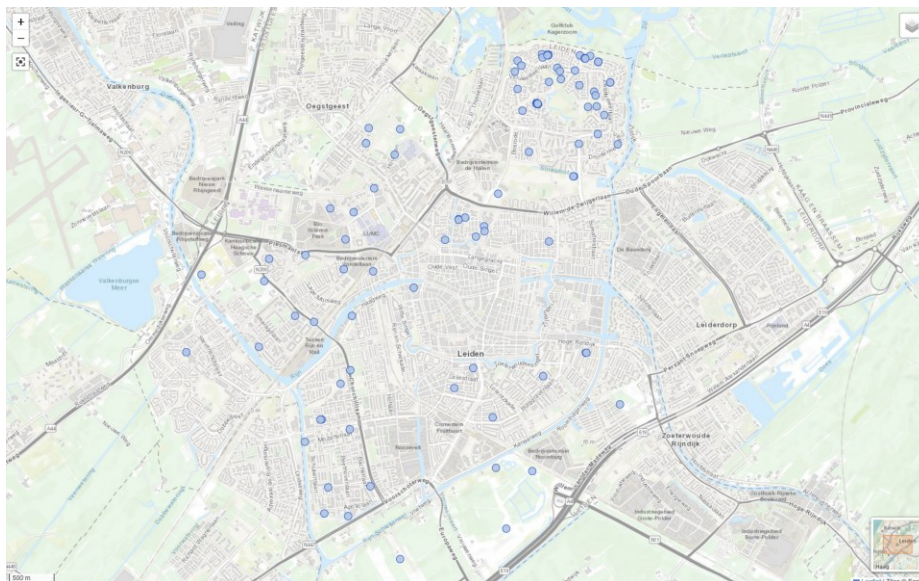
In onze leefomgeving komen we regelmatig in aanraking met wilde dieren. Hoewel het onmogelijk is om alle diersoorten te benoemen waarmee mens-dierinteracties plaatsvinden, richten wij ons in deze nota op een aantal soorten die nadrukkelijk aanwezig zijn in Leiden en waar de interactie met de leefomgeving of inwoners tot vragen of knelpunten kan leiden.

7.4.1. Egels

De egel heeft het moeilijk in Nederland, onder andere door verlies van leefgebied, verkeersongevallen, het verstenen van tuinen, het gebruik van gif tegen rupsen en slakken en teveel extreme droge of natte periodes waardoor eten schaarser wordt.

In 2024 zijn er op waarneming.nl bijna 100 meldingen gedaan over waargenomen egels. Deze zijn vooral gemeld uit Merenwijk. Dat wil overigens niet zeggen dat daar verhoudingsgewijs meer egels zijn; er is daar een zeer actief inwonersinitiatief rondom egels aan het werk.

De egel is in Nederland een wettelijk beschermde diersoort. In de provincie Zuid-Holland is echter een vrijstelling van kracht op deze bescherming bij werkzaamheden zoals ruimtelijke inrichting, landbouw, bosbouw en infrastructuur. Dat betekent dat voor deze activiteiten geen ontheffing nodig is, ondanks de landelijke beschermingsstatus van de egel. Wel blijft de algemene zorgplicht gelden: iedereen is verplicht om schade aan egels en hun leefgebied zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken.

Als gemeente moedigen we initiatieven aan die de leefomgeving van egels verbeteren. Een voorbeeld hiervan is het stimuleren van egelsnelwegen, waarbij tuinen met elkaar verbonden worden door kleine doorgangen in schuttingen of muren, zodat egels vrij kunnen bewegen..

De gemeente hanteert ook praktische maatregelen in het groenbeheer om de kans op schade aan egels te minimaliseren. Zo wordt bij maaien en bladblazen gewerkt volgens [de gedragscode soortbescherming](#). Bladeren blijven liggen in bosplantsoenen en plantvakken waar dat mogelijk is, zodat egels ongestoord kunnen overwinteren. Daarnaast wordt bij het maaien vooraf geïnventariseerd welke flora en fauna aanwezig zijn, en wordt een beheerplan opgesteld om beschermde soorten zoals egels te ontzien. Hoewel ongelukken niet volledig te voorkomen zijn, blijft de gemeente in gesprek met aannemers om de gedragscode correct uit te voeren en de impact op egels verder te verkleinen.

Tot slot heeft de gemeente Leiden gesprekken gevoerd met organisaties zoals de Egelwerkgroep Merenwijk en zet initiatieven op zoals Samen aan de Slag, om samen te werken aan oplossingen voor specifieke uitdagingen, zoals het verbeteren van de verkeersveiligheid voor egels.

De gemeente beschikt niet over een egelopvang in de directe nabijheid; de dichtstbijzijnde voorzieningen bevinden zich in Zoetermeer, Gouda en Delft. Vanuit verschillende kanten, waaronder enkele raadsleden en betrokken partners in de keten, is de wens geuit om de mogelijkheden voor een regionale wildopvang, waaronder egelopvang, te verkennen. Het verkorten van reisafstanden voor de dierenambulance kan bijdragen aan het welzijn van gewonde of verzwakte wilde dieren. Een verkenning naar de haalbaarheid zou onderdeel kunnen zijn van de regionale samenwerking binnen het Holland-Rijnlandverband (zie paragraaf 4.8). Tegelijkertijd geldt dat het organiseren van opvang voor inheemse wilde dieren geen directe gemeentelijke taak is.

7.4.2. Vogels in het wild

Tijdens de tuinvogeltelling van 2024 zijn in Leiden maar liefst 186 verschillende vogelsoorten waargenomen, waarbij de kauw de meest getelde soort was. Dit illustreert de rijke biodiversiteit in onze gemeente.

De meeste vogels in het wild zijn wettelijk beschermd. De beschermde status betekent dat ingrepen in hun leefomgeving, zoals het verwijderen van nesten als dieren aan het broeden zijn, niet toegestaan is. Dit kan soms tot ongemak leiden voor inwoners, bijvoorbeeld door geluid of de locatie van een nest op bijvoorbeeld een dak. De gemeente benadrukt dat vogels een integraal onderdeel zijn van onze natuurlijke omgeving. Het is belangrijk om te leren samenleven met deze dieren en de waarde van hun aanwezigheid te erkennen. In lijn met de geldende wetgeving neemt de gemeente geen actie tegen deze natuurlijke gedragingen van vogels.

7.4.3. Wilde ganzen

Buiten de bebouwde kom, op weilanden en sportvelden, komen wilde ganzensoorten voor zoals de Canadese gans, de Nijlgans en de Grauwe gans. De Canadese gans staat op de Landelijke vrijstellingslijst (dat houdt in dat er op gejaagd mag worden). De Nijlgans wordt beschouwd als een invasieve exoot en is daardoor niet beschermd binnen Nederland. Voor alle ganzen geldt ook bescherming onder de Wet dieren.

Momenteel vormen deze wilde ganzen binnen de gemeente geen grote groepen die gevaarlijke situaties of schade veroorzaken. De gemeente blijft de populaties echter monitoren en zal indien nodig passende maatregelen treffen. Hierbij wordt afgestemd met de provincie, die verantwoordelijk is voor het faunabeheer.

7.4.4. Meeuwen

Meeuwen in de stad, met name wanneer zij jongen hebben, kunnen zo hun uitdagingen met zich meebrengen. De meeste meldingen binnen Leiden over dieren, gaan over meeuwen. Omdat meeuwen beschermd zijn, is ingrijpen (vangen, eieren verwijderen of vervangen) niet mogelijk. De gemeente heeft in het verleden onderzoek gedaan naar maatregelen zoals het wisselen van meeuweneieren, maar de provincie Zuid-Holland geeft daar geen ontheffing meer voor. Voornamelijk omdat de gunstige staat van instandhouding niet wordt gehaald.

We adviseren inwoners nu vooral hun leefomgeving zelf minder aantrekkelijk te maken voor meeuwen, door:

- Schoonhouden van daken: oude meeuwennesten buiten het de legperiode verwijderen, bladeren en ander materiaal verwijderen.
- Aanleggen van een waterretentiedak: deze daken houden water vast en door dat vocht is het geen optimale keuze als broedbiotoop voor meeuwen.
- Niet voeren van vogels.
- Afval in de ondergrondse containers weggooien en geen zakken los naast containers of afvalbakken plaatsen. Dit heeft geleid tot fors minder overlast en broedgevallen op daken.

7.4.5. Wilde bijen en wespen

Wilde bijen en wespen zijn van groot belang voor het ecosysteem. Daarom richt de gemeente zich op bescherming en beheersing in plaats van bestrijding. Chemische middelen worden zoveel mogelijk vermeden vanwege de schadelijke milieueffecten. Waar mogelijk worden nesten verplaatst naar aangewezen locaties in samenwerking met de Wespenstichting.

Toch zijn er situaties waarin ingrijpen nodig is, zoals:

- Direct gevaar voor de volksgezondheid (bijv. nesten op schoolpleinen of drukbezochte plekken).
- Risico's voor mensen met allergieën (nesten in de buurt van woningen of werkplekken).

De gemeente minimaliseert de impact op het milieu door:

- Preventie: voorlichting over het voorkomen van nesten, zoals het gebruik van bijenbekjes in spouwmuren.
- Meer voorlichting geven over samenleven met wespen, zowel richting inwoners als eigen medewerkers.
- Afzetten zodat mensen niet in de buurt komen van nesten en vliegroutes: markeringen en afscherming bij risicovolle locaties door het plaatsen van borden, hekken of linten.
- Professionele verplaatsing: samenwerking met de Wespenstichting, eventueel training van eigen medewerkers als wespenconsulent.
- Selectieve bestrijding: alleen als andere opties niet mogelijk zijn, wordt bestrijding uitgevoerd door een gecertificeerd bedrijf, onder toezicht van de gemeente op o.a. naleving van wet- en regelgeving.

De Aziatische hoornaar is een invasieve exoot waar de provincie voor verantwoordelijk is. De provincie Zuid-Holland heeft echter aangegeven niets te doen aan bestrijding. Imkers vragen om verwijdering omdat de Aziatische hoornaar hun bijen aanvallen en opeten. We grijpen als gemeente alleen in als een nest op een gevaarlijke plek hangt. Hierbij hanteren we dezelfde situaties voor ingrijpen bij bijen en wespen. Voor de bestrijding wordt de hulp ingeroepen van een gespecialiseerd bedrijf.

7.4.6. Herten

Het komt voor dat damherten uit de Amsterdamse Waterleidingduinen richting het hertenkamp in Leiden komen, op zoek naar een vrouwtje. Dit leidt tot gevaarlijke situaties als zij de drukke wegen oversteken. Vangen of verjagen van deze dieren is in de meeste gevallen niet mogelijk. Soms kan een dier (op afstand) verdoofd worden maar soms, zeker wanneer zij een gevaar voor de verkeersveiligheid opleveren, is afschot de enige oplossing.

Wanneer damherten in Leiden of de directe omgeving een gevaar vormen voor de verkeersveiligheid, is het belangrijk om snel en volgens protocol te handelen. Bij een aanrijding of een dreigende situatie met overstekende herten is het eerste aanspreekpunt altijd de meldkamer van de politie (112). De politie beoordeelt de situatie en schakelt indien nodig de Officier van Justitie (OvJ) in, die opdracht kan geven tot afschot. Binnen de bebouwde kom bepaalt de burgemeester, vanuit zijn verantwoordelijkheid voor de openbare orde en veiligheid, of hij toestemming geeft voor afschot.

De uitvoering hiervan ligt bij de gespecialiseerde valwildteams. In Leiden en omgeving wordt dit gedaan door valwildschutters van Staatsbosbeheer (SBB) en de Wildbeheereenheid (WBE) Bollenstreek. De meldkamer van de politie roept de valwildcoördinator op, die vervolgens een valwildschutter inschakelt of in overleg met de politie de melding zelf afhandelt.

Deze aanpak geldt zowel voor aanrijdingen als voor situaties waarin damherten bijvoorbeeld uit het duingebied richting het hertenkamp in Leiden trekken en mogelijk de weg oversteken. Inwoners die een gevaarlijke situatie met damherten signaleren, worden geadviseerd om direct 112 te bellen, zodat de politie en de juiste instanties snel kunnen ingrijpen. We zullen dit protocol ook communiceren via de gemeentelijke website.

7.5. Vissen en viswater in Leiden

De wateren in Leiden bieden volop mogelijkheden voor recreatief vissen. Tegelijkertijd is het belangrijk om aandacht te hebben voor het beheer van deze wateren, het gebruik van visvergunningen en ontwikkelingen om het dierenwelzijn te verbeteren.

7.5.1. Eigendom viswater

De eigendomssituaties van de te bevissen wateren is verschillend geregeld. Sommige wateren zijn in eigendom van of verhuurd aan externe partijen, terwijl andere, zoals de singels, behoren tot het toestemmingswater van de gemeente Leiden. De benodigde vergunningen zijn daarbij ook weer anders.

Visrechthebbende	Viswater	Benodigde vergunningen
Gemeente Leiden	Singels Grachten binnen de singels Rijn, Haarlemmertrekvaart, Veenwatering, Vrouwenvaart, wateren rondom de Merenwijk (alle te bevissen vanaf de buitenrand), Rijn- en Schiekade.	Schriftelijke machtiging van de gemeente, af te halen bij de Leidse Hengelsportzaken, bij de Hengelaarsbond voor Leiden eo en bij de gemeente zelf.
Hengelaarsbond voor Leiden eo/Leidse Hengelaarsbond Aangesloten bij Sportvisserij Zuidwest Nederland	Meeste grotere wateren buiten de singels en grachten. Bijv. Oude Rijn, Nieuwe Rijn.	VISpas of Kleine VISpas
Algemeene Zuid- Hollandsche Hengelaars Bond (AZHB)	Visstekken rondom boerderijen, poldervaarten, rivierwater tussen Gouda en Leiden.	Eigen vergunning. Niet opgenomen in de Visplanner van Sportvisserij Nederland.

Op de website van Visplanner staan de visgebieden ingetekend (met uitzondering de wateren van de AZHB). Doordat het viswater bij verschillende partijen is belegd, is voor afstemming over bijvoorbeeld maatregelen voor dieren en de natuur, overleg met meerdere partijen nodig.

7.5.2. Vissen en visnatuur in de Havenwijk

In De Havenwijk in de binnenstad is een relatief groot aantal vissen en waterplanten aanwezig waarbij een groep bewoners zeer actief betrokken is. In dit gebied wordt de onderwaterflora en -fauna nauwkeurig gemonitord door inwoners en vrijwilligers, die vissen tellen, waterplanten inventariseren en vervuiling bestrijden. Deze gezamenlijke inspanningen hebben geleid tot een toename van de biodiversiteit en een betere waterkwaliteit. In de afgelopen jaren zijn er minstens 26 verschillende vissoorten en vier kreeft- en krabbensoorten waargenomen, waaronder bijzondere soorten als de aal en de kleine modderkruiper. Het gebied dient als voorbeeld van succesvolle samenwerking tussen bewoners en de gemeente voor het behoud van stedelijke natuur. Via Samen Aan de Slag ondersteunt de gemeente initiatieven om de waternatuur hier verder te versterken.

7.5.3. Diervriendelijkheid en duurzaam visbeleid

Leiden wil vissen in haar wateren zo diervriendelijk mogelijk maken. In navolging van gemeenten zoals Amersfoort, die per 1 januari 2024 het gebruik van weerhaken en zware loodhoudende gewichten bij het vissen heeft verboden, wil Leiden onderzoeken of vergelijkbare maatregelen te implementeren zijn om het welzijn van vissen in gemeentelijke wateren te bevorderen.

We gaan overleggen met de visverenigingen (visrechthebbenden) over de invoering van deze maatregelen:

- Onderzoek naar het gebruik van weerhaken
Het is niet eenvoudig om vast te stellen of vissen zonder weerhaak daadwerkelijk minder schadelijk is voor de vis. De handelingstijd bij het onthaken en terugzetten van de vis is bij het gebruik van haakjes zonder weerhaak iets korter, wat het welzijn van de vis ten goede kan komen. Echter, een weerhaak kan voorkomen dat de haak tijdens het binnenhalen gaat snijden in de mond van de vis, wat mogelijk grotere wonden kan veroorzaken. We houden onderzoeken in de gaten en stemmen de uitkomsten daarvan af met de visverenigingen.
- Beperken van loodgebruik
Lood is schadelijk voor het milieu en vormt een risico voor de gezondheid van waterdieren. Het gebruik van lood in de sportvisserij willen we daarom waar mogelijk terugdringen. In sommige gemeenten, zoals Amersfoort, is al gekozen voor een verbod op lood boven een bepaald gewicht (bijvoorbeeld 15 gram). Op dit moment zijn er echter nog weinig goede, algemeen toepasbare alternatieven. Bovendien is handhaving lastig, omdat het vaak niet zichtbaar is of materiaal lood bevat. Binnen de EU worden ook serieuze stappen gezet voor loodvrij vissen, met gefaseerde invoering, etikettering, uitzonderingen en toezicht. Daarom volgen we de ontwikkelingen rondom loodvrije materialen nauwgezet en blijven we hierover in gesprek met lokale hengelsportverenigingen.

- Beperken van bijvoeren van vissen
Het bijvoeren van vissen (om vissen te lokken) kan schadelijk zijn voor het ecosysteem in en rondom het water. Overmatig voedsel blijft vaak liggen, wat leidt tot watervervuiling en een verstoorde balans van voedingsstoffen. Dit kan schadelijk zijn voor vissen, andere waterdieren en de kwaliteit van het water zelf. We gaan onderzoeken of het bijvoeren van vissen onderdeel kan worden van het voederverbod.
- Zwerfafval voorkomen
Jaarlijks raken veel dieren, vooral vogels maar ook zoogdieren rondom water, gewond doordat zij verstrikt raken in visdraad of een vishaak inslikken. We willen dat visverenigingen hun leden beter instrueren over de gevaren van visdraad en haken en hen actief aansporen om hun afval op te ruimen.
- Samenwerking met hengelsportverenigingen
Het aangaan van overeenkomsten met lokale hengelsportverenigingen biedt de mogelijkheid om afspraken te maken over diervriendelijke vispraktijken, naleving van regels en educatie van vissers. In Amersfoort heeft de samenwerking met de Hengelsportvereniging geleid tot succesvolle implementatie van diervriendelijke maatregelen
- Voorlichting en educatie
Het organiseren van voorlichtingscampagnes om vissers bewust te maken van diervriendelijke technieken en het belang van milieuvriendelijke materialen kan bijdragen aan een cultuur van verantwoord vissen. De gemeente Den Haag heeft hier actief op ingezet door posters door de gemeente op te hangen met teksten als 'vissen lijden ook pijn'.

Door deze maatregelen te overwegen en in overleg met betrokken partijen, waaronder vertegenwoordigers van dierenwelzijnsorganisaties, te implementeren, kan Leiden stappen zetten naar een diervriendelijker visbeleid dat het welzijn van vissen bevordert en bijdraagt aan een duurzaam en verantwoord gebruik van de gemeentelijke wateren.

7.6. Diervriendelijk omgang met dieren in de openbare ruimte

Vanaf 2025 introduceert Leiden een afwegingskader om meldingen over dieren in de openbare ruimte op een **gestructureerde en transparante manier** te beoordelen. Dit kader helpt om snel te bepalen welke partij verantwoordelijk is, hoe urgent de situatie is en welke maatregelen nodig zijn om zowel het welzijn van de dieren als de leefbaarheid voor de stad te waarborgen.

Het afwegingskader sluit aan bij Europese en landelijke wet- en regelgeving en zorgt voor een zorgvuldige balans tussen de (on)beschermde status van dieren en de maatregelen die genomen worden. Naast deze wettelijke kaders hanteert de gemeente ook eigen richtlijnen via de APV en VF.

- Het proces start met het identificeren van het dier en het bepalen van de status, bijvoorbeeld als gehouden dier, beschermd inheems dier, exotische soort of invasieve exoot.
- Afhankelijk van deze classificatie wordt vastgesteld wie verantwoordelijkheid draagt, zoals de eigenaar, de gemeente of de provincie.
- Vervolgens wordt de situatie beoordeeld aan de hand van zeven criteria, waaronder volksgezondheid, verkeersveiligheid en biodiversiteit. Hierbij wordt gekeken naar een evenwichtige en diervriendelijke aanpak.
- Op basis van deze beoordeling wordt een plan van aanpak opgesteld, waarin preventieve of beheersmaatregelen worden afgestemd op zowel de risico's als het dierenwelzijn.

Dit kader zorgt voor zorgvuldige en consistente besluitvorming, biedt inwoners helderheid en ondersteunt medewerkers bij het nemen van weloverwogen en respectvolle maatregelen in de omgang met dieren in de stad.

Het afwegingskader is opgenomen in bijlage 9.9. Een overzicht van dieren, inclusief tot welke categorie deze dieren behoren en onder wiens verantwoordelijkheid de dieren vallen, is opgenomen in bijlage 9.10. Het actueel houden van deze lijst valt onder de verantwoordelijkheid van de beleidsadviseur Dier van de gemeente.

De gemeente Leiden hanteert **Integrated Pest Management (IPM)** als basis voor de aanpak van dierplagen van ratten. Deze methode focust op:

1. Advies en monitoring: ter plekke inventariseren of er sprake is van een plaag. Advies geven wat inwoners zelf kunnen doen om plagen te voorkomen.
2. Preventie: voedselbronnen verwijderen, toegangen blokkeren (gaten dichtten), korter maaien van gras en oeverranden.
3. Inzet mechanische middelen zoals muizen- of rattenvallen. Hierbij wordt gekeken naar de snelst en effectiefst mogelijke wijze van doden van deze dieren.
4. Doden met gif (ratten). Dit wordt gedaan als de plaag onveilig wordt en niet met de voorgaande maatregelen te beheersen is. Dierplaagbestrijding wordt gedaan door een gecertificeerd bedrijf. Leiden zet zelf geen gif in voor de bestrijding van muizen en ratten aangezien we als organisatie niet gecertificeerd hiervoor zijn.

Omdat bij mogelijke bestrijding (stap 4) het volledige proces – inclusief dossiervorming en inzet van maatregelen – in één hand moet liggen, is het verstandig direct een gecertificeerd dierplaagbeheersingsbedrijf in te schakelen. Dit voorkomt dat het traject opnieuw moet starten zodra bestrijdingsmaatregelen nodig zijn en zorgt voor een efficiënte en juridisch goed onderbouwde aanpak. De gemeente kan de adviesfunctie richting inwoners behouden, terwijl het externe bedrijf direct maatregelen kan treffen en de verslaglegging verzorgt. Zo worden verantwoordelijkheden helder verdeeld en blijft de aanpak consistent en goed gedocumenteerd.

Voedselbronnen in de openbare ruimte, zoals afval of resten van dierenvoeding, vormen een belangrijke oorzaak van dierplagen. Door het invoeren van een voederverbod binnen heel de gemeente, handhaving hierop en het goed onderhouden van de openbare ruimte, verwachten we plagen zo beperkt mogelijk te kunnen houden. Inwoners spelen hierbij een belangrijke rol, voorlichting hierover is daarom belangrijk. Dit gebeurt in samenwerking met de dierplaagbeheerser, communicatie en de beleidsadviseur dier.

7.7. Zoönosen

Zoönosen zijn infectieziekten die van dieren op mensen kunnen worden overgedragen. Voorbeelden van zoönosen zijn vogelgriep (bij vogels), leptospirose (bij ratten), toxoplasmosis (bij katten), en salmonella (bij pluimvee). Deze ziekten kunnen verspreid worden via direct contact met besmette dieren, hun uitwerpselen, of via voedsel en water dat door dieren is besmet. Daarnaast kunnen sommige ziekten, zoals vogelgriep, zich ook via de lucht of indirect via besmette materialen verspreiden.

Vogelgriep: een specifiek risico

Vogelgriep, veroorzaakt door influenzavirussen, treft voornamelijk watervogels zoals eenden, ganzen en zwanen. Er raken echter steeds meer zoogdieren besmet (zoals vossen, katten en paarden) en ook de eerste menselijke besmettingen zijn al een feit. Volgens virologen is een uitbraak van een menselijke, ziekmakende en/of dodelijke variant, die van mens op mens overgaat, te verwachten. Tijdens uitbraken kan het virus zich snel verspreiden, vooral in dichtbevolkte vogelgebieden of via vogelpoep op openbare plekken.

Leiden werkt nauw samen met instanties als de NVA, Dutch Wildlife Health Centre (DWHC), GGD, het ministerie van LNV, waterschappen en natuurorganisaties om zoönosen te signaleren, monitoren en effectief aan te pakken.

Maatregelen van de gemeente:

- In gebruik nemen van de vogelgriep app vanuit het ministerie.
- Kadavers worden snel opgeruimd van openbare plekken.
- Betreffende medewerkers krijgen extra instructies van de beleidsadviseur Dier over uitbraken en hoe medewerkers moeten handelen bij een mogelijke uitbraak ter bescherming van zichzelf en de overige dieren. Advies aan deze medewerkers is goede preventieve maatregelen te nemen en zich te laten vaccineren met de griepvaccinatie.
- Bij twijfel of er sprake is van een zoönose en extra maatregelen nodig zijn, wordt het kadaver opgestuurd naar het DWHC voor onderzoek.

7.8. Samenvatting, voorstellen en acties

Leiden is een groene stad met een rijke biodiversiteit die zich inspant om zowel dieren in nood als het wild te beschermen. De gemeente balanceert tussen haar wettelijke verantwoordelijkheden, het behoud van biodiversiteit, en het omgaan met meldingen van hinder of risico's. Door het nemen van diverse maatregelen voor dieren in nood, beschermde dieren en tegen dierplagen, bevordert Leiden een leefomgeving waarin mens en dier naast elkaar kunnen bestaan.

Voorstellen:

- Verkennen van de mogelijkheid tot het opstellen van een "Leidraad Faunavoorzieningen", waarin voor verschillende ruimtelijke ontwikkelingen passende faunavoorzieningen kunnen worden meegenomen.
- Gebruik van het "Afwegingskader diervriendelijk omgaan met dieren in de openbare ruimte" overwegen als hulpmiddel bij het beoordelen van meldingen en situaties waarin dieren betrokken zijn.
- Bekijken of contractuele afspraken kunnen worden gemaakt met deskundige partijen voor het adviseren bij en verplaatsen van wespennesten, en met een gecertificeerd dierplaagbeheersbedrijf voor het rattenbeheer volgens de uitgangspunten van Integrated Pest Management (IPM).
- In overleg treden met visverenigingen om te komen tot een diervriendelijk en duurzaam visbeleid dat recht doet aan zowel dierenwelzijn als recreatief gebruik.

Acties:

	Actie
19	Blijven(d) communiceren met inwoners over meeuwen in de stad (daken schoonmaken voor de lente, niet voeren van vogels, etc.).
20	Informatie over wespen, bijen en Aziatische hoornaar op de gemeentelijke website plaatsen.
21	Contract afsluiten voor het adviseren over te nemen maatregelen en verplaatsen van wespennesten.
22	Contract afsluiten met een gecertificeerd dierplaagbeheersbedrijf.
23	Uitwerken protocol herten: wie wordt gebeld in welke situatie, hoe eventueel een volmacht van de burgemeester krijgen voor afschot als verdoven niet mogelijk is.
24	Intern afstemmen over vogelgriep protocol en de vogelgriep app.
25	Overleggen met visverenigingen over een diervriendelijk en duurzaam visbeleid.

8. Acties en planning

8.1. Beslispunten

De in deze Nota genoemde beslispunten zijn in dit overzicht geclusterd per doelstelling. Sommige beslispunten zijn over meerdere doelstellingen te verdelen. Er is gekozen voor de doelstelling die het meest relevant is.

Beslispunten per doelstelling:

A. Dieren hebben een belangrijk rol in de openbare ruimte.

Nr	§ in nota	Actie
A1	5.3.3	Herbeoordelen van bestaande hondenlosloopgebieden op veiligheid voor mens en dier. Op basis van deze beoordeling kan, in overleg met betrokkenen, een uitvoeringsplan worden opgesteld.
A2	5.4.2	Onderzoeken of en hoe jaarlijkse chipacties voor katten kunnen worden georganiseerd.
A3	5.7	Inzet externe partijen ter ondersteuning specifieke doelgroepen.
A4	6.4.3	Plan maken mbt de toekomst van volière en hertenkamp.
A5	7.5.3	In overleg treden met visverenigingen om te komen tot een diervriendelijk en duurzaam visbeleid.

B. We zorgen voor de dieren in nood.

Nr	§ in nota	Actie
B1	4.7	Afsluiten van een nieuw contract met Stevenshage per 1-1-2026 inclusief goedgekeurde aanvullende werkzaamheden.
B2	4.7	De raad voor te stellen de bestaande subsidie voor de dierenambulance om te zetten in een contract.
B3	4.7	Onderzoeken van de mogelijkheden om de bijdrage voor dierenhulporganisaties om te zetten op basis van een vast bedrag per inwoner.
B4	4.7	Introduceren van een subsidie voor Wildopvang.
B5	4.8	Onderzoek naar regionale samenwerking in Holland-Rijnland verband voor ambtelijke- en dierenhulporganisaties.
B6	4.12	Ontwikkelen en verspreiden stickers dier in nood.

C. We willen overlast door dieren voorkomen, met respect voor het feit dat dieren een integraal onderdeel zijn van onze leefomgeving.

Nr	§ in nota	Actie
C1	4.9	De raad voor te stellen een algeheel voederverbod in de openbare ruimte in te voeren.
C2	4.14	Opname van confetti en serpentine via de VfI.
C3	5.5	Stimuleren van initiatieven die bijdragen aan het welzijn van verwilderde gehouden dieren.
C4	7.6	Gebruik van het "Afwegingskader diervriendelijk omgaan met dieren in de openbare ruimte" overwegen als hulpmiddel bij het beoordelen van meldingen.
C5	7.6	Bekijken of contractuele afspraken kunnen worden gemaakt met deskundige partijen voor dierplaagbeheersing.

D. Bij beleid(splannen) wegen we de belangen van dieren af tegen andere belangen.

Nr	§ in nota	Actie
D1	3.2	Verkennen van de mogelijkheid tot het opstellen van een "Leidraad Faunavoorzieningen", waarin voor verschillende ruimtelijke ontwikkelingen passende faunavoorzieningen kunnen worden meegenomen.
D2	4.5	Verkennen van de mogelijkheden om het beschikbare budget uit te breiden richting 1 FTE voor diergerelateerde beleids- en uitvoeringsvraagstukken (als versterking van de huidige inzet van 0,6 FTE).

8.2. Actiepunten

De in deze Nota genoemde actiepunten zijn in dit overzicht geclusterd per doelstelling. Sommige actiepunten zijn over meerdere doelstellingen te verdelen. Er is gekozen voor de doelstelling die het meest relevant is. Planning: startperiode van uitvoering van de actie.

Prioriteit: 1) urgent – moet z.s.m. uitgevoerd worden, 2) uitvoering kan uitgesteld worden met 1 jaar, 3) uitvoering kan langer uitgesteld worden/nice to have/wanneer er middelen beschikbaar zijn.

Actiepunten per doelstelling:

E. Dieren hebben een belangrijk rol in de openbare ruimte.

Actie-punt	Actie	Planning	Prioriteit
8	Opzetten van een interne en externe Klankbordgroep Dieren.	2025/2026	1
9	Uitbreiden informatie op gemeentelijke website over dieren.	2025/2026	2
10	Plan uitwerken voor de herinrichting van veilige hondenloopgebieden.	2025/2026	1
11	Opzetten en coördineren overleg Ketenaanpak gevaarlijke honden.	2025	1
12	Uitwerken en invoeren preventieve maatregelen voor gevaarlijke honden.	2025/2026	1
14	Chippen van katten.	2026	2
16	Onderzoek naar inzet dierenbuddy's om ouderen te ondersteunen bij de zorg voor dieren.	2026	3
17	Gemeentelijke website uitbreiden met informatie over dieren. Van aanschaf tot en met overlijden.	2025/2026	2/3
23	Protocol Herten uitwerken	2025	3
24	Intern afstemmen mbt vogelgriepprotocol en -app.	2025	1

F. We zorgen voor de dieren in nood.

Actie-punt	Actie	Planning	Prioriteit
2	Afsluiten nieuw contract Stevenshage.	Q4 2025	1
3	Omzetten subsidie dierenambulance naar contract, inclusief marktverkenning en aanbesteding.	Q3/Q4 2025	1/2
4	Opstellen subsidiebeleid dieren in het wild.	2026	2/3
5	Regionale samenwerking Holland-Rijnland verband onderzoeken.	2026	3
6	Stickers dier in huis ontwikkelen en verspreiden.	2025/2026	3

G. We willen overlast door dieren voorkomen, met respect voor het feit dat dieren een integraal onderdeel zijn van onze leefomgeving.

Actie-punt	Actie	Planning	Prioriteit
1	Invoeren van een algeheel voederverbod voor dieren in de openbare ruimte.	2025/2026	1
13	Uitwerken plan verwilderde gehouden dieren. Eventueel inzetten externe partijen voor vangen en opvangen van deze dieren.	2025/2026	1
15	Communiceren over landelijke actie "vogels in het land, kat in de mand".	2025/2026	3
19	Blijvend communiceren over meeuwen op daken.	2025/2026	3
20	Informatie over wespen, bijen, Aziatische hoornaar op website.	2025	3
21	Samenwerking mbt verplaatsen wespennesten.	2025	3
22	Gecertificeerd dierplaagbeheerbedrijf inschakelen.	2026	3

H. Bij beleid(splannen) wegen we de belangen van dieren af tegen andere belangen.

Actie-punt	Actie	Planning	Prioriteit
7	Introductie spreekuur biodiversiteit en dieren indien nodig.	2026	2
18	Gezamenlijk plan uitwerken mbt hertenkamp en volière.	2026/2027	3
25	Overleg met visverenigingen over diervriendelijk en duurzaam visbeleid.	2026	3

8.3. Begroting

Voor de uitvoering van de reguliere werkzaamheden en de acties zoals genoemd in deze Nota, worden de volgende uren en kosten begroot.

Actie-punt	Actie	Uren		Kosten	
		Incidenteel	Structureel	Incidenteel	Structureel
1	Invoeren van een algeheel voederverbod voor dieren in de openbare ruimte.	250	50		
2	Afsluiten nieuw contract Stevenshage.	250	24		
3	Omzetten subsidie dierenambulance naar contract, inclusief marktverkenning en aanbesteding.	450	24		
4	Opstellen subsidiebeleid dieren in het wild.	450	24		
5	Regionale samenwerking Holland-Rijnland verband onderzoeken.	250	250		
6	Stickers dier in huis ontwikkelen en verspreiden.	16	8	5.000	
7	Introductie spreekuur biodiversiteit en dieren indien nodig.	50	200		
8	Opzetten van een interne en externe Klankbordgroep Dieren.	50	200		
9	Uitbreiden informatie op gemeentelijke website over dieren.	50	32		
10	Plan uitwerken voor de herinrichting van veilige hondenlosloopgebieden.	450	250	30.000	
11	Opzetten en coördineren overleg Ketenaanpak gevaarlijke honden.	32	32		
12	Uitwerken en invoeren preventieve maatregelen voor gevaarlijke honden.	32	32	5.000	
13	Uitwerken plan verwilderde gehouden dieren. Eventueel inzetten externe partijen voor vangen en opvangen van deze dieren.	120	50	10.000	
14	Chippen van katten.	120	50	7.500	
15	Communiceren over landelijke actie "vogels in het land, kat in de mand".	24	8	2.500	
16	Onderzoek naar inzet dierenbuddy's om ouderen te ondersteunen bij de zorg voor dieren.	32			
17	Gemeentelijke website uitbreiden met informatie over dieren. Van aanschaf tot en met overlijden.	100	32		
18	Gezamenlijk plan uitwerken mbt hertenkamp en volière.	32			
19	Blijvend communiceren over meeuwen op daken.		32		
20	Informatie over wespen, bijen, Aziatische hoornaar op website.	24	16		
21	Samenwerking mbt verplaatsen wespennesten.	16			
22	Gecertificeerd dierplaagbeheerbedrijf inschakelen.	16			
23	Protocol Herten uitwerken	24			
24	Intern afstemmen mbt vogelgriepprotocol en -app.	24			
25	Overleg met visverenigingen over diervriendelijk en duurzaam visbeleid.		32		
	Uitbreiden capaciteit van 0,4 FTE naar 1,0 FTE				75.000
	Incidentele kosten			5.000	
	Totaal			65.000	75.000

Personele inzet incidenteel: 120 dagen (gedurende 3 jaar) voor projecten uit de nota.
 Structureel: 50 dagen per jaar (gedurende 3 jaar).

9. Bijlagen

9.1. Begrippen en afkortingen

APV	Algemene Plaatselijke Verordening. Een set algemeen verbindende voorschriften die door een gemeenteraad wordt vastgesteld om de openbare orde binnen de gemeentegrenzen te reguleren
Biodiversiteit	De diversiteit van het leven, bekend als biodiversiteit, omvat een rijke variatie aan organismen zoals dieren, planten, mensen, schimmels en micro-organismen. Biodiversiteit is de essentie van onze natuurlijke wereld, waarin elk organisme, inclusief genetische variaties, bijdraagt aan het ecosysteem en zo het delicate evenwicht van de natuur handhaaft.
Cites	CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) is een internationaal verdrag dat de handel in bedreigde diersoorten reguleert. Het doel is om te voorkomen dat internationale handel bijdraagt aan het uitsterven van deze soorten. CITES werkt met lijsten (bijlagen) waarin soorten zijn opgenomen die variëren in beschermingsniveau, afhankelijk van hun bedreigingsstatus.
DB	Dierenbescherming
Dierenwelzijn	Dierenwelzijn, zoals beschreven in het Five Domains of Welfare-model, is de toestand waarin een dier zich fysiek en mentaal goed voelt doordat aan zijn basisbehoeften wordt voldaan en het positieve ervaringen kan hebben. Het model benadrukt niet alleen de afwezigheid van pijn, stress en andere negatieve omstandigheden, maar ook het belang van natuurlijk gedrag en een veilige, ondersteunende omgeving. Deze holistische benadering biedt een raamwerk voor het beoordelen en verbeteren van het welzijn van dieren.
DWHC	Dutch Wildlife Health Centre. Nederland expertisecentrum dat de gezondheid van wilde dieren monitort en onderzoekt. Het richt zich op het signaleren van ziekten, waaronder zoonosen die van dieren op mensen kunnen overgaan. Het DWHC werkt samen met organisaties zoals de NVWA, GGD en universiteiten om de impact van ziekten op zowel dieren als de volksgezondheid in kaart te brengen en te beheersen.
Ecologie/ecologisch	Ecologie is een wetenschappelijke discipline die zich bezighoudt met de studie van de interacties tussen levende organismen en hun omgeving. De centrale doelstelling van ecologie is het begrijpen van de structuur, functie en dynamiek van ecosystemen en hoe deze worden beïnvloed door natuurlijke processen en menselijke activiteiten.
FBE	Een FBE (Faunabeheereenheid) is een provinciale organisatie die het faunabeheer coördineert en afstemt met betrokken partijen
Five Domains of Welfare-model	De Five Domains of Welfare (Vijf Domeinen van Welzijn), ontwikkeld door professor David Mellor, biedt een holistische benadering van dierenwelzijn. Het model beoordeelt welzijn op basis van vijf domeinen: • voeding, gericht op de beschikbaarheid van voldoende en kwalitatief goed voedsel en water; • fysieke omgeving, die stress en ongemak minimaliseert door schuilmogelijkheden en bescherming te bieden; • gezondheid, met aandacht voor de afwezigheid van pijn, ziektes en verwondingen; • gedrag, dat natuurlijke gedragingen en positieve interacties bevordert; en • mentale toestand, waarin de impact van de andere domeinen samenkomt, met een focus op het minimaliseren van negatieve emoties en het stimuleren van positieve ervaringen. Het model benadrukt niet alleen de afwezigheid van lijden, maar ook de noodzaak van positieve ervaringen en wordt wereldwijd toegepast in beleid, inspecties en onderzoek om dierenwelzijn te verbeteren.
Gedragscode soortenbescherming	De gedragscode soortenbescherming is een richtlijn, goedgekeurd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), die helpt om activiteiten met minimale impact op beschermde planten- en diersoorten uit te voeren. Het biedt praktische handvatten om te voldoen aan wettelijke verplichtingen onder de Omgevingswet en het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal).
Gehouden dieren	Ook wel huisdieren. Een dier dat specifiek is gefokt of getraind om te leven in nauwe associatie met mensen, meestal in een huiselijke omgeving. Deze dieren worden vaak gehouden voor gezelschap, amusement of functionele doeleinden, zoals bewaking, ongediertebestrijding of hulp bij werkzaamheden. Dit zijn dieren die niet (meer) in de natuur kunnen overleven en van de mens afhankelijk zijn.
Hobbydieren	Een hobbydier is een dier dat wordt gehouden voor recreatieve doeleinden of als hobby, en niet primair voor commerciële of productieve doeleinden zoals landbouw of veeteelt. Bijvoorbeeld schapen, geiten, runderen, varkens en kippen.
Huis- en hobbydierenlijst	Ook wel positieflijst. Een lijst waarop de (zoog)dieren vermeld staan die geschikt worden geacht als huisdier te houden.
Inheemse diersoorten	Inheemse diersoorten zijn dieren die van nature voorkomen in Nederland en die zich historisch gezien hebben ontwikkeld en aangepast aan de ecologische omstandigheden van het gebied waarin zij leven. Deze soorten zijn van nature aanwezig in het ecosysteem en spelen vaak een cruciale rol in het handhaven van de biodiversiteit en het functioneren van het ecosysteem. Inheemse diersoorten

	worden onderscheiden van exotische of invasieve soorten, die van elders zijn geïntroduceerd en potentieel schadelijk kunnen zijn voor het inheemse ecosysteem.
Intrinsieke waarde	Deze waarde erkent dat dieren een eigen belangrijkheid en waardigheid hebben, los van hun nut voor menselijke doeleinden. Het concept van intrinsieke waarde benadrukt dat dieren recht hebben op respect en consideratie op basis van hun eigen bestaan en welzijn, los van menselijke belangen.
Invasieve exoot	Een invasieve exoot is een dier die zich buiten zijn natuurlijke verspreidingsgebied heeft gevestigd en zich snel verspreidt, vaak schade toebrengend aan het inheemse ecosysteem, de biodiversiteit of menselijke belangen. Deze soorten worden vaak geïntroduceerd door menselijke activiteiten, zoals handel of transport.
Jacht	Jacht omvat de praktijk van het achtervolgen, vangen, doden of beheren van dieren voor verschillende doeleinden: recreatieve jacht en jacht gericht op schadebestrijding, veiligheid of populatiebeheer. Recreatieve jacht omvat het doden van vijf soorten dieren - haas, konijn, fazant, wilde eend en houtduif - binnen het jachtseizoen en onder bepaalde voorwaarden. Voor jacht gericht op schadebestrijding, veiligheid of populatiebeheer heeft de provincie de bevoegdheid om een wildbeheereenheid ontheffing te verlenen om specifieke dieren voor deze doeleinden te bejagen.
Klimaatverandering	Klimaatverandering verwijst naar de langdurige en significante veranderingen in de gemiddelde weerspatronen van de aarde, zoals temperatuur, neerslag, windpatronen en extreme weersomstandigheden. Dit veroorzaakt een verstoring van het natuurlijke broeikaseffect, resulterend in opwarming van de aarde en veranderingen in klimaatpatronen die van invloed zijn op ecosystemen, weerspatronen, zeespiegelstijging en de levensomstandigheden van mens en dier.
LID	Landelijke Inspectiedienst Dierenwelzijn (voorheen Dierenbescherming)
LNV	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur
Mitigerende maatregelen	Mitigerende maatregelen zijn acties of interventies die worden genomen om de negatieve effecten van een activiteit, project of situatie te beperken, te verminderen of te verzachten. Deze maatregelen richten zich op het minimaliseren van schade of hinder voor mens, dier, milieu of andere betrokken partijen, zonder de activiteit of het project volledig stop te zetten.
NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
SMP	Een Soortenmanagementplan (SMP) is een strategisch document dat beschermde plant- en diersoorten op gemeentelijk of regionaal niveau beschermt. Het plan legt vast hoe wettelijke verplichtingen uit bijvoorbeeld de Omgevingswet worden nageleefd bij ruimtelijke ontwikkelingen. Het bevat een inventarisatie van soorten, beschermingsmaatregelen en voorschriften om verstoringen te minimaliseren. Een SMP vereenvoudigt vergunningprocedures en combineert natuurbescherming met ruimtelijke ontwikkeling.
Struwelen	Struwelen zijn dichte begroeiingen van struiken en lage bomen, vaak met kruidachtige planten. Ze bieden belangrijke schuil- en nestplekken voor vogels, insecten en kleine zoogdieren en leveren voedsel zoals bessen en zaden. Veelvoorkomende soorten zijn meidoorn, sleedoorn en bramen. Struwelen komen voor langs bosranden, dijken en in ecologische verbindingzones, waar ze bijdragen aan biodiversiteit.
Synurbanisatie	Het proces waarbij wilde dieren zich permanent vestigen in stedelijke gebieden en zich aanpassen aan de menselijke leefomgeving. Dit gebeurt door de beschikbaarheid van voedsel, beschutting en het ontbreken van natuurlijke vijanden in de stad.
UBN	Uniek Bedrijfsnummer. Dit is een registratienummer dat in Nederland wordt toegekend aan locaties waar bepaalde dieren worden gehouden, zoals landbouwhuisdieren (runderen, schapen, geiten, varkens, pluimvee en paarden). Het UBN wordt gebruikt voor identificatie en tracerings van dieren in het kader van diergezondheid, welzijn en voedselveiligheid.
Unielijst	Deze lijst omvat specifieke diersoorten die als invasief worden beschouwd en daarom restricties hebben op hun import, handel en bezit om mogelijke schade aan de inheemse biodiversiteit en ecosystemen te voorkomen.
Vfl	Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020. Een set algemeen verbindende voorschriften die de fysieke leefomgeving reguleren.
Verwilderde huisdieren	Verwilderde huisdieren zijn gedomesticeerde dieren, zoals katten, kippen of konijnen, die hun oorspronkelijke eigenaar zijn kwijtgeraakt of door hen zijn achtergelaten en zich zo goed mogelijk hebben aangepast aan het leven in het wild. Hoewel het lijkt alsof ze zich hebben aangepast aan het leven buiten, blijven ze afhankelijk van mensen en lopen ze vaak risico op honger, ziekte en conflicten met andere dieren of mensen. Verwilderde huisdieren kunnen daarnaast negatieve effecten hebben op lokale ecosystemen en de biodiversiteit.
WBE	Wildbeheereenheid. Een WBE (Wildbeheereenheid) is een lokale vereniging van jagers die het faunabeheer in een specifiek gebied uitvoert volgens het provinciaal beleid.
Zorgplicht	In de Omgevingswet - Aanvullingswet natuur is bepaald dat iedereen een zorgplicht heeft voor wilde dieren en planten en hun leefomgeving, en dat men geen handelingen uitvoert die negatieve gevolgen hebben voor flora en fauna.

9.2. Wet- en regelgeving

Dierenwelzijn is verankerd in de volgende wet- en regelgeving:

Wet dieren

In de Wet dieren is de zorgplicht voor dieren geregeld. Dit betekent dat handelingen die mogelijk schade kunnen toebrengen aan dieren niet zijn toegestaan, moeten worden voorkomen of beperkt moeten worden. Ook staat in de Wet dieren dat iedereen verplicht is een dier in nood te helpen en dat het verboden is een dier de benodigde zorg te onthouden. Deze wet omschrijft tevens welke dieren gehouden mogen worden en onder welke omstandigheden.

Aan de Wet dieren gelieerde regelgeving zijn besluiten en ministeriële regelingen met betrekking tot diergeneesmiddelen, diervoeders, dierlijke producten, handhaving, houders van dieren en diergeneeskundigen.

In het Besluit houders van dieren staan algemene regels over hoe dieren moeten worden gehouden en verzorgd. Ook staan in het besluit regels voor de bedrijfsmatige opvang, verkoop en fokken van huisdieren.

Specifieke artikelen:

- Artikel 3.5 bevat regels ten aanzien van kadavers van gezelschapsdieren: een gemeente faciliteert de mogelijkheid om dode dieren bij de gemeente in te leveren en stelt regels over het bewaren, ophalen en overdragen.
- Artikel 5.8 stelt dat de burgemeester van een gemeente zijn medewerking verleent bij de uitbraak van zoönosen bij het plaatsen en verwijderen van waarschuwborden.
- Artikel 5.13 gaat over de bevoegdheden van de burgemeester bij gevaarlijke dieren. Dieren die een gevaar kunnen opleveren voor de veiligheid van mens of dier mogen in beslag worden genomen en/of worden gedood.
- Artikel 2.1 lid 6: Een ieder verleent een hulpbehoevend dier de nodige zorg. Dit gaat om gehouden dieren maar ook dieren in het wild.
- Artikel 2.2: het is verboden dieren te houden die niet behoren tot de aangewezen diersoorten of diercategoriën (Positieflijst) of die een gevaar opleveren voor mens of dier.
- Vertoning dieren (evenementen met dieren cq waar dieren door gehinderd worden): er kunnen regels gesteld worden over het houden van keuringen, tentoonstellingen en andere gelegenheden of inrichtingen waar dieren worden gehouden en aan het publiek worden getoond voor recreatieve, sportieve of opvoedkundige doeleinden.

Omgevingswet

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. In deze wet zijn diverse andere wetten opgegaan, waaronder de Wet natuurbescherming (Wnb). De Omgevingswet gaat over de fysieke leefomgeving en activiteiten die gevolgen hebben of kunnen hebben voor de fysieke leefomgeving. Naast de Omgevingswet zijn er vier Algemene Maatregelen van Bestuur in werking getreden, waaronder het besluit activiteiten leefomgeving (Bal). Het Bal bevat regelgeving over milieubelastende activiteiten en lozingsactiviteiten. Hierin zijn onder andere regels opgenomen voor de veehouderij, maar ook alle activiteiten die de natuur betreffen (artikel 11.1 t/m 11.133) zoals het uitvoeren van activiteiten waarbij dieren in het wild worden verstoord, het voorkomen en bestrijden van schade door dieren, jacht, etc.

Burgerlijk Wetboek

In artikel 5:8 lid 3 Burgerlijk Wetboek staat wat de rol van de gemeente is met betrekking tot gevonden dieren. Hierin staat namelijk dat een gemeente verplicht is om gevonden dieren (dieren met een vermoedelijke eigenaar), minimaal twee weken te bewaren en te verzorgen. In die twee weken heeft de eigenaar de mogelijkheid om het dier op te halen. Als de eigenaar zich niet binnen die termijn meldt bij de gemeente, dan kan de gemeente het dier verkopen of weggeven.

Artikel 5:19 BW (weggelopen of gedumpte dieren, zwerfdieren): de eigenaar van tamme dieren verliest het eigendom nadat een dier is weggelopen en verwilderd. Artikel 5:23 BW (dier verwijderen en schade herstellen): is een dier door opzet of grove nalatigheid van de eigenaar op grond van een ander terecht gekomen, dan moet de eigenaar de door het dier veroorzaakte schade vergoeden.

Algemene wet bestuursrecht

De Algemene wet bestuursrecht (Awb) stelt dat, in het geval van huisontruimingen, arrestaties en gedwongen opname, de gemeente bestuursdwang kan toepassen voor het meevoeren en opslaan van zaken die daarvoor in aanmerking komen. Hieronder valt ook de opvang en het vervoer van dieren, en ontstaat een zorgplicht voor dieren die betrokken zijn bij huisontruimingen. De gemeente heeft hier een verplichte opvangtermijn van maximaal 13 weken en is daarmee ook verantwoordelijk voor het vervoer naar een passende opvanglocatie.

Wet veiligheidsrisico's

Volgens artikel 2 van de Wet veiligheidsrisico's (Wvr) is het college van burgemeester en wethouders belast met het organiseren van brandweerzorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening. In artikel 3, lid 1, onderdeel b van de Wet veiligheidsrisico's staat dat de brandweer in haar taken moet zorgen voor de veiligheid van mens én dier.

Wet aanpak Woonoverlast

In het geval van langdurige overlast kan de burgemeester officiële waarschuwingen geven en gedragsverandering afdwingen. De voorwaarde is dat buurtbemiddeling niets oplevert. In het kader van stank- en geluidsoverlast kan de gemeente op deze wijze ook effectief ingrijpen in situaties waarin het welzijn van huisdieren wordt aangetast.

Wet Publieke gezondheid

Preventie en bestrijding van dierplagen is verankerd in de Wet publieke gezondheid. De wet bepaalt dat de gemeente verantwoordelijk is voor de volksgezondheid bij het optreden van dierplagen. De burgemeester is verantwoordelijk voor de bestrijdingsmaatregelen als er gevaar is, of dreigt, voor de volksgezondheid. Ook het verwijderen van dode dieren uit de openbare ruimte is een gemeentelijke taak en valt onder deze wet.

Regeling gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Dierplaagbestrijders werken sinds 2017 al volgens de IPM-methode om muizen, ratten en andere knaagdieren buiten te bestrijden. Vanaf 1 januari 2023 is deze methode ook verplicht bij de bestrijding van knaagdieren in gebouwen. Deze regeling gaat over de inzet van biociden (gif) voor de bestrijding van dierplagen.

Wet op de dierproeven

Om dierproeven te mogen uitvoeren heeft een instelling een instellingsvergunning van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur nodig en de onderzoekers een projectvergunning van de Centrale Commissie Dierproeven. Bij uitoefening van bevoegdheden bij of krachtens deze wet wordt de erkenning van de intrinsieke waarde van het dier als algemeen uitgangspunt gehanteerd.

Overige Europese en landelijke relevante wet- en regelgeving

- Benelux-regelgeving over jacht en vogelbescherming.
- Europese CITES-regelgeving.
- Europese exotenregelgeving.
- Europese zeehondenregelgeving.
- Habitatrichtlijn.
- Jachtbesluit.
- Kaderrichtlijn water.
- Landbouwwet.
- Richtlijn stedelijk afvalwater.
- Rode lijst.
- Unielijst.
- Verdrag van Bern en Bonn.
- Visserijwet.
- Wet op dierproeven, dierproevenbesluit en dierproevenregeling.
- Wildklemverordening.

9.3. Evaluatie Nota Dierenwelzijn 2012 en 2016

Acties uit de Nota Dierenwelzijn uit 2012 en de Evaluatie uit 2026.

Acties nota dierenwelzijn 2012	Evaluatie nota 2016	Huidige stand van zaken
Bij inrichten en beheren van de openbare ruimte houden we rekening met dieren en de eisen aan hun leefomgeving.	Geen inzet chemische bestrijdingsmiddelen, meer biodiversiteit door o.a. inzaaien zaadmengsels.	Onderdeel van de biodiversiteitsplannen van Leiden. Er wordt niet meer gewerkt met chemische bestrijdingsmiddelen in de openbare ruimte.
Meer aandacht voor bijen bijv. door inzaaien terreinen die langere tijd braak liggen.	Aanleg groene- en bijenroutes, betere voedselvoorziening door zaadmengsels.	Onderdeel van de biodiversiteitsplannen van Leiden.
Inzet van vleermuis-lampen op bekende vleermuisroutes.	Is vast onderdeel bij vervanging lampen op bekende routes.	Onderdeel van de biodiversiteitsplannen van Leiden.
Volgen onderzoek inzet alternatieve bestrijdingsmiddelen (gifvrije middelen).	Er worden geen chemische bestrijdingsmiddelen meer ingezet.	In de openbare ruimte wordt geen gif gebruikt.
Overlast en schade van dieren in het wild worden aangepakt via de volgende stappen: voorlichting, preventieve maatregelen, bestrijding.	Met name voor meeuwenoverlast ingezet. Ecologisch adviseur geeft voorlichting, inzet ondergrondse containers, geen ontheffing meer voor eieren verwijderen.	Nog steeds actueel. Zie 7.7.
Keurmerk Kinderboerderijen voor kinderboerderij Merenwijk	Keurmerk van de Vereniging Samenwerkende Kinderboerderijen Nederland (vSKBN) aanwezig.	Kinderboerderij: zie 6.4
Opvang zwerfdieren wordt verzorgd door Dierentehuis Stevenshage, waarbij gekeken wordt naar de betalingsconstructie.	Continuering afspraken. Subsidie omgezet naar contract.	Continuering afspraken. Zie 4.7.
Er wordt een protocol opgesteld voor zwerfdieren als kippen, ganzen, duiven en konijnen.	Samenwerking tussen Dierentehuis Stevenshage en de kinderboerderij.	Nog steeds actueel. Zie 5.5.
Diervriendelijk catering in bedrijfskantines. Volledig duurzame inkoop. 4 oktober is vis- en vleesloze dag in de kantine.	Vlees- en visvrij aanbod is vergroot. Aandacht op 4 oktober is niet geschikt ivm feesten rond Leidens Ontzet. Daarom actie in voorjaar.	Valt niet binnen aandachtsgebied van de nota.
Op bestuurlijk en ambtelijk niveau is een aanspreekpunt voor dierenwelzijn.	De gemeente heeft een expliciet benoemde wethouder Dierenwelzijn. Verder is er een ambtelijk aanspreekpunt.	Actueel. Beschikbare capaciteit staat onder druk door toename van meldingen, wetswijzigingen, beleidsaanpassingen. Zie 4.5.
Wetgeving rondom het geven van vergunningen voor oa circussen en andere evenementen met dieren bewaken.	Wilde dieren in circussen zijn verboden. Verder heeft gemeente nog weinig mogelijkheden om evenementen te weigeren.	Nog steeds actueel. Zie 4.13. Er geldt een ontmoedigingsbeleid in Leiden wat goed werkt.
Het afgeven van visrechten houden we in eigen beheer.	Nog steeds van toepassing. VISpas wordt verstrekt door de Leidse hengelaarsbond.	Nog steeds actueel. Zie 7.6.
Opzetten/intensiveren samenwerking met stakeholders op het gebied van dierenwelzijn, het verbeteren van de samenwerking en de deskundigheid van vrijwilligers.	Meer overleg. Deskundigheid vergroten binnen eigen organisatie (kinderboerderij).	Samenwerking kan verbeterd worden. Opgenomen in deze Nota. Zie 4.8.
Betere voorlichting naar inwoners over aanschaf, huisvesting, verzorging van huisdieren kan worden verbeterd.	Voorlichting via LICG.	Nog steeds actueel. Meer communicatie via gemeentelijke website gewenst. Zie 4.10.
Meldpunt Servicepunt Woonomgeving van de gemeente wordt ingezet voor meldingen bij overlast door honden en/of hun eigenaar. Extra handhaving voor bepaalde gebieden met veel overlast.	Ingezet.	Onderdeel van het werk.
In crisisplan en rampenbestrijdingsplan wordt rekening gehouden met het redden en opvangen van dieren. Dierenambulance is 24 uur inzetbaar.	Geregeld. Ambulance is indien nodig 24 uur bereikbaar bij rampen en een crisis.	Nog steeds actueel. Zie 4.12.
Volgen van ontwikkelingen op het gebied van dierenmishandeling in relatie tot huiselijk geweld. Nemen van passende maatregelen.	Loopt.	Nog steeds actueel. Zie 5.7.

9.4. Beslisboom: Hondenlosloopgebieden

Beslisboom om te bepalen wanneer en welke maatregelen nodig zijn om de veiligheid, natuur en balans in losloopgebieden te waarborgen:

Stap 1: is er sprake van een probleem?		
Ja: Bijvoorbeeld meldingen van bijtincidenten, agressief gedrag van honden, overlast voor andere recreanten, of verstoring van de natuur. Ga naar stap 2.	Nee: Geen directe actie nodig.	
Indien ja: Stap 2: wat voor type probleem is er?		
Overlast of gevaar voor recreanten - Honden hinderen fietsers, hardlopers, wandelaars of spelende kinderen. - Meldingen over honden die rennen, blaffen of opspringen bij andere gebruikers. - Ernstige incidenten zoals bijtgedrag of verwondingen.	Schade aan natuur en milieu - Honden verstoren flora en fauna, zoals broedvogels, kwetsbare vegetatie of dieren in hun leefgebied. - Hondenpoep wordt niet opgeruimd, wat milieu- of gezondheidsrisico's veroorzaakt.	Gebrek aan naleving van regels: - Hondenbezitters volgen de opruimplicht of aanlijnplicht niet. - Meldingen van conflicten tussen hondenbezitters en andere recreanten.
Stap 3: Wat is de frequentie en ernst van het probleem?		
Incidenteel - Enkele meldingen van hinder of overlast. - Geen patroon zichtbaar. Actie: Start met voorlichting en bewustwording, bijvoorbeeld via campagnes en duidelijke bebording. Monitor de situatie.	Regelmatig - Terugkerende meldingen over specifieke problemen. - Groeiende onvrede bij recreanten of toenemende incidenten. Actie: Analyseer de situatie en voer gerichte maatregelen in, zoals: - Tijdelijke aanlijnplicht. - Extra handhaving op naleving van regels. - Evaluatie van de inrichting van het gebied.	Ernstig en structureel - Herhaalde incidenten zoals bijtincidenten, zware overlast of ernstige verstoring van natuurwaarden. - Brede onvrede bij recreanten of natuurbeheerders. Actie: - Herinrichting van het gebied (bijv. scheiding van zones of afsluiten van kwetsbare natuur). - Permanente aanlijnplicht - Verplaatsing of verwijderen van het losloopgebied. - Intensieve handhaving en sancties voor overtreders.
Stap 4: Wie wordt beïnvloed en hoe?		
Recreanten Bij overlast of gevaar voor mensen. <u>Maatregelen:</u> - Scheiding van gebruikers (losloopzones omheinen). - Handhaving van regels. - Gedragsgesichte campagnes voor hondenbezitters.	Natuur Bij verstoring van flora en fauna. <u>Maatregelen:</u> - Afschermen van kwetsbare natuurzones. - Invoeren van een seizoensgebonden aanlijnplicht (bijv. tijdens het de periode dat dieren broeden). - Scheiding van gebruikers (losloopzones omheinen).	Honden en hun eigenaren Bij conflicten tussen hondenbezitters of met andere recreanten. <u>Maatregelen:</u> - Bemiddeling. - Extra toezicht in het gebied. - Educatieve maatregelen zoals gehoorzaamheidscursussen.
Stap 5: Wat is de meest passende maatregel?		
Voorlichting en bewustwording Informeren van recreanten en hondenbezitters over de regels, risico's en het belang van een veilige en schone omgeving.	Fysieke maatregelen Afbakenen van losloopgebieden met hekken of natuurlijke barrières.	Aanpassing van regelgeving Tijdelijke of permanente aanlijnplicht op probleemlocaties.

Plaatsing van duidelijke borden en organiseren van campagnes.	Invoeren van aparte zones voor specifieke gebruikers (bijv. honden, fietsers, kinderen).	Beperken van toegang tot kwetsbare gebieden.
Handhaving Toezicht houden door handhavers, met boetes voor overtreders. Intensievere controles op plekken met veel meldingen.	Herinrichting of sluiting Bij blijvende risico's of overlast: verplaatsen of sluiten van losloopgebieden en creëren van alternatieve locaties.	

9.5. Mogelijke maatregelen beheer van hondenlosloopgebieden

Wanneer uit de Beslisboom beheer van hondenlosloopgebieden volgt dat maatregelen nodig zijn, dan kunnen de volgende activiteiten worden ingezet:

	Maatregel	Doel	Voorbeelden
1	Voorlichting en bewustwording	Eigenaren informeren over hun verantwoordelijkheden en andere recreanten bewust maken van veilig gebruik van losloopgebieden.	• Campagnes ("Samen recreëren is veilig recreëren"). • Social media en nieuwsbrieven. • Flyers. • Informatiestand binnen de 'probleemgebieden'. Dit bijvoorbeeld in combinatie met andere campagnes (bijvoorbeeld voor zwerfafval).
2	Fysieke maatregelen	De inrichting van losloopgebieden aanpassen om conflicten te minimaliseren en de natuur te beschermen.	• Afgebakende zones (hekwerk, natuurlijke afscheidingen) om losloopgebieden te scheiden van kinderspeelplaatsen, fiets- en wandelpaden. • Aparte routes zoals wandel- en fietsroutes buiten de losloopgebieden. • Natuurzones afsluiten: beschermen van kwetsbare natuurgebieden door tijdelijke afsluitingen, bijvoorbeeld tijdens de periode dat dieren broeden.
3	Aanpassing van regelgeving	Striktere regels opstellen waar nodig, zoals aanlijnplicht of het beperken van toegang tot bepaalde gebieden.	• Tijdelijke aanlijnplicht (tijdens drukke momenten, specifieke seizoenen als feestdagen of als dieren broeden). • Beperking toegang op bepaalde locaties zoals ecologische zones of kwetsbare natuurgebieden.
4	Handhaving	Regels effectief controleren en overtreders aanspreken om herhaling te voorkomen.	• Strenger boetes uitdelen voor overtredingen, zoals het niet opruimen van hondenpoep of loslopende honden buiten aangewezen gebieden. • Extra toezicht op hotspots waar vaak problemen ontstaan.
5	Herinrichting of sluiting van losloopgebieden	Gebieden aanpassen of afsluiten als andere maatregelen niet effectief blijken.	• Het losloopgebied verplaatsen naar een minder drukke plek, zoals een buitengebied. • Het losloopgebied verkleinen en beperken tot een hoek of zone binnen een park. • Omleiden wandel- en fietspaden naar buiten het losloopgebied. • Een gebied (tijdelijk of permanent) sluiten als structurele overlast of gevaar blijft bestaan, bijvoorbeeld na meerdere ernstige bijtincidenten.

9.6. Beslisboom bijtincidenten

Bij het bepalen van de aanpak (wanneer grijpen we in na een melding van een bijtincident door een hond) hanteren we de volgende criteria:

Stap	Beschrijving	Voorbeeld	Maatregel
Stap 1: Incident gemeld?	Is er een bijtincident gemeld?	Een eigenaar meldt dat een hond een mens of dier heeft gebeten.	Bij melding: Ga naar stap 2.
Stap 2: Ernst van het incident:	Vaststellen van de ernst van de verwonding of schade.	• Licht: Oppervlakkige kras of beet zonder blijvend letsel. • Matig: Verwonding die medische aandacht vereist. • Ernstig: Diepe wonden of dodelijk.	Zie stappen hieronder voor specifieke maatregelen.
* Licht incident	Beet zonder ernstige schade; oppervlakkige verwondingen.	Iemand wordt in de hand of arm gebeten, waarbij alleen de bovenste huidlaag beschadigd raakt. Gevolg: kleine krasjes, oppervlakkige tandafdrukken of lichte blauwe plekken, zonder diepe wonden of ernstige bloedingen, lichte pijn, roodheid of een schaafwond, maar medische behandeling is meestal niet noodzakelijk, behalve het schoonmaken en ontsmetten van de wond.	• Waarschuwing. • Advies over gedragstraining of gehoorzaamheidscursussen. • Voorlichting over verantwoord hondenbezit.
* Matig incident	Bijt met serieuze verwonding, maar geen blijvend letsel of gevaar.	Een hond bijt een andere hond tijdens een wandeling, waardoor een bloeding ontstaat die behandeling van een arts vereist.	• Proces verbaal. • Kort aanlijn- en muilkorfgebod. • Gedragstest verplichten. • Adviseren om een gedragstherapeut in te schakelen. • Extra toezicht in het gebied.
* Ernstig incident	Bijt met diepe wonden, blijvend letsel of dodelijke afloop bij mens of dier.	Een hond valt een kind aan in een park en veroorzaakt ernstige verwondingen die ziekenhuisopname vereisen.	• Inbeslagname van de hond. • Uitvoeren van een gedragstest. • Bij blijvend gevaar: overweging tot euthanasie. • Transparante communicatie met betrokkenen.
Stap 3: Herhaaldelijk incident?	Vaststellen of de hond eerder betrokken is geweest bij bijtincidenten.	Een hond heeft eerder een andere hond gebeten en veroorzaakt nu opnieuw schade aan een dier.	• Overweeg inbeslagname. • Gedragstraining verplichten. • Bij blijvend gevaar: mogelijk houdverbod of euthanasie.
Stap 4: Passende maatregel	Bepalen van de meest geschikte maatregel op basis van de ernst en frequentie.	Meerdere bijtincidenten in een deel van een hondenlosloopegebied.	• Tijdelijk of permanent kort aanlijn- en muilkorfgebod. • Verplaatsen of afsluiten van losloopegebied bij herhaaldelijke ernstige incidenten.
Stap 5: Follow-up	Evalueren en monitoren van opgelegde maatregelen om herhaling te voorkomen.	Een eigenaar volgt de voorgeschreven gedragstraining, en handhavers houden toezicht op naleving van de kort aanlijnplicht.	• Controle op naleving van opgelegde maatregelen. • Periodieke evaluatie van incidenten en beleid. • Bij overtreding: aanvullende boetes of sancties opleggen.

9.7. Beslisboom criteria verwilderde huisdieren

Bij het bepalen van de aanpak (wanneer grijpen we in bij verwilderde huisdieren in de openbare ruimte) hanteren we de volgende criteria:

	Criteria	Overweging	Hoe aan te tonen
1	Het welzijn van de dieren zelf is in gevaar.	Als verwilderde dieren zelf niet in staat zijn om in de omgeving te overleven door voedselgebrek, ziektes of verwondingen, kan hun welzijn in gevaar zijn.	• Observatie. Tekenen van ondervoeding, ziektes of afwijkingen vaststellen. • Incidentmeldingen. Regelmatige meldingen van gewonde of zieke dieren door inwoners. • Doodsoorzaken. Een toename van overleden verwilderde dieren in een bepaald gebied. • Advies van experts. Informatie van GGD of veterinaire diensten. Bijvoorbeeld bij landelijke ophok- of afschermplicht.
2	De dieren leveren een gevaar voor de volksgezondheid op.	Als verwilderde dieren ziektes verspreiden die schadelijk kunnen zijn voor mensen, zoals vogelgriep, toxoplasmose, leptospirose of salmonella.	• Meldingen. Gevallen van ziekte bij mensen, gerelateerd aan contact met uitwerpselen, beten of andere interacties met verwilderde dieren. • Monitoring. Onderzoek naar de aanwezigheid van ziekten zoals ratten met leptospirose in wateren of vogels met salmonella. • Advies van experts: Informatie van GGD of veterinaire diensten.
3	De dieren leveren schade aan natuur of de biodiversiteit.	Als verwilderde dieren andere diersoorten verstoren, zoals het opeten van beschermde vogels of het beschadigen van ecologische habitats.	• Ecologisch onderzoek. Studies die aantonen dat bepaalde dieren, zoals verwilderde katten, een negatieve invloed hebben op de lokale fauna. • Meldingen. Waarnemingen van inwoners of natuurorganisaties over verstoorde nesten of beschadigde habitats. • Monitoring. Tellingen van afnemende populaties van kwetsbare soorten in gebieden waar verwilderde dieren actief zijn.
4	De dieren zijn een risico voor de verkeersveiligheid.	Als verwilderde dieren een gevaar vormen voor de verkeersveiligheid, bijvoorbeeld door het oversteken van wegen of het veroorzaken van ongelukken.	• Incidentmeldingen. Verkeersongelukken waarbij verwilderde dieren zoals ganzen betrokken zijn. • Monitoring. Observaties van verkeerssituaties in gebieden waar dieren vaak oversteken, zoals bij parken, natuurgebieden of woonwijken. • Advies van verkeersveiligheidsexperts: Analyse van risicogebieden en het gedrag van de dieren in relatie tot verkeersstromen.
5	Vanuit de ethische en juridische verantwoordelijkheid van de gemeente.	De gemeente heeft een wettelijke plicht om dieren in nood te helpen en de openbare orde te waarborgen.	• Wettelijke verplichtingen. De zorgplicht voor dieren en de handhaving van lokale verordeningen (bijvoorbeeld over loslopende huisdieren). • Samenwerking met ketenpartners. Advies van dierenorganisaties zoals de Dierenbescherming of LID. • Informatie van GGD of veterinaire diensten.

9.8. Aanpak verwilderde huisdieren per soort

9.8.1. Tamme ganzen

De verwilderde tamme gans (ook wel soepgans of parkgans) vormt een groeiend probleem binnen onze gemeente. Populaties groeien hard waardoor er door inwoners overlast wordt ervaren (herrie, vervuiling van straten, stoepen en fietspaden en schade aan oeverranden) maar waarbij ze ook een risico vormen voor de verkeersveiligheid en volksgezondheid.

Het belangrijkste criterium is dat de gezondheid en het welzijn van deze dieren in gevaar is. Vaak zijn steekvleugels ('angel wings') te zien. Dit zijn de gewrichten van de vleugels naar buiten draaien en hierdoor uitsteken. Deze dieren kunnen niet meer vliegen en lopen een groot risico voor aanvallen van andere dieren. De aandoening wordt veroorzaakt door slechte voeding (vaak brood).

Aanpak:

Vangen en herplaatsen

De tamme ganzen worden op een zo rustig mogelijke en diervriendelijke manier, gevangen en herplaatst. Dit gaat in samenwerking met een ganzenopvangcentrum. Bij het deels verwijderen van een populatie, wordt voorkomen dat paren/gezinnen uit elkaar worden gehaald.

Nestbewerking

Om te voorkomen dat de populaties weer te groot worden, wordt in de periode van februari tot en met juni aan nestbewerking gedaan. Hierbij worden eieren verwijderd c.q. bewerkt waardoor deze niet uitkomen.

9.8.2. Muskuseenden

In Leiden leven op verschillende plekken binnen de openbare ruimte muskuseenden (ook wel barbarie-eend of Kaapse eend genoemd). Deze dieren worden regelmatig door inwoners verzorgd (bijgevoerd) maar ze zorgen ook voor overlast (herrie, poep op straten en stoepen).

Ook voor deze dieren geldt dat ze vaak in een slechte gezondheid verkeren en niet voor zichzelf kunnen zorgen in ons te koude klimaat. Als inwoners stoppen met bijvoeren, dan kunnen deze dieren niet overleven.

Aanpak

Vangen en herplaatsen

De eenden worden op een zo rustig mogelijke en diervriendelijke manier, gevangen en herplaatst. Dit gaat in samenwerking met een opvangcentrum.

Bij het deels verwijderen van een populatie, wordt onderzocht of het verwijderen van uitsluitend de vrouwtjes eenden een oplossing kan zijn. Dit kan alleen als de dieren gezond zijn, hun conditie frequent in de gaten wordt gehouden en er afspraken zijn met inwoners voor de permanente (goede) verzorging van de dieren en er geen andere criteria van toepassing zijn.

Nestbewerking

Om te voorkomen dat de populaties weer te groot worden, wordt in de periode van februari tot en met juni aan nestbewerking gedaan. Hierbij worden eieren verwijderd c.q. bewerkt waardoor deze niet uitkomen.

9.8.3. Kippen en hanen

Er lopen op meerdere plekken in de gemeente kippen en hanen rond. Hanen worden vaak gedumpt omdat ze herrie maken en buren klagen van overlast. Deze dieren veroorzaken (bijna) verkeersongelukken doordat zij de weg oversteken en zorgen voor geluidsoverlast. Daarnaast geldt regelmatig een landelijke ophok- en afschermplicht in verband met de vogelgriep, en is de gemeente verplicht deze dieren daarom binnen te houden.

Aanpak

Vangen en herplaatsen

In overleg met kinderboerderijen en dierenopvangen in de regio wordt gekeken of alle kippen en hanen die zich nu bevinden in de openbare ruimte, afgevangen en herplaatst kunnen worden. Voor hanen is dit een groot landelijk probleem.

Voorlichting en handhaving

Met name gericht op het niet toestaan van hanen (om te voorkomen dat er weer nieuwe hanen bijkomen die worden gedumpt).

9.8.4. Duiven

Verwilderde duiven, met name de stadsduif (*Columba livia*), zijn een veelvoorkomend probleem binnen onze gemeente. Verwilderde duiven veroorzaken vaak overlast door hun grote aantallen, wat leidt tot vervuiling van openbare ruimtes, schade aan gebouwen en infrastructuur, en mogelijke gezondheidsrisico's door het verspreiden van ziekten zoals psittacose en salmonella. De beschikbaarheid van eten in de binnenstad (met name door het voeren van inwoners en toeristen en het buiten plaatsen van afval), draagt bij aan hun populatiegroei.

Aanpak

Gemeentelijke duiventillen

Een duiventil biedt duiven een veilige plek om te broeden en toegang tot voedsaam voedsel. Hierdoor trekken ze minder de stad in op zoek naar eten, wat bijdraagt aan een schonere omgeving. Daarnaast draagt de uitgebalanceerde voeding bij aan hun gezondheid. Er zijn binnen de gemeente weinig tot geen geschikte plekken beschikbaar (eisen aan dak, verstoren van inwoners, hoge inwonersdichtheid). De resultaten van duiventillen bij andere gemeenten zijn ook niet positief. Dit kan nog verder onderzocht worden.

Anticonceptie

Is onderzocht bij andere gemeenten (Nederland en België). Het is zeer arbeidsintensief, de resultaten zijn niet blijvend, het is niet in het welzijn van de dieren en andere vogelsoorten eten ook van het bewerkte voedsel waardoor het de instandhouding van andere vogels in gevaar brengt. Wordt niet in Leiden ingezet.

Vangen

Te grote populaties kunnen, met een ontheffing van de provincie, afgevangen worden. Elders vrijlaten heeft weinig nut, omdat ze meestal de plek terug naar huis weer snel weten te vinden.

Handhaving op niet voeren beleid

Voorlichting gericht op het bewustmaken van inwoners van het probleem van verwilderde duiven en de invloed van het voeren van deze vogels.

9.8.5. Schildpadden

Er worden regelmatig schildpadden gezien in de wateren van Leiden. De meeste mensen vinden dit een leuk gezicht en hebben niet door dat deze dieren vreselijk lijden. Gedumpte schildpadden, vaak lettersierschildpadden die invasieve exoten zijn, maar ook steeds meer andere schildpadden, zijn niet geschikt voor ons koude klimaat. Hierdoor eten ze zo'n 10 maanden per jaar niet en teren ze van binnen uit. Ze overleven het maximaal 7 jaar. In de korte periode per jaar dat ze wel eten, zijn ze een aanslag voor de inheemse biodiversiteit (o.a. kikkers en libellen worden opgegeten).

Aanpak

Vangen en herplaatsen

We brengen in kaart waar er schildpadden zijn en gaan we samenwerken met een schildpaddenopvang voor het verwijderen en opvangen van schildpadden.

Voorlichting

We starten we een communicatiecampagne zodat inwoners weten dat schildpadden in de vrije natuur niet gewenst zijn en het dierenleed is om ze daar vrij te laten.

9.9. Afwegingskader voor diervriendelijke omgang met dieren in de openbare ruimte

Onderstaand afwegingskader wordt door de gemeente ingezet bij meldingen over de aanwezigheid van dieren in de openbare ruimte. Dit kader helpt om op een zorgvuldige en transparante manier te bepalen welke maatregelen passend en noodzakelijk zijn, waarbij zowel het dierenwelzijn als de leefbaarheid voor inwoners wordt meegenomen.

De volgorde van de te nemen stappen:

1. In welke categorie valt het dier?

In bijlage 9.10 is een overzicht opgenomen van diersoorten die regelmatig in de openbare ruimte wordenesignaleerd. De indeling hiervan is als volgt:

- Gehouden dieren – dieren met een eigenaar.
- Beschermde inheemse dieren – dieren die van nature in Nederland voorkomen.
- Niet-inheemse dieren (exoten) – dieren die oorspronkelijk niet uit Nederland komen, maar hier wel leven.
- Overlastgevende diersoort – dieren die door hun aanwezigheid vragen oproepen over balans in de stad (voorheen 'ongedierte' of 'plaagdieren').
- Invasieve exoten – dieren die van nature niet in Nederland voorkomen en een risico kunnen vormen voor de biodiversiteit.

2. Bepalen van de verantwoordelijke uitvoerende partij

- Categorie 1: bij gehouden dieren ligt de verantwoordelijkheid bij de eigenaar. Als een dier zwervend of gedumpt wordt aangetroffen en de eigenaar onbekend is, neemt de gemeente de zorg op zich.
- Categorie 2, 3 en 4: de gemeente is verantwoordelijk voor het in kaart brengen van de situatie en het nemen van preventieve of beheersmaatregelen om mogelijke risico's te verkleinen. Dit gebeurt op basis van een zorgvuldige afweging.
- Categorie 5: de provincie Zuid-Holland is verantwoordelijk. In sommige gevallen kan de gemeente in overleg met de provincie samenwerken of opereren onder een provinciale ontheffing.

3. Bepalen van de urgentie

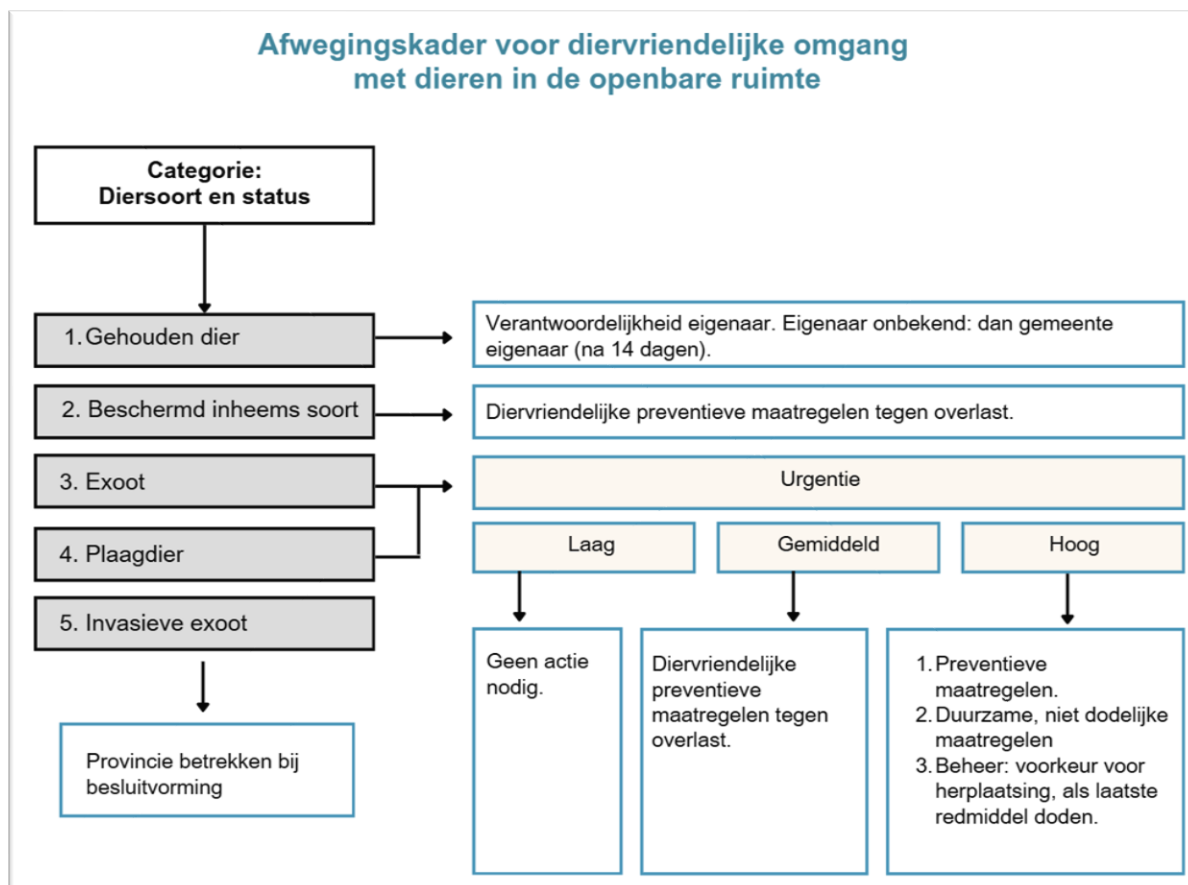
Voordat actie wordt ondernomen, wordt eerst de noodzaak ervan vastgesteld. Binnen Leiden wordt dit beoordeeld aan de hand van zeven criteria, waarbij onder andere gekeken wordt naar verkeersveiligheid, volksgezondheid en biodiversiteit. Deze afweging zorgt ervoor dat elke situatie op een evenwichtige en respectvolle manier wordt beoordeeld.

Beoordelingscriteria:	0	1	3	5
1. Risico voor volksgezondheid				
2. Risico voor openbare veiligheid				
3. Risico voor luchtverkeer				
4. Risico voor onveilige verkeerssituaties				
5. Risico voor gevolgen van vervuiling (water, grond, lucht)				
6. Risico voor schade aan (inheemse) flora				
7. Risico voor schade aan (inheemse) fauna en biodiversiteit				
Totaal				

Puntenverdeling	Totaal score
0 geen risico	0 – 5: Laag
1 nauwelijks risico	6 – 20: Gemiddeld
3 regelmatig en redelijk ernstig	21- 35: Hoog
5 zeer frequent en ernstig	

4. Opstellen plan van aanpak (preventieve) maatregelen

Per diersoort kan in kaart worden gebracht welke (preventieve) beheersmaatregelen ingezet kunnen worden per score (laag, gemiddeld, hoog).

Afwegingskader voor diervriendelijke omgang met dieren in de openbare ruimte

9.10. Overzicht dieren en partij verantwoordelijk voor beheersen

Categorie indeling:

1. Gehouden dier (met of zonder eigenaar).
2. Beschermde inheemse soorten.
3. Exoten/verwilderde huisdieren.
4. Plaagdieren. In deze categorie vallen ook dieren die onder een landelijke vrijstelling vallen en/of onder een beheerplan van de provincie (bijvoorbeeld ganzen).
5. Invasieve exoten.

Dier	Soort	Cat	Status	Verantwoordelijk heid	Aanpak door gemeente?
Aziatische hoornaar	Insect	5	Invasieve exoot	Provincie ZH	Ja, door de provincie. Heeft echter als standpunt: vooralsnog niet bestrijden. Samenwerking met lokale imkers voor eventuele verwijdering. Melding van maken op waarneming.nl
Bij (honingbij)	Insecten	1	Gehouden dier	Eigenaar	Nee. Verantwoordelijkheid van de eigenaar (imker). Wel handhaven APV regels mbt het houden van bijen.
Bij (wild)	Insecten	2	Beschermde inheems	Gemeente	Niet bestrijden. Wel verplaatsen. Beheersen volgens IPM-i.
Canadese gans	Vogel	4	Beschermde inheems maar..	Landelijke vrijstelling	Ja, dmv een gemeentelijk ganzenbeheerplan overlast en schade aan te pakken. Met goedkeuring van de FBE ZH.
Duif (verwilderde postduif)	Vogel	3	Exoot – verwilderd huisdier	Gemeente	Bij ernstige overlast en grote risico's is er vanuit de provincie ZH een ontheffing om deze dieren af te vangen en te doden.
Ekster	Vogel	2	Beschermde inheems	Gemeente	Nee. Preventieve maatregelen nemen om overlast te voorkomen.
Halsbandparkiet	Vogel	3	Exoot – verwilderd huisdier	Gemeente	Nee. Preventieve maatregelen nemen om overlast te voorkomen. Bij grote schade is de provincie de uitvoerende partij.
Houtduif	Vogel	2	Beschermde inheems	Gemeente	Nee. Preventieve maatregelen nemen om overlast te voorkomen.
Huiskraai	Vogel	5	Invasieve exoot	Provincie ZH	Is aan de provincie ZH te bepalen. Melding maken op waarneming.nl
Kat	Zoogdier	1	Gehouden dier	Eigenaar	Loslopende katten zijn en blijven verantwoordelijkheid van de eigenaar.
Kauw	Vogel	2	Beschermde inheems	Gemeente	Nee. Preventieve maatregelen nemen om overlast te voorkomen.
Knobbelzwaan	Vogel	2	Beschermde inheems	Gemeente	Nee. Preventieve maatregelen nemen om overlast te voorkomen.
Konijn	Zoogdier	2	Beschermde inheems	Gemeente	Nee. Preventieve maatregelen nemen om overlast te voorkomen.
Kreeft (Amerikaanse rivierkreeft)	Kreeft-achtigen	5	Invasieve exoot	Hoogheem-raadschap en provincie ZH	Ontwikkelingen binnen de provincie voor wegvangen van kreeften. Niet verantwoordelijkheid van gemeente.
Letterschildpad roodwangschildpad geelwangschildpad geelbuikschildpad	Reptiel	5	Invasieve exoot	Provincie ZH	Zitten in wateren van Leiden. Standpunt provincie: laten zitten. Uit dierenwelzijnsoogpunt is het voorstel ze af te vangen en onder te brengen bij de schildpaddenopvang Nederland.

Meerkoet	Vogel	2	Beschermd inheems	Gemeente	Nee. Preventieve maatregelen nemen om overlast te voorkomen.
Meeuw (alle soorten)	Vogel	2	Beschermd inheems	Gemeente	Nee. Preventieve maatregelen nemen om overlast te voorkomen.
Muskuseend ook wel Kaapse eend	Vogel	3	Exoot – verwilderd huisdier	Gemeente	Preventieve maatregelen nemen om overlast te voorkomen.
Nijlgans	Vogel (eend)	4	Invasieve exoot	Provincie ZH	Landelijke vrijstelling. Dmv een gemeentelijk ganzenbeheerplan overlast en schade aan te pakken. Met goedkeuring van de FBE ZH.
Rat	Zoogdier	4	Plaagdier	Gemeente	Bestrijding op openbare plekken waar risico groot is. Volgens IPM door een gecertificeerd bedrijf.
Rosse stekelstaart	Vogel (eend)	5	Invasieve exoot	Provincie ZH	Verantwoordelijkheid provincie. Hebben daar een beheerplan voor per gemeente waar deze eend is waargenomen.
Tamme gans (ook wel soepgans, parkgans)	Vogel	3	Verwilderd huisdier	Gemeente	Niet beschermd. Mogen afgevangen worden en elders ondergebracht. Nestbewerking ook toegestaan zonder ontheffing.
Vos	Zoogdier	2	Beschermd inheems	Gemeente	Nee, tenzij met ontheffing om weidevogels te beschermen. Voorlichting inwoners (niet voeren!) is belangrijk om vossen uit de stad te weren (en tam te maken).
Wesp	Insecten	2	Beschermd inheems	Gemeente	Nee, zoveel mogelijk zien te voorkomen. Wel verplaatsen. Beheersen volgens IPM-i.
Wilde eend	Vogel	2	Beschermd inheems	Gemeente	Nee. Preventieve maatregelen nemen om overlast te voorkomen.
Wolf	Zoogdier	2	Beschermd inheems	Provincie ZH	Is een landelijke discussie. De provincie is aan zet mocht er ooit een wolf in de regio komen.

9.11. Geraadpleegde partijen

Deze nota is mede tot stand gekomen dankzij de inbreng van interne en externe stakeholders. We willen deze partijen hartelijk bedanken voor hun bijdragen, input en opmerkingen. Al deze partijen leveren een belangrijke bijdrage aan het verbeteren van dierenwelzijn binnen Leiden.

Intern	Extern
Carmen Hartendorf, Dorien Conway, Luuk Spruit (Juridisch advies Vfl)	Dierentehuis Stevenshage
Cindy de Korte (communicatie)	Politie - taakaccent dier
Danny Boers (Beheer- Regie Integraal Beheer)	Dierenambulance en vogelasiel Leiden
David Brandwijk (kinderboerderij)	Leidse Hengelaarsbond
Dimitri Bogers (Juridische zaken – APV)	Egelgroep Merenwijk
Emiel Hilgersom (Beheer Groen)	
Gabrielle van der Loo (dierenartscadeaubon)	
Hans van der Vlugt (dierplaagbestrijding)	
Joost Schrieks – Elise Coenen – Inge van den Berg (DLO)	
Marcel de Lijster (Beheer – Inzameling & Reiniging)	
Marjolein Atkins (gevaarlijke honden en bijtincidenten)	
Martin Braam, Suzanne van Leeuwen (Vergunningen)	
Nikki Laurijsse, Anita van Zeijl	
Ronald van der Steen (Beheer -Samen aan de slag)	
Véronique Koster (Civiel & Cultuurtechniek)	
Wijnand van der Meer - Maarten Meijerink (Handhaving)	

